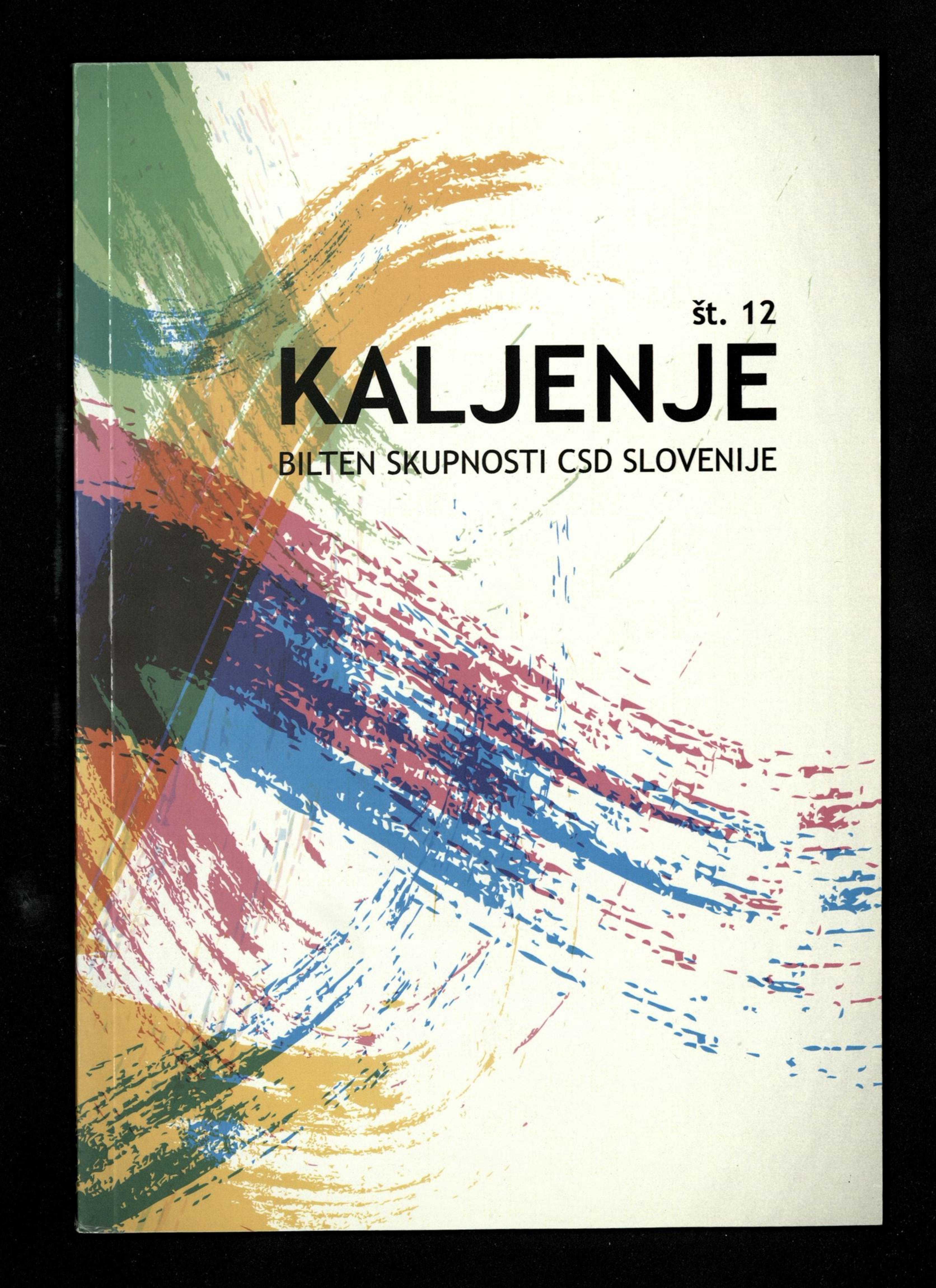
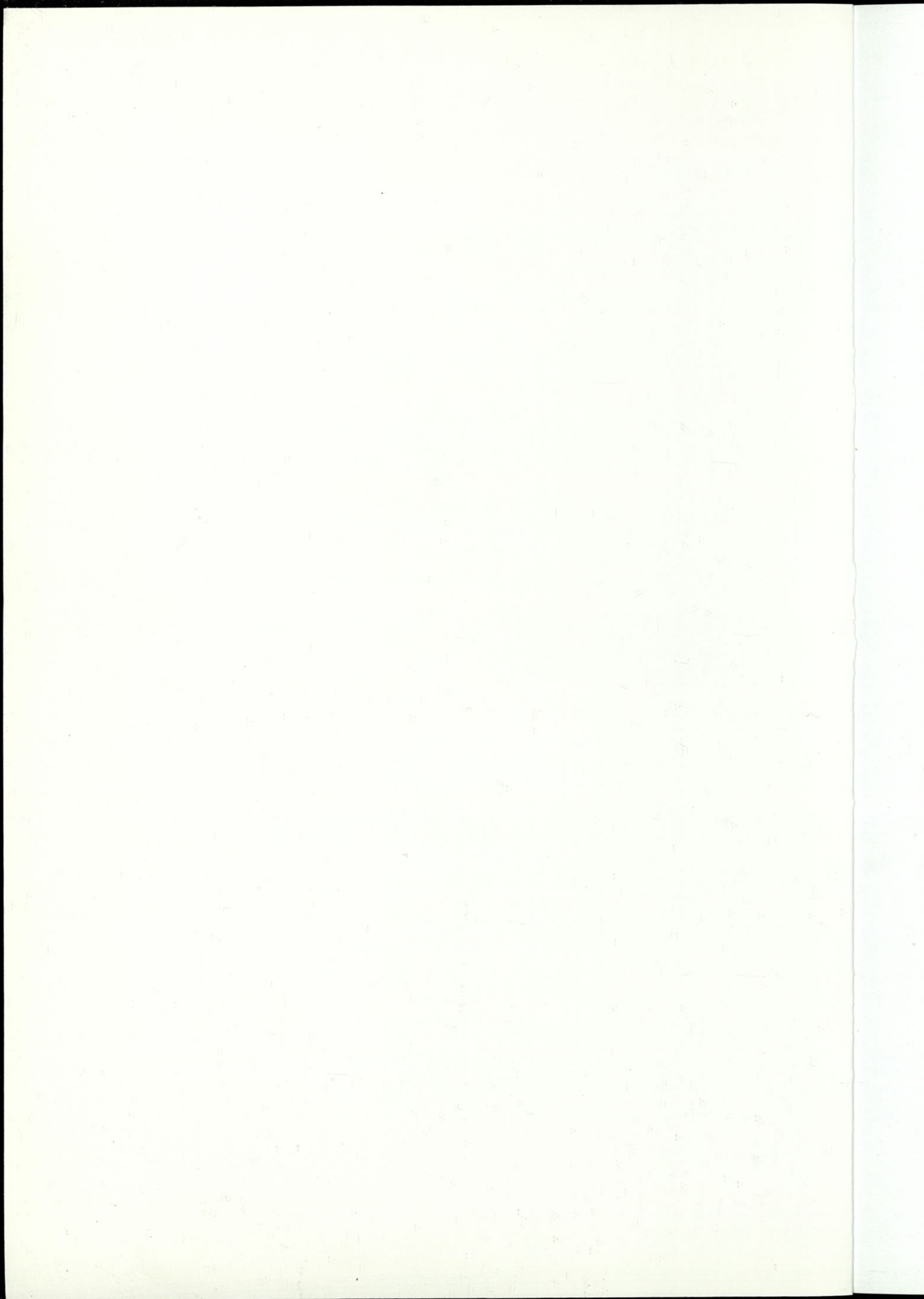

št. 12

KALJENJE

BILTEN SKUPNOSTI CSD SLOVENIJE

+ 481591

Hize,

KAZALO

KALJENJE št. 12

Bilten Skupnosti CSD Slovenije

920132074

Ljubljana, februar 2013

Bilten Skupnosti CSD Slovenije

KALJENJE

februar 2013

letnik VII, št 12

ISSN: 1580-027X

Izdala:

Skupnost CSD Slovenije

Slovenska cesta 55

1000 Ljubljana

Tel.: 08 / 20 22 400

Faks: 01 / 436 68 59

E-pošta: scsd@siol.net

<http://www.scsd.si>

Gradivo zbrala in uredila:

Renata Brdar Tomažinčič

Jezikovno pregledala:

Barbara Škrbina

Grafična priprava in tisk:

ABO grafika d.o.o.

Ob železnici 16

1000 Ljubljana

Naklada:

150 izvodov

Bilten KALJENJE izhaja občasno

Na podlagi mnenja Ministrstva za kulturo z dne 17.5.1999, št. 415-620/99 mb/so, šteje bilten KALJENJE med proizvode, za katere se plačuje 8,5% davek na podlagi 13. točke tarifne št. 3 Tarife davka od prometa proizvodov in storitev.

KAZALO

S SEKRETARKINE MIZE	5
SODELOVANJE CENTROV ZA SOCIALNO DELO IN (VZGOJNIH) ZAVODOV ALI KAKO PRAKSA LAHKO POMAGA POLITIKI REŠEVATI REALNE PROBLEME	7
POSVET: SODELOVANJE MED CENTRI ZA SOCIALNO DELO IN (VZGOJNIMI) ZAVODI OD OGLEDA DO ODPUSTA PRI OBRAVNAVI OTROK/MLADOSTNIKOV	13
POVZETEK DELAVNIC IN ZAKLJUČKI	13
PRIPOROČILO/PREDLOG PROTOKOLA SODELOVANJA (IZ PRAKSE ZA PRAKSO) ...	18
POSTOPEK ZA ZAŠČITO OTROKA NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO	24
NASTANEK IN RAZVOJ ČUSTVENIH, VEDENJSKIH TER SOCIALNIH MOTENJ IN OBLIKE POMOČI	32
PRISPEVKI STROKOVNIH DELAVCEV CSD	48
ALI RAZMIŠLJAMO O OTROKU?	48
»VAS BOMO PA DALI NA TELEVIZIJO«	52
RAZMISLEK OB GLEDANJU TV-ODDAJE	58
Priloga 1: SEZNAM CSD	62
Priloga 2: SEZNAM ZAVODOV	64
Priloga 3: VPRAŠALNIK	71

S SEKRETARKINE MIZE

KAKO LAHKO STROKA POMAGA NAČRTOVALCEM POLITIKE REŠEVATI REALNE PROBLEME, TOKRAT NA PODROČJU OTROK IN MLADOSTNIKOV S TEŽAVAMI V ODRAŠČANJU?

Tako med strokovnimi delavci CSD na področju obravnave otrok in mladostnikov, kot tudi med strokovnimi delavci vzgojnih zavodov, smo pred časom zaznali probleme pri pomoči otrokom in mladostnikom, ki imajo kompleksne, večplastne težave. Ne oni sami ne družina niso motivirani za sodelovanje ter reševanje stiske, v kateri se nahajajo, zato smo izvajalci skupaj iskali odgovore na vprašanja in predlagali rešitve iz prakse, za oblikovanje primerne politike, ki bi razreševala realne probleme.

Vprašanja, kaj je korist otroka, ki ima težave? Kdo, kako in na podlagi česa odloča o tem, kaj je zanj dobro? Kako in koliko mu lahko pomaga sama družina, okolje, socialna mreža in koliko institucije? Katera strokovna doktrina je »prava« in uspešna? Kdaj in zakaj strokovni delavci različnih institucij omagamo pri reševanju kompleksnih težav ter ali imamo »etično in strokovno pravico« obupati nad otrokom s hudimi težavami? Kako se različne institucije med seboj poznamo, spoštujemo in sodelujemo? Ali smo pripravljene iskati nove skupne rešitve za dobro otrok in mladostnikov, ki imajo v življenju hude težave? Kaj v sistemu manjka in kako ga je treba nadgraditi?

Na vsa ta vprašanja smo v Skupnosti CSD Slovenije več let iskali odgovore, in sicer v dveh delovnih skupinah, sestavljenih iz strokovnih delavcev centrov za socialno delo in vzgojnih zavodov.

Prva delovna skupina je zaključila z delom leta 2005 in posredovala predloge na obe ministrstvi - za šolstvo in socialo, vendar se ni zgodilo nič (op. verjetno tudi zato, ker so se v tistem času zaradi volitev zamenjali državni uradniki na ministrstvih). Ker so se težave na terenu kopičile, smo na Skupnosti konec leta 2009 organizirali strokovno razpravo o obravnavi otrok in mladostnikov, kjer so bile izpostavljene številne dileme, povezane s sodelovanjem vzgojnih zavodov in centrov pri reševanju težav otrok in mladostnikov. Tako je leta 2009 nastala nova delovna skupina, katere strokovni predlogi so natisnjeni v tokratnem Biltenu Kaljenje.

Strokovna delovna skupina si je zadala težko nalogo - namen je bil uskladiti delo na terenu in vzpostaviti medsebojno sodelovanje dveh različnih institucij. Najprej so njeni člani opravili analizo problematike nameščanja v vzgojne zavode, tako z vidika centrov za socialno delo kot vzgojnih zavodov, ter ob tem popisali dileme in težave, s katerimi se srečujejo pri svojem delu. Vse naštetu so obravnavali na delovni skupini in predlagali skupne rešitve. Kljub temu da so bila mnenja pogosto deljena in včasih celo nasprotujoča si, so se strokovni delavci zelo trudili poenotiti izhodišča, zato so aprila 2011 organizirali skupni delovni posvet. V delavnicah so predstavili dileme in ponudili

prostor za razpravo o odprtih vprašanjih med strokovnimi delavci centrov in zavodov. Seveda so bili povabljeni tudi predstavniki ministrstev, zato da bi »s prve roke« slišali, kaj se dogaja na terenu. Odzvalo se je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, medtem ko predstavnikov ministrstva za šolstvo ni bilo.

Na posvetu so bili oblikovani skupni predlogi, ki smo jih v obliki zaključnega dokumenta posredovali na obe pristojni ministrstvi, kjer so v letošnjem letu oblikovali novo delovno skupino.

Kaj smo dosegli? Predvsem to, da smo oboji dodobra prepoznali način razmišljanja, težave in omejitve obeh izvajalcev, da smo opredelili skupna izhodišča in nanje poiskali tudi strokovne predloge za rešitev. Bilten Kaljenje, kamor smo zapisali vse dogajanje, bomo posredovali delovni skupini obeh pristojnih ministrstev, v upanju, da bodo izkušnje iz prakse pripomogle načrtovalcem politike in izboljšanju sistema delovanja vseh vpletenih, saj je pravzaprav najpomembnejše poiskati ustrezne strokovne rešitve in možnosti za tiste otroke ter mladostnike, ki danes niso (op. po mnenju stroke) obravnavani na primeren in uspešen način.

V tokratnem Biltenu smo se odločili tudi za objavo razmišljanja kolega Janka Cafute, ki piše o tem, kako mediji lahko izkoristijo mladostnika in strokovnega delavca, ne da bi razumeli ali hoteli razumeti, kaj so povzročili »s svojim avtorskim delom«, in razmišljanje profesorja dr. Bernarda Stritiha, kot odziv na isto TV-oddajo.

Prispevka odpirata nov izziv stroki in zagotovo potrebujemo na to temo širšo razpravo.

Ljubljana, november 2012

mag. Darja Kuzmanič Korva

SODELOVANJE CENTROV ZA SOCIALNO DELO IN (VZGOJNIH) ZAVODOV ALI KAKO PRAKSA LAHKO POMAGA POLITIKI REŠEVATI REALNE PROBLEME

Mateja Anzeljc Bratina, Renata Brdar Tomažinčič, Ivan Janko Cafuta, Marjeta Dečman, Jure Leva, Jasna Petrovec Zajc, Svetlana Šaponjić, Irena Velič

V okviru Skupnosti centrov za socialno delo Slovenije (v nadaljevanju Skupnosti) je novembra 2009 potekal klub z naslovom »Obravnava mladostnikov na centrih za socialno delo«. V strokovni razpravi so sodelovali tako delavci centrov kot tudi predstavniki vzgojnih zavodov. Izpostavljene so bile številne dileme in težave, povezane z nameščanjem otrok/mladostnikov v zavode, tako s strani centrov za socialno delo (v nadaljevanju centri) kot tudi (vzgojnih) zavodov (v nadaljevanju zavodi). Dana je bila pobuda, da se v okviru Skupnosti imenuje delovno skupino, ki bo sestavljena iz predstavnikov zavodov in centrov; znotraj nje bo pripravljeno gradivo za izboljšanje sodelovanja med izvajalci, na tistih področjih, kjer imamo težave. Namen delovne skupine je uskladiti delo na terenu, s ciljem opredeliti težave in predlagati rešitve v zvezi z nameščanjem mladoletnikov v zavode.

V delovno skupino, ki je s svojim delom pričela marca 2010, so bili imenovani:

- predstavniki zavodov: Marjeta Dečman (VIZ Frana Milčinskega Smlednik), Jure Leva (ZVI Logatec), Anita Leskovšek Feldin (VIZ Višnja Gora). Zaradi daljše odsotnosti Anite Leskovšek Feldin sta se pridružili delovni skupini oktobra 2010: Jasna Petrovec Zajc (VZ Kranj) in Svetlana Šaponjić (VZ Slivnica pri Mariboru);
- predstavniki centrov: Ivan Janko Cafuta (CSD Ljubljana Center), Irena Velič (CSD Ljubljana Šiška) in Mateja Anzeljc Bratina (CSD Grosuplje);
- predstavnica MDDSZ: Simona Svetin Jakopič (v delovni skupini je aktivno sodelovala vse do začetka vsebinskih priprav posveta) in
- predstavnik Skupnosti: Jure Košir, namesto katerega se je skupini novembra 2010 pridružila Renata Brdar Tomažinčič.

Temeljna izhodišča za delo skupine so bila:

- analiza problematike nameščanja mladoletnikov v vzgojne zavode in stanovanjske skupine, ki jo je med centri opravila Skupnost;
- analiza stanja - posnetek težav, s katerimi se srečujejo zavodi pri svojem delu (pripravili zavodi) ter
- dileme in težave, ki so jih pri svojem delu zaznali člani delovne skupine.

Na podlagi navedenih izhodišč je bil opravljen nabor težav in dilem, ki smo jih obravnavali člani delovne skupine in za mnoge izmed njih predlagali tudi rešitve. Seveda so bila stališča in mnenja med predstavniki centrov ter zavodov pogosto deljena in nemalokrat celo nasprotujoča si, zato pri vseh izpostavljenih težavah, s katerimi se srečujemo strokovni delavci tako ene kot druge institucije, kljub velikim prizadevanjem nismo prišli do končne rešitve. Iskali smo kompromise in začasne rešitve, sprejemljive

za delo obeh institucij. Pogosto smo našli skupno rešitev, sprejemljivo tako za delo centrov kot zavodov, ki bi bila v korist otroka, vendar je veljavni zakonski predpisi ali obstoječi sistem ne dopušča. Menimo, da bi bilo treba sistem na nekaterih področjih nujno preoblikovati, na posameznih področjih dela pa dograditi.

Delo članov je teklo po principu diskusije ob izpostavljeni težavi, na način, da so predstavniki ene in druge institucije izpostavili ter pojasnili težave, s katerimi se srečujejo pri delu in sodelovanju z drugo institucijo.

Predstavniki centrov so izpostavili neustrezne in zavajajoče informacije, objavljene v publikacijah ter na spletnih straneh nekaterih zavodov. Kot primer so navedli prekomerno poudarjanje prostovoljne vključitve otrok in mladostnikov v zavod ter izpostavljanje kriterijev, komu vzgojni zavod ni namenjen. Takšno informiranje javnosti povzroča težave strokovnim delavcem centrov pri pripravi ter motiviranju otroka in mladostnika (dalje otroka) za odhod v zavod. Otrokova motivacija je ne nazadnje ključnega pomena za nadaljnje delo strokovnih delavcev v zavodu. Ob tem velja posebej poudariti, da je izbor zavoda ukrep in zato predvsem strokovna odločitev centra in ne prostovoljna izbira otroka ali mladostnika.

Obstoječo težavo je mogoče odpraviti z ažuriranjem publikacij zavodov in njihovih spletnih strani, pri čemer smo člani delovne skupine predlagali poudarek na opisih izobraževalnih programov in predstavitvi dela skozi posebnosti vzgojnega zavoda.

Kot največjo in najpogostejšo težavo pri sodelovanju centrov in zavodov so centri izpostavili problematiko pri nameščanju otrok na podlagi odločbe centra za socialno delo o oddaji otroka v vzgojni zavod. Ob tem je bila zanimiva ugotovitev, da je težav pri nameščanju bistveno manj ali pa teh sploh ni, kadar se otroka namešča na podlagi sklepa sodišča. Skupina je pregledala nekatere ponavljajoče se kriterije, ki bi jih lahko izpostavili kot skupne za otroke, pri katerih je prišlo do težav z nameščanjem, in so predstavljali enega izmed razlogov, da otroci kljub odločbi centra niso bili nameščeni v zavod in so ostali v domačem okolju; pri čemer so centri poudarili, da je bilo v mnogih primerih prav domače okolje spoznano kot tisto, v katerem je otrok ogrožen in kot tak tudi eden izmed glavnih razlogov za namestitev otroka v zavod. Kot izločilne kriterije so opredelili: odvisnost od heroina, težke psihične težave, hudo agresivnost ipd.

Z izpostavljenimi kriteriji kot razlogi, zaradi katerih otroka ni mogoče namestiti v zavod, se nikakor niso strinjali predstavniki zavodov. Poudarili so, da imajo med nameščenimi otroci tudi take, ki imajo vse navedene kriterije. Ker je bilo očitno, da bo težko najti soglasje, smo člani delovne skupine predlagali, naj se pripravi analizo stanja otrok in mladostnikov, katerih namestitev je bila zavrnjena v letu 2011. V ta namen smo pripravili vprašalnik in ga predstavili na skupnem posvetu, ki je potekal aprila 2011 v Portorožu. S sklepom posveta je bilo sprejeto, da v prihodnje, od 1. 6. 2011 dalje, strokovni delavci centrov in zavodov ob odklonitvi sprejema otroka izpolnijo vprašalnik in ga posredujejo na sedež Skupnosti CSD Slovenije z namenom analizirati vzroke oz. opraviti nabor kriterijev, ki so glavni razlog, da ne pride do namestitve otroka, kljub odločbi centra (več pri sklepih posveta).

Nadalje so predstavniki centrov izpostavili težavo ob ogledih zavoda z otroki, saj se v nekaterih zavodih kot prioriteto poudarja vprašanje bivanja otroka izven zavoda v času vikendov, praznikov in počitnic.

To vprašanje je za zavode ključnega pomena tudi takrat, kadar otrok nima staršev ali ti zanj iz različnih razlogov ne zmorejo skrbeti. Z največ tovrstnimi težavami se srečujejo centri ob nameščanju otrok v stanovanjske skupine nekaterih zavodov. Kljub temu, da so zavodi formalno odprti 365 dni v letu in naj bi imeli organizirana dežurstva, se v praksi dogaja, da »mora« otrok oditi čez vikend »domov«. Predstavniki zavodov so se strinjali, da so ti dolžni biti odprti 365 dni v letu, kar pomeni tudi med vikendi, počitnicami in drugimi dela prostimi dnevi ter zagotavljati bivanje nameščenim otrokom, ki nimajo organiziranega drugega ustreznega bivanja; vendar menijo, da je treba vsakemu otroku v določenem času zagotoviti »dom«. Po njihovem prepričanju je zavod institucija in ne more predstavljati družine, zato zahtevo strokovno utemeljujejo s stališčem, da vsak otrok potrebuje neko obliko formalno urejene družine.

Člani delovne skupine predlagamo, da zavodi sprejmejo tudi otroke, ki v času vikendov, praznikov in šolskih počitnic nimajo možnosti bivanja izven zavoda oziroma stanovanjske skupine, center pa v nekem sprejemljivem času skuša poiskati »drugo« rešitev, kar pomeni, da za vikende in počitnice skuša urediti drugo obliko bivanja za posameznega otroka.

Težave so tudi pri iskanju prostih mest v zavodih, zato so predstavniki centrov predlagali skupen nabor in objavo prostih mest - skupno zbirno listo za vse zavode. Lista prostih mest bi lahko bila objavljena na spletnih strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve ter Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Dostop do nje bi bil omejen, npr. omogočen samo strokovnim delavcem centrov in zavodov.

Predlagani rešitvi so odločno nasprotovali predstavniki zavodov in ob tem izpostavili, da nameščanje otroka ne sme potekati po principu prostih ležišč, temveč se mora otroka namestiti v program, ki ga izvaja zavod. Menijo, da je treba obravnavati vsak primer posebej, upoštevati proces motivacije staršev in otroka, značilnosti otroka, aktualno problematiko, kot tudi trenutno stanje v posameznem zavodu in dinamiko zavoda. Ob upoštevanju vseh naštetih dejavnikov se poišče najustreznejšo rešitev za otroka.

Ob tem je bil izražen pomislek zavodov (glede nameščanj otroka v skupino), da kljub prostim mestom in ustreznemu programu težko sprejmejo otroka, ki na skupino deluje »razdiralno«. Predstavniki centrov so vztrajali pri stališču, da so vzgojni zavodi oz. stanovanjske skupine ustanovljene za otroke z vedenjskimi in drugimi težavami, zato razmišljanje zavodov ni strokovno sprejemljivo.

Ob izpostavljeni prioriteti predstavnikov zavoda, da se otroke namešča v prvi vrsti v program zavoda, so predstavniki centrov poudarili, da zavodi delajo posplošeno in dajejo prevelik poudarek šolanju. Po njihovem mnenju bi morale biti vsebine prilagojene individualnim potrebam otroka.

Predlagali so razmislek o možnosti vključitve v delo za mladostnike, ki v določenem življenjskem trenutku ne zmorejo slediti izobraževalnemu procesu. Možnosti vključi-

tve v delo ali zaposlitev, bi morale biti fleksibilne, v ta namen bi se morali povezati z zavodom za zaposlovanje ali pa vključiti mladostnike v program usposabljanja na delovnem mestu, ki bi moral biti prilagojen mladoletnikom in njihovim trenutnim sposobnostim. Delo bi bilo lahko odplačno. Predstavniki centrov so namreč mnenja, da ne more biti na prvem mestu zgolj izobraževanje, temveč je pomembno reševanje ogroženosti otroka in ustrezna pomoč otroku. V nekaterih primerih otroci potrebujejo čas za stabiliziranje in se tako kasneje vključijo v sistem šolanja. Treba je upoštevati tudi socialne elemente - izkušnje nasilja, motnje, bolezni, ...skratka vso zgodovino, ki jo otrok prinaša s seboj.

Predstavniki zavodov so ob tem poudarili obvezno osnovno šolanje, čemur se ne da izogniti. Težko so se strinjali s trditvijo, da se v zavodih dela posplošeno, saj za vsakega otroka posebej oblikujejo program vzgoje in izobraževanja, kljub temu pa morajo iskati ravnovesje med individualiziranim pristopom in vodenjem skupine oz. sistema kot celote. Težko se v celoti prilagodijo vsakemu posamezniku in prav je, da se tudi posameznik do neke mere prilagodi skupini ter sistemu. Tudi to je del socialnega učenja.

Da bi se v prihodnje lahko izognili težavam, ki so jih izpostavili predstavniki centrov, ter otrokom, predvsem mladostnikom, omogočili tudi čas za stabiliziranje, delovna skupina predlaga, naj se poišče različne programe znotraj in zunaj zavodov, npr. program usposabljanja na delovnem mestu, kamor bi lahko vključevali predvsem mladostnike.

Na očitke, da se zavodi izogibajo sprejemu otrok s kompleksnejšimi težavami, predstavniki zavodov odgovarjajo, da so strokovno usposobljeni za delo s čustveno in vedenjsko motenimi otroci. Dejstvo je, da imajo otroci v večini primerov kombinirane težave in motnje. Poudarili so, da je sodelovanje z otrokom izjemno težko ali nemogoče, kadar ta zaradi težav, ki jih ima, v skupini ne funkcionira oz. celo ruši sistem zavoda in tako škoduje drugim otrokom, pa tudi sebi ne pomaga. Menijo, da vseh različnih motenj ni mogoče metati v isti koš, zato je v nekaterih primerih lahko sprejem kontraindiciran (npr. čustveno-vedenjsko moten otrok, odvisnik od heroína). V Sloveniji obstajajo inštitucije, ki so za reševanja teh težav bolj usposobljene od zavodov, kljub temu pa bi morda v okviru zavodov veljalo razmisliti o iskanju ustreznih rešitev in se usposobiti za delo s takšnimi otroki.

Delovna skupina predlaga, da se k sodelovanju povabi Ministrstvo za zdravstvo. Skupaj bi pripravili ustrezne zakonske predpise, ki bi k sodelovanju »zavezali« tudi področje zdravstva, predvsem z namenom oblikovati za otroke in mladostnike s kombiniranimi motnjami ustrezne programe, ki jih danes ni.

Po mnenju zavodov primeri dobre prakse kažejo, da so centri pri nameščanju otrok v zavode učinkovitejši, kadar imajo vzpostavljeno dobro sodelovanja z ostalimi institucijami v svojem lokalnem okolju, predvsem s šolami, saj to pomeni zgodnje odkrivanje otrok z vedenjskimi in drugimi težavami ter posledično časovno ustrežnejšo namestitev otroka v zavod. Centri so ob tem poudarili, da namestijo v zavod otroka le v primeru, ko se v konkretni situaciji, kljub delu z družino, odločijo, da je to v njegovo korist in so ob tem izpolnjeni vsi zakonski pogoji. Zgodnja detekcija je po mnenju predstavnikov centrov nujno potrebna, vendar gre pri obravnavi otroka za strokovno odločitev: v primerih, ko starši zanemarijo otrokovo vzgojo in varstvo ali zaradi otrokovih težav pri odraščanju. Z družino vzpostavi strokovni tim centra delovni odnos in jim ponudi

tudi druge storitve. Do izločitve iz domačega okolja pride v primerih, ko strokovni delavci centra ocenijo, da s posegi niso uspešni in družina odpove. V primerih, ko centri zgodaj zaznajo problematiko otroka, pa pogosto naletijo na težave zaradi omejenih možnosti namestitve mlajših otrok.

Težave se v praksi kažejo pri nameščanju otrok, katerih starši živijo v Ljubljani ali njeni neposredni okolici, saj nasprotujejo namestitvam otroka izven mesta. Zanje so vsi ostali zavodi preveč oddaljeni, zato je namestitev drugod zanje nesprejemljiva. Člani delovne skupine predlagajo, da se razmisli o ustanovitvi stanovanjske skupine za mlajše otroke v Ljubljani.

Izpostavljene so bile tudi težave pri pridobivanju dokumentacije za otroke, nameščene v zavode, kar posledično oteži strokovno delo zavoda. Že delovna skupina, ustanovljena leta 2003, se je srečala s podobnimi težavami, zato je pridobila mnenje Inšpektorata za varstvo osebnih podatkov pri Ministrstvu za pravosodje. V dopisu št. 751-01-2/2004 z dne 21.7.2004 so izrazili mnenje, da centri nimajo zakonske podlage za posredovanje strokovnih mnenj vzgojnemu zavodu, in sicer tistih, ki jih pridobi center v posamezni konkretni zadevi, natančneje: ko gre za odločitev o namestitvi otroka v zavod.

Vzgojnemu zavodu center za socialno delo torej posreduje le odločbo o namestitvi, ostala strokovna mnenja pa zavod lahko pridobi le neposredno od staršev otroka, skrbnika ali osebe, pri kateri je otrok v oskrbi, oz. od drugih oseb v primerih, ko v to privoli posameznik.

Kljub navedenemu v zavodih menijo, da za kvalitetno strokovno delo z otrokom potrebujejo socialno anamnezo in poročilo šole. Iz prakse povedo, da v večini primerov pridobijo vso dokumentacijo in ne le odločbe, ob tem pa so poudarili, da ne poznajo primerov, v katerih bi prišlo do zlorabe dokumentacije, zato predlagajo, da se oblikuje akt, ki bi jim tudi zakonsko omogočil pridobiti dokumentacijo o otroku.

Glede na obstoječe predpise smo člani delovne skupine predlagali, da se v korist otroka to vprašanje začasno rešuje tako, da centri pripravijo izčrpno, poglobljeno socialno anamnezo, tudi na podlagi mnenj, ki jih pridobijo v postopku pred izdajo odločbe, vendar se je ob tem postavilo vprašanje, kaj mora vsebovati kvalitetna in izčrpna anamneza ter kdaj in komu jo posredovati?

V prvem delu je bila večina težav pri sodelovanju zavodov in centrov povezanih z nameščanjem otrok, vendar je treba poudariti, da te niso odpravljene, ko pride do namestitve. Centri so izpostavili težave pri pridobivanju poročil s strani zavoda, zapisnikov timskih sestankov in drugih informacij, potrebnih za spremljanje napredovanja otroka v zavodu. Glede na izpostavljeno težavo je delovna skupina predlagala, da se to uredi v okviru pravilnika ali posebnih navodil, s katerimi bi podrobneje urejali namestitev otrok v vzgojni zavod, z odločbo centra za socialno delo, tako kot je to urejeno za izvrševanje vzgojnih ukrepov s sklepom sodišča v Pravilniku o izvrševanju vzgojnih ukrepov (Uradni list RS št. 85/2009, z dne 30.10.2009).

V primeru priprave pravilnika ali navodil člani delovne skupine predlagamo, da se v njem določi tudi število obiskov in timskih sestankov strokovnih delavcev centra v zavodu, pri čemer je predlog delovne skupine, naj bodo najmanj 3 letno (s timskimi sestanki: sprejem, individualizirani načrt in zaključek) oziroma se priporoči 4 obiske.

Na ta način bi bili timski sestanki zavezujoči tudi za strokovne delavce centrov, ki se po besedah predstavnikov zavodov pogosto ne odzovejo na vabila.

Predstavniki zavodov so izpostavili pomanjkanje dela z družino na terenu in pripravljanje družine na vrnitev otroka v okolje. Zavodi si želijo, da bi strokovni delavci centrov imeli aktivnejšo vlogo pri obravnavi družine v domačem okolju in njihovi pripravi na vrnitev otroka v domače okolje. Njihovo aktivno vlogo bi se lahko opredelilo pri sprejemanju individualiziranega načrta za posameznega otroka, znotraj katerega bi tudi center podal svoj načrt v sklopu programa za otroka in družino. Predstavniki centrov so se strinjali s celostnim vidikom obravnave - skupnim delom in pripravo načrta dela z družino (mladostnik, starši, zavod in center). Ob tem so bili dani tudi številni predlogi za izboljšanje dela institucij in medsebojnega sodelovanja, npr. s formiranjem skupin za starše, mobilnih služb pri zavodih, delavnic, organiziranjem skupnih obiskov na domu...

Centrom za socialno delo se očita, da pri odpustu ali premestitvi otroka ne upoštevajo mnenja zavoda, v katerega je nameščen otrok. Predstavniki vzgojnih zavodov želijo, da bi bilo njihovo mnenje bolj upoštevano, zlasti ko iščejo rešitve za zelo problematične otroke. Pri tem so centri opozorili, da ne gre za neupoštevanje predlogov in mnenj strokovnih delavcev zavodov, temveč za dejstvo, da se mora o predlogu za prenehanje ukrepa - oddaje v vzgojni zavod ali stanovanjsko skupino, izpeljati nov postopek. V kolikor se v okviru ugotovitvenega postopka ugotovi, da je še vedno potreben ukrep namestitve, ni mogoče izdati odločbe o prenehanju ukrepa, saj še vedno obstajajo razlogi za ukrep npr. vedenjske in čustvene motnje, ogroženost, ...

V okviru delovne skupine smo govorili tudi o začasnem nameščanju mladostnikov, ki jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (op. največkrat staršem). Člani delovne skupine so menili, da bi bilo treba predhodno jasno opredeliti cilj namestitve in postopek izvedbe. Za krajše namestitve bi bili morda bolj primerni krizni centri, saj v zavodu, kjer poteka proces v dalj časa trajajočem programu, takšni mladostniki ničesar ne pridobijo, samo zmotijo proces, zato je treba opozoriti Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, naj se rešuje problematiko urgentno, npr. s specializiranimi kriznimi centri za mlade, saj centri za socialno delo teh mladostnikov nimajo kam namestiti. Specializiran krizni center se predlaga predvsem zato, ker ni sprejemljivo, da se v isti krizni center namešča tako žrtve kakor tudi povzročitelje nasilja.

POSVET: SODELOVANJE MED CENTRI ZA SOCIALNO DELO IN (VZGOJNIMI) ZAVODI OD OGLEDA DO ODPUSTA PRI OBRAVNAVI OTROK/MLADOSTNIKOV

V procesu analize stanja in iskanja rešitev smo člani delovne skupine prišli do ideje, o posredovanju svojih razmišljanj in ugotovitev preko organizacije posveta širši strokovni javnosti. Tako smo v sodelovanju s Skupnostjo CSD Slovenije organizirali dvodnevni posvet (op. april 2011), na katerem smo ponudili prostor za diskusijo o odprtih vprašanjih med strokovnimi delavci zavodov in centrov, si izmenjali mnenja, predstavili dosedanje delo delovne skupine ter pridobili konsenz tako za predlagane rešitve kot tudi nove rešitve nekaterih odprtih vprašanj.

POVZETEK DELAVNIC IN ZAKLJUČKI

Predstavljene dileme, težave in predlagane rešitve, ki smo jih izpostavili v okviru delovne skupine, smo obravnavali z udeleženci posveta, v okviru delavnic. Udeleženci so bili razdeljeni v tri skupine, vsaka je bila vključena v vse tri delavnice. Tako so nastali skupni zaključki in predlogi vseh treh skupin, ki so bili predstavljeni v zaključnem delu posveta. Povzemamo jih v nadaljevanju.

Delavnica: **SPREJEM IN ODPUST IZ ZAVODA**

Moderatorja: Mateja Anzeljc Bratina, Jure Leva

V okviru delavnice smo želeli preveriti vzroke za namestitve:

- › na kakšen način sodelujejo centri in zavodi pred sprejemom otroka in njegovo namestitvijo;
- › kakšna dokumentacija naj bi bila posredovana: pred in ob sprejemu ter pred in ob odpustu;
- › sprejem: kako poteka, kdo je prisoten;
- › odpust otroka iz zavoda: o odpustu samem, razlogi zanj, naloge pred in po odpustu.

Ugotovitve in zaključki:

Kot pogoste vzroke za namestitvev otrok v zavod so udeleženci navajali vzgojno nemoč staršev, težavno družinsko situacijo, zanemarjenost pri vzgoji, ogroženost otroka, zlorabe otroka, izostajanje otrok iz šole in/ali šolsko neuspešnost, beganje otrok, zlorabo drog ali alkohola (eksperimentiranje), neprimerno družbo vrstnikov, alkoholizem staršev, ob predvidevanju, da bosta v novem okolju otrok in njegova družina deležna ustrezne obravnave in pomoči.

Pred namestitvijo otroka v zavod obstaja različna praksa, in sicer od prvega stika preko telefona ali po pošti, do osebnega stika strokovnega delavca. Najpogostejše temu sledi dogovor za ogled. Priporoča se, da se posredovanje in pridobivanje informacij, pošiljanje dokumentacije, dogovore o ogledu, sprejemu ipd. izvede preko uradne pošte, saj se le tako lahko jasno evidentira potek dela.

Zavod zavrne otroka v primeru, ko niso izpolnjeni osnovni pogoji, npr. starost, če zavod glede na specifični primer za otroka ni primeren, če otrok »presega okvir

zavoda«, če ne se ne ujema s trenutno strukturo gojencev ali ekipo zaposlenih, če ni pedopsihiatrične obravnave, če otrok in/ali starši niso motivirani za namestitvev in delo, če presodijo, da bi šlo za nesmiselnost namestitve, npr. zaradi bližajočega konca šolskega leta.

Center mora izdati odločbo pred sprejemom in namestitvijo otroka v zavod. Zavodu posreduje samo tisto dokumentacijo, ki jo je pripravil sam, za ostalo je treba pridobiti soglasje staršev. Priporoča se, da se soglasje staršev pridobi ob ogledu zavoda. Med ostalo dokumentacijo sodijo: poročilo svetovalne službe, psihološko poročilo in zdravstveno poročilo.

Pred sprejemom otroka v zavod je naloga centra pripraviti otroka na sprejem, mu tako pisno kot ustno posredovati informacije o zavodu in izpeljati postopek do izdaje odločbe.

Naloga zavoda pa je, da pred sprejemom otroka prouči prejeto dokumentacijo, izpelje ogled s predstavitvijo programa, preveri naloge udeleženi in zastavljene cilje namestitve, pripravi skupino otrok, v katero bo otrok nameščen, zaprosi center in starše za dodatno dokumentacijo.

Nujno je, da center in zavod skupaj pripravita ogled in sprejem, opredelita vzroke za namestitvev ter definirata, pod katerimi pogoji se otroka lahko odpusti iz zavoda.

Ob samem sprejemu otroka morajo biti prisotni: otrok, starši oziroma zakoniti zastopnik, strokovni delavec centra in zaposleni v zavodu (svetovalna služba, vzgojitelj, medicinska sestra, ravnatelj - prisotnost odvisna tudi od oblike zavoda).

Razlogi za odpust otroka iz zavoda so lahko različni: od zakonsko opredeljenih treh let oziroma prenehanja razlogov za namestitvev, do zaključka učno-vzgojnega programa za otroka. Razlogi za odpust iz zavoda lahko nastopijo tudi v primeru, ko otrok ne doseže zastavljenega cilja, npr. ob odklanjanju zavoda in programa, kontraindicirani nadaljnji obravnavi, v primeru, da otrok ne sodeluje in/ali zaradi vzgojne neuspešnosti zaposlenih v zavodu.

Pred odpustom iz zavoda je nujno, da center v sodelovanju z zavodom pripravi okolje na otrokovo vrnitev. Center in zavod izpeljeta zaključno timsko obravnavno - timski sestanek, v sodelovanju z otrokom in njegovimi starši pripravita načrt dela po odpustu iz zavoda. Nadalje zavod pripravi zaključno poročilo, center pa začne postopek in izda odločbo o prenehanju ali spremembi vzgojnega ukrepa.

V okviru delavnice so bile izpostavljene naslednje dileme:

- > kako definirati kriterije za izbor določenega zavoda;
- > kriterij sprejema - strokovna odločitev ali prosto mesto;
- > ni ustreznih tipov zavodov za specifične primere;
- > sprejemanje odvisnikov/ mladostnikov, ki eksperimentirajo z drogo;
- > kam z otrokom, ki odklanja vso pomoč in ne sodeluje;
- > bližina domačega okolja je lahko razlog za zavrnitev;
- > smiselnost nameščanja otrok v zavod s pomočjo izvršitelja;
- > ne obstajajo posebne oblike ustanov za otroke, ki ne sodijo v noben program;
- > dolgotrajne namestitve v zavodih;
- > zavrnitev sprejema v zavod zaradi bližajočega se zaključka šolskega leta;
- > zavod izključi otroka kljub veljavni odločbi CSD;

- › zavod ne sprejme otroka, ker nimajo organizirane pedopsihiatrične obravnave;
- › pritiski na center z izdajanjem odločb brez predhodno opravljenih dejanj;
- › kako ravnati v primeru, ko zavod oceni, da otrok »presega okvire zavoda«, center pa oceni da je otrok »rizičen«;
- › vračanje v domače okolje, ko je otrok napredoval, starši pa ne.

Podani so bili naslednji predlogi:

- › razviti zaprti tip ustanov, za otroke brez kaznivih dejanj, ki potrebujejo fizično omejitve;
- › strokovna komisija naj poda mnenje o tem, kateri zavod je za posameznega otroka najustrežnejši (tj. za otroke, ki niso usmerjeni), člani komisije naj bi bili predstavniki vseh zavodov;
- › vzpostavitev sistema zgodnje detekcije vedenjskih težav;
- › iskreno podati informacije o otroku;
- › več povezovanja in sodelovanja med CSD in zavodi (razlike v slovenskem prostoru);
- › zapisnik timskega sestanka piše sklicatelj, priporoča se najmanj 4 timske sestance letno (po potrebi tudi več);
- › šolska neuspešnost ne sme biti edini razlog za namestitev otroka v zavod;
- › iskanje rešitev za otroke, ki se težko vključijo v obstoječe inštitucije;
- › sodniki kljub možnosti redko izvedejo varstvene ukrepe.

Delavnica: **INDIVIDUALIZIRAN NAČRT** (v nadaljevanju IN)

Moderatoriki: Svetlana Šaponjić, Irena Velič

V okviru delavnice smo želeli:

- › opredeliti potrebo po izdelavi individualiziranega načrta (zakonske podlage),
- › opredeliti, kdo naj sodeluje pri izdelavi individualiziranega načrta, natančno določiti vlogo in naloge sodelujočih (zavoda, centra, staršev oziroma zakonitega zastopnika, otroka) ter področja sodelovanja in čas za izvedbo nalog;
- › opredeliti način spremljanja izvajanja individualiziranega načrta, morebitne spremembe ter način evalvacije (pogostost srečevanj, zapisniki, ...).

Ugotovitve in zaključki:

Individualiziran načrt je treba izdelati najpozneje v 30 dneh, ni formaliziran in določen v naprej ter predpisan, temveč je prilagojen značilnostim otroka in zavoda. Pripravi se ga v okviru timskega sestanka. Obvezni udeleženci tima so: strokovni delavci zavoda, strokovni delavec pristojnega centra, otrok, starši ali zakoniti zastopnik, po potrebi so lahko prisotni tudi zunanji strokovnjaki (zdravstvo...).

Udeleženec tima, v okviru katerega se obravnava individualiziran načrt, ne more biti oseba, ki ogroža otroka.

O timskem sestanku je treba napisati zapisnik in ga pripraviti najpozneje v 8 dneh od datuma sestanka. Podpišejo ga vsi sodelujoči - prisotni na timskem sestanku.

V individualiziranem načrtu naj bodo jasno opredeljeni cilji in naloge posameznih udeležencev. Naloge naj bodo konkretizirane. Prednostno je treba poudariti pred-

vsem vzgojne cilje, šele nato tudi šolske... V individualiziranem načrtu bi bilo smotrno predvideti tudi nagrade in sankcije ter opredeliti preživljanje prostega časa, vikendov, počitnic (tudi finančno).

Na izdelavo individualiziranega načrta naj pridejo starši pripravljeni (to je tako naloga centra kot zavoda), naloge je treba natančno opredeliti. V primeru, da se starši ne strinjajo z individualiziranim načrtom, naj obstaja možnost, da svoje nestrinjanje obrazložijo. V individualiziranem načrtu naj bodo jasno opredeljene naloge sodelovanja s starši, in sicer v smislu, katere bo opravil zavod in katere center.

Treba je natančno opredeliti naloge centra, katerega temelj je pripraviti okolje oziroma družino na vrnitev otroka (poznavanje razmer, kreativnost pri delu), prisotnost strokovnega delavca centra je nujna na vseh sestankih, tudi po sprejemu individualiziranega načrta, treba je ohraniti stik z otrokom.

Prav tako je treba spremljati izvajanje individualiziranega načrta, kar se preverja na rednih timskih sestankih (priporočilo: najmanj 3 x letno!). Timske sestanke se skliče tudi ob spremembi individualiziranega načrta ali ob podaljšanju bivanja v zavodu, kadar za to obstajajo utemeljeni razlogi, ter ob zaključku bivanja, ko se opravi evalvacijo dela.

Nujno je treba zagotoviti stalen pretok informacij med zavodom in centrom (kontaktne osebe!) ter hiter odziv na obeh straneh. Pri izbiri kraja srečanj za potek timskih sestankov se zagovarja fleksibilnost.

Priporočilo:

Anamnestični podatki, socialno poročilo, ki ga pripravi center, naj bo čim bolj izčrpno, podatki je treba čim več informacij.

V okviru delavnice so bile izpostavljene naslednje dileme:

- › opredeliti je treba zakonske osnove za posredovanje dokumentacije o otroku (zdravstvena, ...);
- › urediti problem prevoza staršev na timske sestanke (za nekatere to predstavlja veliko finančno breme);
- › opredeliti organizacijo dela, saj otroka v krajšem časovnem obdobju obravnava več strokovnih delavcev;
- › zavodi pogosto pokličejo center samo ob izbruhu hude problematike, sodelovanje mora biti kontinuirano;
- › nesodelovanje, nestrinjanje staršev - sistemsko urediti »dolžnost sodelovanja«.

Delavnica: DELO Z DRUŽINAMI OTROK, KI SO NAMEŠČENI V (VZGOJNI) ZAVOD

Moderatorji: Marjeta Dečman, Ivan Janko Cafuta, Jasna Petrovec Zajc

Preko vodene diskusije s predstavniki centrov in zavodov smo želeli prepoznati značilnosti družin, s katerimi se srečujemo pri svojem delu, kakšne so njihove posebnosti in na katerih področjih potrebujejo pomoč, ter preveriti, kakšne so pristojnosti centra in zavodov pri obravnavi družin, kot tudi izpostaviti primere dobre prakse.

Ugotovitve in zaključki:

Udeleženci so ugotovili, da so obravnavane družine zahtevne in imajo specifične značilnosti, med katerimi se pojavljajo nizek socialno ekonomski status, alkoholizem, vzgojna nemoč staršev, prepuščanje odgovornosti inštitucijam, zaprtost družin, nasilje v družini (fizično, psihično, zanemarjanje), nezaupanje do inštitucij, odsotnost očeta v družini, enostarševske družine...

Izpostavljen je bil problem otrok, ki izhajajo iz družin z višjim socialno-ekonomskim statusom, kjer se dalj časa prikriva probleme otrok. Delo s takšnimi družinami je zahtevno, ker so nemotivirani za svetovalno delo, imajo občutek, da so zaradi obravnave stigmatizirani.

Pri družinah z nizkim socialno-ekonomskim statusom se pojavljajo težave zaradi pomanjkanja denarja (prevoz na svetovanje v drug kraj).

Na eni strani starši pogosto prepuščajo vzgojo inštitucijam, sami pa ne prevzemajo odgovornosti, saj se s tem, ko je otrok sprejet v zavod, pogosto čutijo razbremenjene. Po drugi strani pa zavodi in centri nimajo dodatne »moči«, da bi starše motivirali za to, da bi spremenili družinske vzorce.

Pri delu z družinami v času namestitve otroka v zavod centri vidijo svoj prispevek v obliki zagotavljanja pomoči preko socialnovarstvene storitve pomoč družini za dom in osebne pomoči. Preko teh storitev lahko pomagajo družini pri urejanju različnih zadev, kot so zdravljenje, urejanje stanovanjskega problema, zaposlovanje, in pri zagotavljanju svetovanja (težave v partnerstvu in podobno).

Zavodi pokrivajo predvsem področje vzgoje in nudijo staršem pomoč pri osvajanju novih vzgojnih principov ter popravljanju starih, neučinkovitih pristopov do otroka. To pomoč nekateri zavodi nudijo preko rednih stikov s starši, individualnega svetovanja ali preko skupin in delavnic za starše.

Dobro je, da zavod in center pri delu s starši medsebojno sodelujeta in jim skupaj nudita podporo pri vzgoji ter pripravi na vrnitev otroka v domače okolje. Nekateri zavodi in centri imajo zelo dobro razvito delo s starši, drugi malo manj, kar je odvisno tudi od stališč strokovnih delavcev, od tega, koliko pomembnosti pripisujejo temu področju.

Predlogi:

- › sodelovanje med centri in zavodi pri obravnavi družine je nujno potrebno in pomembno, zato se uvede (ali nadaljuje) dobro prakso skupnih počitniških obiskov na domu ob sodelovanju zavoda in centra;
- › v individualiziranem načrtu vzgoje in izobraževanja se natančneje opredeli delo s starši, tako s strani zavoda kot tudi centra. Staršem bi se lahko zadalo konkretne naloge, ki bi jih opredelili v individualiziranem načrtu ter spremljali njihovo izvedbo (center ali zavod).

ZAKLJUČKI POSVETA

1. Strokovnim delavcem centrov in zavodov se priporoči, da od 1. 6. 2011 dalje ob odklonitvi namestitve otroka v zavod izpolnijo »Vprašalnik za analizo vzrokov za odklonitev sprejema za namestitvev otroka v vzgojno-izobraževalno institucijo«, v prilogi št. 3. Izpolnjeni vprašalnik pošljejo na naslov: Skupnost CSD Slovenije, Slovenska cesta 55, 1000 Ljubljana, s pripisom: za delovno skupino (V)Z in CSD.

Izpolnjeni vprašalnik se posreduje za vsako odklonitev, od 1. 6. do vključno 31. 12. 2011. Zbrane vprašalnike bodo v periodičnih presledkih obdelali člani delovne skupine. Zbrani in obdelani rezultati bodo podlaga za ugotovitev značilnosti otrok, za katere ni ustrezne obravnave v obstoječem sistemu.

Pobude:

- › pripraviti zakonske in podzakonske akte, ki bi k sodelovanju zavezale tudi strokovnjake s področja zdravstva, zlasti za obravnavo otrok, odvisnih od drog, pa tudi otrok, ki potrebujejo psihiatrično obravnavo;
- › oblikovati predlog protokola sodelovanja med centri in zavodi (pred namestitvijo, v času namestitve, spremljanje ob odpustu ali premestitvi), ki bodo podlaga za pripravo ustreznih zakonskih in podzakonskih predpisov;
- › pri pripravi zakonskih in podzakonskih predpisov, ki bodo podrobneje urejali sodelovanje med centri in zavodi, urediti lažji pretok informacij v smislu posredovanja dokumentacije ob sprejemu otroka;
- › glede na obstoječo zakonodajo in varovanje osebnih podatkov je priporočljivo, da se ob ogledu zavoda od staršev ali zakonitega zastopnika otroka pridobi pisno soglasje za posredovanje ostale dokumentacije s strani centra.

Priporočilo: nadaljevati sodelovanje z organizacijo posveta med centri in zavodi, vsaj enkrat letno.

PRIPOROČILO/PREDLOG PROTOKOLA SODELOVANJA (IZ PRAKSE ZA PRAKSO)

Na podlagi pobude, ki smo jo sprejeli v okviru skupnih zaključkov dvodnevne posveta, smo se člani delovne skupine čutili odgovorne za pripravo predloga protokola/priporočil za sodelovanje med centri in zavodi (pred namestitvijo, v času namestitve - spremljanje ob odpustu ali premestitvi), ki bodo lahko obenem podlaga za pripravo ustreznih zakonskih in podzakonskih predpisov.

Pripravljena priporočila predstavljamo v nadaljevanju:

PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE SPREJEMOV IN ODPUSTOV IZ ZAVODA

Opravi CSD in VZ/SS/MD ob sprejemanju/namestitvi v zavod:

- › strokovni delavec centra na podlagi zbranih informacij preuči pobudo in začne po uradni dolžnosti postopek o oddaji otroka v vzgojni zavod, istočasno uvede

ugotovitveni postopek (glej Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD);

- › strokovni delavec stopi v stik z vzgojnim zavodom, navadno preko telefona, pošte, e-pošte ali osebno;
- › sledi dogovor za ogled: kasnejše dogovore (prošnje za informacije, pošiljanje dokumentacije, dogovori glede datuma in ure sprejema) se izvede preko uradne pošte, saj se tako evidentira potek dela; center pošlje v zavod obvestilo, informacijo o otroku (ni treba posredovati imena in priimka ter ostalih osebnih podatkov, lahko le inicialke in letnico rojstva ter razred);
- › strokovni delavec centra organizira ogled zavoda skupaj z otrokom in njegovimi starši ali skrbniki.

Pri ogledu vzgojnega zavoda:

- › na zavodu predstavijo svoje značilnosti, način dela, zaposlene ter odgovorijo staršem in otroku na zastavljena vprašanja;
- › otrok in starši predstavijo vzroke za napotitev v zavod, lahko odgovorijo na vprašanja ter podajo soglasje glede posredovanja različnih poročil, izvidov ipd.;
- › ogled zavoda je namenjen analizi pričakovanj, motiviranju, zmanjševanju strahu in lajšanju težav, ki lahko nastanejo ob sprejemu v zavod;
- › strokovna skupina zavoda obravnava primer, definira potrebne individualne postopke ob namestitvi v zavod, določi najprimernejšo vzgojno skupino ...
- › strokovna skupina zavoda v primeru pomislekov o ustreznosti namestitve obvesti center; v primeru, da do namestitve ne pride, pa izpolni tudi »Vprašalnik za analizo vzrokov za odklonitev sprejema za namestitev otroka v vzgojno-izobraževalno institucijo« in ga pošlje na Skupnost CSD;
- › v slučaju, da do namestitve ne pride, vprašalnik izpolni tudi center in ga prav tako pošlje na Skupnost CSD;
- › center izpelje upravni postopek in skupaj z zavodom določi datum namestitve ter izda odločbo.

Ob sprejemu (strokovni delavec centra, starši, mladostnik, strokovni delavci zavoda):

- › odgovorijo na odprta vprašanja;
- › predstavijo okvirne cilje za čas bivanja v zavodu;
- › starši in otrok podpišejo soglasja, potrebna za delo v zavodu;
- › dogovorijo se za datum prvega timskega sestanka, na katerem bo predstavljen individualiziran načrt dela za otroka.

Opravila CSD in VZ/SS/MD ob odpustu iz zavoda:

- › odpust iz zavoda se lahko začne na podlagi pobude staršev, centra za socialno delo ali zavoda;
- › izpeljati je treba timsko obravnavo, na kateri se ovrednoti napredek v zavodu, poenoti stališča in predlaga odločitve o prenehanju ukrepa;
- › mladostnik, starši, zavod in center pripravijo načrt dela po odpustu iz zavoda;
- › center za socialno delo prične ugotovitveni postopek, zavod napiše poročilo centru oz. pristojnemu sodišču;
- › center za socialno delo razpiše ustno obravnavo in izda odločbo o ustavitvi ukrepa. V primeru sodnega ukrepa ugotovitveni postopek in obravnavo izpelje sodišče.

PREDLOG ZA IZDELAVO INDIVIDUALIZIRANEGA NAČRTA

Zakonodaja v aktih nalaga pripravo individualiziranega načrta (op. obstajajo različna poimenovanja: individualni načrt, individualni projekt pomoči, načrt dela), katerega namen je pripraviti poenoten individualiziran načrt z opredeljenimi nalogami vseh sodelujočih in s terminskim planom.

Predlog smo pripravili na podlagi delavnic v letu 2011, kjer so strokovni delavci centrov za socialno delo in zavodov želeli poenotiti individualiziran načrt, saj v praksi velikokrat prihaja do nerazumevanja med sodelujočimi pri obravnavi otrok, ker naloge niso jasno opredeljene, tako vsebinsko kot tudi časovno, ali pa o tem ni zapisov.

1. Pravne podlage:

- › Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami,
- › Pravilnik o izvrševanju vzgojnih ukrepov,
- › Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, Konvencija o otrokovih pravicah, Zakon o socialnem varstvu, ...).

2. Individualiziran načrt izdelamo skupaj, predvidoma v 30 dneh.

3. Pri izdelavi nujno sodelujejo otrok, starši ali zakoniti zastopniki, strokovni delavci zavoda, strokovni delavci centra in po potrebi tudi ostali strokovnjaki (zdravstvo. ..).

4. V individualiziranem načrtu se jasno opredeli cilje in naloge posameznih udeležencev, ti morajo biti konkretizirani in časovno opredeljeni:

- › cilji oz. naloge otroka: vzgojni, izobraževalni, prosti čas, . . .
- › cilji oz. naloge staršev: opredelitev sodelovanja s strokovnimi delavci zavoda in centra, vključevanje v svetovanje oziroma druge oblike obravnave, opredelitev vzgojnih ciljev ipd.;
dolžnost zavoda in centra je pritegniti starše k sodelovanju tako, da pridejo pripravljeni na izdelavo individualiziranega načrta, da imajo možnost izraziti morebitno nestrinjanje z individualiziranim načrtom; prav tako v individualiziranem načrtu natančno opredelimo, katere naloge bo v sodelovanju s starši opravil zavod in katere center; pri tem ne gre pozabiti na načrtovanje bivanja otroka med vikendi, počitnicami ipd.;
- › cilji zavoda: strokovno delo z otrokom, sodelovanje s starši, posredovanje informacij, . . .
- › cilji centra: temeljna naloga je pripraviti okolje in družino na vrnitev otroka v domače okolje, tako da center pozna in spremlja razmere, je fleksibilen v iskanju različnih možnosti, (...), strokovni delavec je nujno prisoten na vseh skupnih sestankih, ohranja stik z vsemi - otrokom, starši, zavodom, zato se priporoča, da obravnavo otroka vodi en strokovni delavec.

5. Na skupnem sestanku se piše zapisnik, ki ga podpišejo vsi sodelujoči. Sklicatelj sestanka poskrbi za vabila in pisanje zapisnika.

6. Zagotovi se stalen pretok informacij med VZ in CSD ter hiter odziv obeh strani.

PRIPOROČILA ZA DELO S STARŠI

Vzgojni zavodi in centri za socialno delo smo pri načrtovanju ter izvajanju dela z družinami otrok, nameščenih v vzgojne zavode, pred težkimi strokovnimi odločitvami, saj se srečamo z družinami, ki so v stiski, zaprte in večkrat nepripravljene na sodelovanje. Posvet je nedvomno potrdil stališče, da je kljub raznim težavam in zapletom vendarle nujno intenzivno sodelovati z družinami mladostnikov, ki so namešчени v vzgojni zavod ali stanovanjsko skupino. Pri načrtovanju dela se je treba v čim večji meri prilagoditi specifičnim potrebam vsake posamezne družine in iskati poti za reševanje njihovih težav, pri čemer je treba zagotoviti dober in spoštljiv odnos s starši, kar pomembno pozitivno vpliva na napredek otroka v zavodu.

Delo s starši je proces, ki poteka po določenem vrstnem redu:

1. Center za socialno delo obravnava družino v primeru težav v odraščanju in/ali težav v družinskih odnosih. V okviru tega izvede pogovore s starši, z otrokom, opravi obiske na domu in se poveže z institucijami, ki bi lahko ponudile pomoč, ocenjuje ogroženost otroka in razišče možnosti pomoči.
2. Če strokovni delavec centra ugotovi, da otrok potrebuje namestitev v VZ/MD/SS, začne z motivacijo in pripravo otroka ter staršev na namestitev. V okviru tega pelje otroka in starše tudi na informativni ogled zavoda.
3. Ob namestitvi otroka v VZ/MD/SS si zavod in center razdelita naloge pri sodelovanju s starši in otroka opredelita v individualiziranem programu, ki se ga sprejme v mesecu dni po sprejetju otroka v zavod.
4. Centri za socialno delo spremljajo ukrep namestitve v zavod in so v rednih stikih s starši. Staršem nudijo storitev pomoči družini za dom in/ali osebno pomoč, če to starši želijo. Pomagajo jim pri urejanju stanovanjskih problemov, reševanju materialne stiske, zaposlovanju ipd., nudijo jim svetovanje v zvezi s težavami v partnerstvu, osebnih stiskah ipd. Staršem lahko ponudijo tudi pomoč nevladnih institucij in svetovalnic izven centra. Redno sodelujejo z zavodom in spremljajo napredek otroka.
5. Vzgojni zavodi so pri delu s starši primarno usmerjeni na področje vzgoje in nudijo staršem pomoč pri pridobivanju novih vzgojnih prijemov ter popravljanju starih neučinkovitih pristopov, kot na primer pri načrtovanju vikendov, postavljanju meja, zahtev do otroka itd. Starše sproti in redno seznanjajo z učno-vzgojnim napredkom otroka ter skupaj načrtujejo delo z otrokom. Oblikujejo zahteve in naloge, ki jih starši izvajajo tudi doma, glede na napredek otroka v zavodu.
6. Nekatere naloge lahko centri in zavodi izvajajo skupaj (npr. svetovanje družini, obiske otroka in družine med počitnicami na domu...). Pomembno je, da obe strani, tako center kot zavod, medsebojno sodelujeta pri zagotavljanju pomoči staršem in se usklajeno odzivata na njihove potrebe ter poskušata zagotavljati različne programe in oblike dela. Nekateri zavodi in centri imajo tovrstno obliko dela še posebej dobro organizirano, preko delavnic za starše, šole za starše, svetovalnic ipd.

7. Tako zavod kot tudi center pripravljata otroka in starše na odpust iz zavoda ter iščeta primerno pomoč otroku in družini tudi v prihodnje (odpust v domače okolje, premestitev v drugo institucijo, spremljanje v obliki svetovanja ipd.).

Ob koncu še nekaj idej v razmislek:

TRIAŽNI CENTER

V okviru delovne skupine smo razpravljali o ustanovitvi triažnega centra, ki bi bil namenjen diagnostiki otrok in mladostnikov. Ta je v preteklosti že obstajal, zato smo ugotavljali, katere so njegove pozitivne plati - izvedba diagnostike za vse otroke; nameščanje otrok v posamezne zavode na podlagi opravljene diagnostike in motenj, ki jih imajo otroci ter specifične posameznih zavodov oz. stanovanjskih skupin; možnost ponovne preučitve ustreznosti namestitve v posamezni zavod/stanovanjsko skupino; začasno bivanje v triažnem centru za mladostnike, ki se nahajajo v kriznih situacijah, preden se zanje poišče ustrezno namestitev.

Po drugi strani obstajajo tudi negativne plati takšnega centra: pogostejša menjava okolja, kjer otrok biva: ko se že navadi na določeno okolje in strokovne delavce, jih mora ponovno zapustiti; skupno bivanje različno zahtevnih otrok, ki se nahajajo v specifičnih kritičnih življenjskih okoliščinah, na enem mestu.

Odprto ostaja tudi vprašanje lokacije, časa bivanja, ki ga lahko otrok oz. mladostnik preživi v triažnem centru, izkušnost strokovnih delavcev, ki bi usmerjali mladostnike v posamezne zavode, število zaposlenih strokovnih delavcev.

Gotovo bi bilo treba pred ustanovitvijo takšnega centra podrobno preučiti pozitivne in negativne plati ter opredeliti jasen okvir in cilje, saj bi v nasprotnem primeru center lahko prinesel več negativnih kot pozitivnih posledic.

USTANOVITEV SPECIALIZIRANIH STANOVANJSKIH SKUPIN

Izkušnje strokovnih delavcev VZ in CSD, ki izhajajo iz potreb populacije otrok in mladostnikov, kažejo na to, da bi potrebovali v praksi določene specializirane programe - specializirane stanovanjske skupine:

- › za mlajše otroke (ni možna namestitev v obstoječe oblike);
- › za otroke s kombinacijo motenj (čustvene, vedenjske, kombinirane motnje, otroci z izkušnjo zlorabe ali odvisni od drog, otroci, ki potrebujejo redno psihiatrično obravnavo, . . .); skupina naj bo dislocirana, sprejme naj manjše število otrok, delo naj opravljajo visoko usposobljeni strokovni delavci različnih strok;
- › za polnoletne mladostnike, ki nimajo urejenega bivališča, dela ali šolanja, kot prehodne oblike bivanja, mladinska stanovanja, ...

SPREMEMBA PRISTOJNOSTI INSTITUCIJ V PRIMERU BEGA OTROK, KI SO NAMEŠČENI V VZGOJNI ZAVOD

V skladu z veljavno zakonodajo, v primeru pobega otroka, ki je nameščen v zavod in ga najde policija, le ta obvesti pristojni zavod. Strokovni delavec zavoda je dolžan otroka na policijski postaji prevzeti in ga peljati v zavod, vendar se v praksi vse bolj uveljavlja, da se zavodi ne odzovejo, zato to počnejo strokovni delavci centrov, ki so dežurni v interventni službi.

Razlogov za to je več in so različni. O njih smo člani delovne skupine veliko govorili in prišli do predloga, da je nujno zapisati podobno sistemsko rešitev glede vračanja otrok na begu v zavod, kot je urejena za otroke, nameščene s sklepom sodišča, te namreč v zavod pripelje policija.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Člani delovne skupine želimo ponovno opozoriti vse strokovne delavce centrov in zavodov, ki sodelujemo pri obravnavi otrok in mladostnikov s težavami v odraščanju na to, da pri svojem delu ne smemo pozabiti na prvo in najpomembnejše vodilo, to je korist otroka. Poiskati moramo rešitve tudi za tiste otroke, za katere v obstoječem sistemu ni zagotovljene ustrezne obravnave.

Z namenom iskanja ustreznih rešitev in zagotavljanja ustrezne obravnave, smo člani delovne skupine pripravili vprašalnik, predstavljen na skupnem posvetu. Kljub sprejetemu priporočilu na zaključku posveta, da se od 1. 6. 2011 do 31. 12. 2011, ob odklonitvi namestitve otroka v zavod, izpolni »Vprašalnik za analizo vzrokov za odklonitev sprejema za namestitev otroka v vzgojno-izobraževalno institucijo«, vas pozivamo, da vprašalnik posredujete tudi v prihodnje. Analizirali jih bomo člani delovne skupine.

Vprašalnik je bil skupaj z zaključki posveta posredovan vsem centrom in zavodom in je dostopen na spletni strani Skupnosti CSD Slovenija (www.scsd.si).

Na Skupnost CSD, kamor posredujete izpolnjene vprašalnike, smo do konca avgusta 2012 prejeli le **tri izpolnjene vprašalnike**, in sicer dva od centrov in enega od vzgojnega zavoda, zato ponovno pozivamo k doslednemu izpolnjevanju vprašalnika, saj bomo le na ta način prišli do podatkov in kriterijev, za katere otroke je treba v sistemu zagotoviti nove, drugačne oblike pomoči.

Izhodišča za delo v delavnicah v okviru posveta sta v svojih predavanjih podala tudi mag. Nada Caharijaz Ferme in dr. Tomaž Vec. Njuna članka sta objavljena v nadaljevanju.

mag. Nada Caharijaz Ferme

POSTOPEK ZA ZAŠČITO OTROKA NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO

1. UKREPI ZA ZAŠČITO OTROKA

PRAVNI VIRI

MEDNARODNI VIRI

-Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah

17. člen določa, da se ne sme nihče samovoljno ali nezakonito vmešavati v zasebno življenje, družino, v stanovanje ali dopisovanje oz. nezakonito napadati njegovo čast in ugled. Nadalje določa v drugem odstavku istega člena, da ima vsakdo pravico do zakonskega varstva pred takim vmešavanjem ali pred takimi napadi. (Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah je dne 16. 12. 1966 sprejela Generalna skupščina Združenih narodov. V skladu z njegovim 49. členom pa je začel veljati 23.3.1973.)

-Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (v nadaljevanju: KOP)

Iz 3. člena izhaja, da je otrokova korist glavno vodilo pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, ne glede na to, ali jih opravljajo državne ali zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, ter zavezuje države podpisnice, kaj morajo v ta namen storiti.

9. člen KOP v 1. odstavku določa, da otrok ne sme biti proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim pravom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev nujna za otrokovo korist. Do takšne odločitve lahko pride, ko gre za zlorabo ali zanemarjanje otrok s strani staršev, ali ko živita starša ločeno in je treba odločiti o otrokovem stalnem prebivališču. Glede na to, da v naši državi odloča o ukrepih, kadar gre za zlorabo ali zanemarjanje otrok s strani staršev, center za socialno delo, ne pa sodišče, je naša država sprejela navedeni člen s pridržkom v aktu o notifikaciji nasledstva mednarodnih konvencij, katerih članica je bila nekdanja država SFRJ, pri čemer se velja vprašati o njegovi utemeljenosti, saj lahko ugotovimo, da slovenski prevod te določbe člena 9/1 KOP ni v skladu z izvirnikom (Zupančič, 1999: 22). Izvirnik namreč ne zahteva, da se o ločitvi otroka od staršev odloči v sodnem postopku, ampak le, da odločbo pristojnega organa preizkusi sodišče. Po naši zakonodaji pride do sodnega preizkusa odločbe centra za socialno delo v upravnem sporu, zato lahko povzamemo, da navedeno formalnopravno ni v nasprotju z določbo 9/1 KOP, zato tudi pridržek ni potreben.

12. člen KOP določa, da je treba otroku, ki je sposoben izoblikovati lastno mnenje, omogočiti, da lahko prosto izraža mnenja o vsem, kar je v zvezi z njim. O tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.

O dolžnosti države, da se ne vpleta nezakonito v otrokovo zasebno življenje, družino, dom ter tudi pravico otroka do zakonitega varstva, proti temu govori 16. člen KOP. Na

drugi strani pa je z 19. členom KOP izražena dolžnost države zavarovati otroka pred vsemi oblikami telesnega in duševnega nasilja, poškodbami ali zlorabami, zlorabami ali malomarnim ravnanjem, trpinčenjem ali izkoriščanjem, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev ali zakonitih skrbnikov oz. katere koli druge osebe, ki skrbi zanj. Prav tako je dolžnost države zagotoviti otroku, ki je prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, pravico do posebnega varstva, pomoči. Takšno nadomestno skrb, o kateri govori 20. člen KOP, lahko zajema med drugim tudi rejništvo, kafalo po islamskem pravu, posvojitev, ali če je potrebno tudi namestitve v primernih ustanovah, namenjenih skrbi za otroka (Caharijaz Ferme, 2007, 26, 27).

-Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic:

Cilj te konvencije je koristiti otrokom: spodbujati njihove pravice, jim priznati procesne pravice in jim omogočiti uresničevanje pravic tako, da so otroci sami ali prek drugih oseb oz. organov obveščeni o postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo, in jim je dovoljeno, da v njih sodelujejo (2. odst. 1. člena). V 2. členu konvencija pojasnjuje, da pomeni izraz »pravosodni organi« sodišče ali upravne organe z enakimi pooblastili, zato štejemo, da velja tudi za naš pravni sistem, kjer v nekaterih postopkih, ki se tičejo otrok, odločajo centri za socialno delo in ne vedno sodišča.

SLOVENSKA PRAVNA UREDITEV

-Ustava Republike Slovenije:

3. odst. 53. člena Ustave določa, da država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo tudi potrebne razmere. Ta pravica do spoštovanja družinskega življenja je varovana že v okviru splošne osebnostne pravice po 35. členu Ustave (Končina Peternel, 2002, 565).

54. člen Ustave določa, da imajo starši pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se jim lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon. Ta določba varuje starševstvo, katerega pravna izraza sta roditeljska pravica in pravica do stikov, pa tudi pravico do spoštovanja družinskega življenja staršev in otrok (Končina Peternel, 2002, 570).

3. odst. 56. člena Ustave določa, da uživajo otroci in mladostniki, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, posebno varstvo države in da ureja njihov položaj zakon.

-Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju: ZZZDR): sledi v nadaljevanju.

Naš pravni red je zaupal nadzor nad izvrševanjem otrokovih pravic in ukrepanje, kadar teh starši ne izvršujejo ustrezno, predvsem dvema vrstama organov: centrom za socialno delo (v nadaljevanju: CSD) in sodiščem. Tako so ti državni organi dolžni poseči v izvrševanje roditeljske pravice vselej, kadar je ogrožen zdrav razvoj mladotnega otroka in kadar to zahtevajo druge koristi otrok (6. člen Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, v nadaljevanju: ZZZDR). Pravni red sicer varuje avtonomijo družine, vendar jo v interesu otroka tudi omejuje s posegom navedenih državnih organov v roditeljsko pravico.

UKREPI CSD

Ukrepi CSD so v ZZZDR opredeljeni od 119. do 122. člena. To so ukrepi za zaščito otroka v ožjem smislu. Širše sodijo med ukrepe za zaščito otroka tudi oddaja otroka v rejništvo, posvojitev in skrbništvo.

119. člen ZZZDR - splošno pooblastilo za ukrepanje

119. člen ZZZDR določa, da je center za socialno delo dolžan storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi. S tem členom je CSD dano splošno pooblastilo, da lahko na tej zakonski podlagi izpelje kateri koli ukrep za varstvo otrokovega interesa, pod pogojem, da je potreben, pri čemer mora upoštevati dve omejitvi (Zupančič, 1999, 149). Izbrati mora najustreznejši ukrep, kar pomeni, da mora zagotoviti otrokovo korist ob čim manjši prizadetosti staršev, ukrep pa mora učinkovati v sferi roditeljske pravice. Nadalje mora biti ukrep takšen, da se z njim otroka ne odvzame staršem, saj se to lahko stori samo v primerih, ki jih določa zakon. Tako je vselej, kadar je treba poseči v roditeljsko pravico zaradi neprimerne skrbi staršev za otroke in takrat, ko niso izpolnjeni pogoji za uporabo katerega od posebnih ukrepov (odvzem otroka, oddaja v zavod ali zaščita otrokovih premoženjskih koristi), to mogoče storiti na podlagi 119. člena ZZZDR.

120. člen ZZZDR - odvzem otroka

Ukrep odvzema otroka staršem in oddajo otroka drugi osebi ali zavodu v varstvo oz. vzgojo CSD izpelje takrat, kadar so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo, ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist. Tako so razlogi za odvzem otroka bodisi na strani staršev ali gre za objektivne razloge (Zupančič, 1999, 150).

Ker je ukrep namenjen varovanju otrokovega interesa, njegov namen ni kaznovanje staršev, zato pri razlogih, ki izvirajo iz sfere staršev, ni treba, da gre za njihovo krivdno ravnanje. Otroka je mogoče odvzeti staršem že tedaj, ko je njegov razvoj pri starših ogrožen, pri čemer sploh ni nujno, da je že nastala škoda v otrokovem razvoju. Navadno se razlogi za odvzem otroka vsaj deloma skladajo z razlogi za oddajo otroka v rejništvo. To velja zlasti takrat, kadar se ugotovi ogroženost otrokovega telesnega in duševnega razvoja v okolju, v katerem živi.

Največkrat pride do odvzema otroka staršem takrat, ko starši ne dajo soglasja za oddajo otroka v rejništvo ali zavod, pri tem pa zanemarjajo otrokovo vzgojo in varstvo ali ga celo zlorablajo. S tem ukrepom pa ne prenehajo druge dolžnosti in pravice staršev do otroka, zlasti pravica do preživljanja in pravica do osebnih stikov, razen če je treba zadnjo zaradi otrokove koristi odvzeti staršem ali jo omejiti, kar je gotovo nujno v primeru spolne zlorabe.

CSD spremlja izvajanje tega ukrepa kot nadzor nad varstvom in vzgojo otroka v rejniški družini ali v zavodu. Takoj, ko se izloči razloge, zaradi katerih je bil otrok odvzet staršem ter se ugotovi, da so v matični družini znova vzpostavljeni pogoji za otrokovo vzgojo in varstvo, je treba prekiniti z izvajanjem tega ukrepa ter vrniti otroka v vzgojo in varstvo njegovim staršem.

121. člen ZZZDR - oddaja v zavod

CSD sme sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebnostne oz. vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebostni razvoj (1. odst. 121. člena ZZZDR).

Ob primerjavi ukrepov po 120. in 121. členu ZZZDR je mogoče ugotoviti, da je razlika med njima v vzrokih za ta ukrep, saj so pri 121. členu podani pri mladoletniku in ne izvirajo nujno iz sfere staršev, čeprav je skoraj gotovo motenost otroka posledica zanemarjanja starševskega varstva in vzgoje (Zupančič, 1999, 151). Ukrep je za otroka hud, ker pomeni posebno omejitev njegove prostosti. Zato tudi zakon posebej določa, da mora prenehati takoj, ko prenehajo razlogi, zaradi katerih je bil izrečen; traja lahko največ tri leta. Izjemoma se lahko podaljša na podlagi mnenja zavoda, vendar samo zaradi nujnosti, dokler obstajajo razlogi. V praksi pride to največkrat v poštev, kadar mladoletnik obiskuje šolo in želi to izobraževanje zaključiti. Starostna meja, do katere je mladoletnik v zavodu, je 18 let, ko dopolni to starost, pa lahko ostane v zavodu le, če v to izrecno privoli.

Kot je razvidno iz povedanega, je možno oddati otroka v zavod na podlagi 120. ali 121. člena ZZZDR. V praksi se odločimo za zavodski ukrep na podlagi 121. člena ZZZDR takrat, kadar ugotovimo, da je otrokova izločitev iz dotedanjega okolja nujno potrebna, ker pa gre za otrokovo osebostno ali vedenjsko motenost, ni mogoče pričakovati izboljšanja njegovega vedenja oz. funkcioniranja v rejniški družini, ki naj bi bila nekakšen nadomestek družine kot takšne. Pričakovati je, da se bo mladostnik vedenjsko oz. osebostno uredil šele v okviru institucionalnega varstva, ob pomoči različnih strokovnjakov, ki so v zavodu zato, da mu pri tem pomagajo.

Po 120. členu ZZZDR v praksi navadno otroka odvezamemo staršem, ki so zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ter sami ne sprevidijo, da ima otrok zato že določene težave. Vzrok otrokovih težav se kaže bolj na strani staršev kot pri 121. členu ZZZDR. Tako se za odvzem kot ukrep odločamo tudi takrat, ko je treba otroka na hitro umakniti iz dotedanjega okolja, to je iz družine; gre za otroka, ki ima manj »vzgojnih težav«, te pa izhajajo predvsem iz družinske situacije; otroka začasno namestimo v krizni center za mlade, po izpeljanem postopku pa v stanovanjsko skupino oz. mladinski dom, ki pomeni »blažjo« obliko zavodskega varstva otrok.

122. člen ZZZDR - varstvo otrokovih premoženjskih koristi.

2. POSTOPEK ODLOČANJA O UKREPU PO 121. ČLENU ZZZDR (tudi po 120. členu ZZZDR)

Pobuda

CSD prejme pobudo za začetek postopka po 121. členu ZZZDR največkrat s strani šole, ki jo obiskuje mladoletnik, lahko pa tudi neposredno od staršev ali celo starih staršev oz. drugih sorodnikov, ki obvestijo CSD, da se z mladostnikom »nekaj dogaja«.

Ker pomeni odločanje tako po 120. členu kot tudi po 121. členu ZZZDR odločanje o ukrepu za zaščito otroka, vodi CSD ta postopek vedno po uradni dolžnosti. Splošno pooblastilo za ukrepanje CSD določa 119. člen ZZZDR, v katerem je navedeno, da je CSD dolžan storiti potrebne ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih koristi. Zato pride ta ukrep v poštev takrat, kadar je ukrep za zaščito otroka potreben, niso pa izpolnjeni pogoji za ukrepanje po 120. ali 121. členu ZZZDR.

126. člen Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju: ZUP) določa, da začne pristojni organ postopek po uradni dolžnosti, če tako določa zakon ali na zakonu temelječ predpis, in če ugotovi ali izve, da je treba glede na obstoječe dejansko stanje zaradi javne koristi začeti upravni postopek. Iz tega bi lahko povzeli, da mora organ začeti s postopkom vedno takrat, kadar sta izpolnjena oba pogoja - vendar pa temu ni tako, takšna razlaga je napačna. V komentarju omenjenega člena je zapisano (Breznik, Štucin, Marflak, 2004, 426), da je treba to zakonsko določbo razlagati tako, da se pogoj za začetek postopka po uradni dolžnosti določa alternativno, to je, da začne organ postopek po uradni dolžnosti, če mu to izrecno in nepogojno nalaga zakon ali drug na zakonu temelječ predpis, ali če organ ugotovi ali izve, da je treba zaradi javne koristi začeti upravni postopek glede na neko dejansko stanje, pri čemer gre za neko upravno zadevo, za katero zakon ali drug predpis določa, da se obravnava po uradni dolžnosti, ali pa tudi v primeru, ko to ni izrecno predpisano, iz narave stvari pa izhaja, da jo je treba obravnavati po uradni dolžnosti. Gre za to, da predpis organu določa neko ravnanje, ki je povezano s posamično stvarjo, vendar tega ravnanja ne navezuje na zahtevo stranke.

Kdaj in kako se CSD odloči za začetek postopka?

Ali bo CSD začel s postopkom zaščite otroka, se bo odločil, ko bo na podlagi pobude in dodatno zbranih podatkov (vsaj obisk na terenu, razgovor s starši in otrokom) ocenil otrokovo ogroženost. To oceno je primerno narediti na timskem sestanku, kjer so prisotni strokovni delavci različnih poklicnih profilov. Če se ugotovi, da je ocena ogroženosti visoka, je treba takoj začeti s postopkom zaščite otroka in opredeliti, za kateri ukrep smo se odločili. Če ugotovimo, da ogroženost sicer obstaja, vendar ne še v tako hudi obliki (srednja), se strokovni delavci dogovorijo, ali je treba opraviti še kakšna dejanja v tem postopku, pridobiti še kakšne podatke in se nato odločiti za morebitno ukrepanje.

Lahko pa ob obravnavi pobude in tega, kar je bilo ugotovljeno na terenu, CSD ugotovi, da ogroženosti ni ali je nizka in ukrepanje ni potrebno. Morda se ugotovi, da je pri-

merno staršem ponuditi katero od socialnovarstvenih storitev, kot npr. pomoč družini za dom ali osebno pomoč. To, kar strokovni delavci CSD počno od pobude do sprejema sklepa oz. odločitve o začetku postopka ukrepa za zaščito otroka, počno v okviru storitve prve socialne pomoči.

Postopek oddaje mladoletnika v zavod

Po določbah ZUP o začetku postopka ni treba izdajati posebnega formalnega akta, pač pa mora CSD o tem seznanimi starše, zato je smiselno, da jim pošlje vabilo, v katerem jih že v uvodu s tem seznani in jih v zvezi s tem povabi na CSD kot stranko v tem postopku. Z navedenim je treba seznanimi tudi mladoletnika. V zvezi s tem pridobi CSD njihove izjave na zapisnik.

Postopek po uradni dolžnosti se začne, ko opravi pristojni organ v ta namen kakršno koli dejanje (1. odst. 127. člena ZUP).

Sledi postopek ugotavljanja dejanskega stanja. Pred izdajo je treba ugotoviti vsa dejstva in okoliščine, ki so pomembne za odločitev, hkrati pa tudi omogočiti strankam, da lahko v postopku uveljavijo in zavarujejo svoje pravice ter pravne koristi (1. odst. 138. člena ZUP). Uradna oseba, ki vodi postopek, se odloči, katera dejstva bo ugotavljala. Stranke sicer lahko predlagajo, da se izvede določene dokaze, vendar se uradna oseba sama odloči, ali bo tem dokaznim predlogom ugodila ali ne.

Če je glede na okoliščine primera nujno pred koncem postopka izdati odločbo, s katero se začasno uredi posamezna vprašanja ali razmerja, se izda takšno odločbo na podlagi podatkov, ki obstajajo v času izdaje odločbe. V njej mora biti izrecno navedeno, da je začasna, in da se jo izdaja na podlagi 221. člena ZUP. Z odločbo, ki se jo izda o glavni zadevi po končanem postopku, se razveljavi začasna odločbo, ki je bila izdana med postopkom. Začasna odločba je samostojna odločba in se je zoper njo mogoče pritožiti.

V postopku oddaje mladoletnika v zavod bo CSD pridobil poročilo šole, mnenje ali poročilo zdravnika o zdravstvenem stanju mladoletnika, psihološko poročilo oz. mnenje o otroku, po potrebi opravil poizvedbe na policijski postaji, na okrožnem državnem tožilstvu.

CSD mora v primeru ukrepa oddaje v zavod poslati vloge za sprejem v tisti zavod oz. zavode, za katere ocenjuje, da so primerni za mladoletnika. Vloga za sprejem v tem primeru ni klasična, o kateri bi odločal zavod, ampak zgolj poizvedba o možnosti mladoletnikovega sprejema v zavod (morebitna prezasedenost zavoda) oz. je informacija o tem, kdaj bi bil možen sprejem. Ko prejme CSD iz zavoda odgovor, zaprosi Zavod za šolstvo za izdajo soglasja k izdaji odločbe o oddaji mladoletnika v določen zavod. Zavod za šolstvo izda odločbo na podlagi 209. člena ZUP. 1. odst. 209. člena ZUP določa: če je v zakonu ali odloku samoupravne lokalne skupnosti določeno, da odloča en organ v soglasju z drugim organom, se zahteva soglasje vnaprej tako, da organ, ki zahteva soglasje, sporoči drugemu organu, kakšen je zahtevek stranke, oziroma, če gre za postopek po uradni dolžnosti, kakšno odločbo namerava izdati, ter zahteva, da naj zaproseni organ svoje soglasje ali razloge za odklonitev soglasja pisno sporoči. Nadalje izhaja iz 4. odst. 209. člena ZUP, da mora organ, čigar soglasje ali mnenje je

potrebno za odločbo, dati soglasje oz. mnenje najkasneje v 15 dneh od dneva, ko je to od njega zahtevano. Če ta organ v tem roku ne izda soglasja in ga ne odreka, se šteje, da je soglasje dal.

V skladu z 88. členom Zakona o socialnem varstvu (v nadaljevanju: ZSV) mora CSD, kadar odloča po 120. ali po 121. členu ZZZDR, v ugotovitvenem postopku pred odločitvijo pridobiti mnenje strokovne komisije in opraviti ustno obravnavo. Nadalje določa 2. odst. 88. člena ZSV, da imenuje strokovno komisijo strokovni svet CSD, če ni z drugim zakonom določena posebna komisija. Citirana določba ZSV sicer ne določa, kako naj bo sestavljena strokovna komisija, vendar je priporočljivo, da ni sestavljena zgolj iz strokovnih delavcev, zaposlenih na CSD, ampak tudi iz strokovnjakov, zaposlenih izven CSD, ki imajo različno poklicno izobrazbo. Iz mnenja strokovne komisije naj bo razvidno, na podlagi katerih dejstev in okoliščin je strokovna komisija sprejela svojo odločitev.

Ustna obravnava (v nadaljevanju: UO) je obvezna tako v postopku odvzema kot tudi oddaje mladoletnika v zavod. Njen namen je ugotoviti, kar je predmet ugotovitvenega postopka. Če se le da, naj se UO opravi na enem naroku in na sedežu CSD. UO je praviloma javna, vendar pa je v primeru odločanja o ukrepu zaščite otroka javnost vedno izključena, in sicer zaradi obravnavanja razmerij v rodbini (3. točka 2. odst. 155. člena ZUP).

Vabilo na UO moramo poslati pravočasno (upoštevajmo 15-dnevni rok za vročitev stranki, zato ga pošljimo vsaj 3 tedne pred datumom UO). Vabilo za UO naj bo sestavljeno v skladu z določbami od 71. do 73. člena ZUP.

Na UO povabimo stranke v postopku, to je starše, predsednika ali predstavnika strokovne komisije, morebitnega izvedenca, priče. Koristno je, da je na UO tudi strokovni delavec, ki vodi postopek, kadar opravlja UO druga oseba (npr. pravnik na CSD).

Po opravljeni ustni obravnavi se izda **odločbo**. Kot med drugim izhaja iz 3. odst. 210. člena ZUP, je odločba pisna in mora biti sestavljena iz uvoda, naziva, izreka ali dispozitiva, obrazložitve, pouka o pravnem sredstvu. Podpisati jo mora uradna oseba, imeti mora tudi žig organa, če pa je izdana v elektronski obliki, varna elektronska podpis uradne osebe in organa, biti mora overjena s kvalificiranim potrdilom. Če je varen elektronski podpis uradne osebe overjen s kvalificiranim potrdilom, ki vsebuje tudi navedbo organa, varen elektronski podpis organa ni potreben.

Izrek odločbe mora biti jasen, določen, kajti le tako je lahko tudi izvršljiv. Obrazložitev mora pojasniti izrek; obrazložitev naj vsebuje vsa pomembna dejanja organa, opiše dokazni postopek oz. navede dejstva, ki jih je organ ugotavljal v postopku, uradna oseba, ki vodi postopek, pa naj ne pozabi na dokazni sklep, v katerem pove, na katera dejstva je CSD oprl svojo odločitev.

Za **izvršitev odločbe**, ki jo izda CSD, je pristojen CSD, saj določa 1. odst. 289. člena ZUP, da opravlja upravno izvršbo organ, ki je odločil o zadevi na prvi stopnji, če ni s posebnim predpisom za to določen kakšen drug organ.

UPORABLJENA LITERATURA IN VIRI:

1. BREZNIK, Janez, ŠTUCIN, Zdenka, MARFLAK, Jonika (2004): *Zakon o splošnem upravnem postopku s komentarjem*, GV založba d. o. o.
2. CAHARIJAZ FERME, Nada (2007): *Trendi pravne prakse pri urejanju pravic in dolžnosti staršev glede otrok*, magistrsko delo, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
3. KONČINA PETERNEL, Mateja (2002): *Komentar 53., 54. in 56. člena, Komentar Ustave Republike Slovenije* (urednik Šturm, L.), Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije, Ljubljana, str. 565-575, 578-582.
4. ZUPANČIČ, Karel (1999): *Družinsko pravo*, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana.
5. *Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic* (Ur. l. RS, Mednarodne pogodbe, št. 26/99).
6. *Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah*, Ur. l. SFRJ, št. 15/90 in Ur. l. RS, št. 110/02.
7. *Ustava Republike Slovenije*, Ur. l. RS, št. 33/91-I.
8. *Zakon o splošnem upravnem postopku*, Ur. l. RS, št. 80/99, 70/00, 52/02, 73/04, 22/05 - UPB1, 119/05, 24/06 - UPB2, 126/07, 65/08.
9. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* Ur. l. RS, št. 69/04 - UPB1.

dr. Tomaž Vec

NASTANEK IN RAZVOJ ČUSTVENIH, VEDENJSKIH TER SOCIALNIH MOTENJ IN OBLIKE POMOČI

Povzetek:

Nastanek, razvoj in vzdrževanje čustvenih, vedenjskih ter socialnih motenj predstavljam v članku skozi štiri sklope dejavnikov, povezanih v model SIVI. Težave, kot že razvite motnje na področju socialne integracije, lahko, kot je razvidno iz tega modela, izhajajo iz skupine in skupinske dinamike (S), lahko so povezane s posameznikom (I), njegovimi osebnostnimi, biološkimi in drugimi značilnostmi, lahko izhajajo iz značilnosti in stilov vedenja (V), lahko pa jih oblikuje institucija s svojo specifično kulturo (I). V članku utemeljujem, kako ti sklopi delujejo -vsak zase oz. še pogostejše povezano v kompleksno prepleteno celoto - bodisi kot izvori in pospeševalci bodisi kot zaviralci razvoja čustvenih in vedenjskih motenj. Model SIVI tako predstavlja tudi osnovo za lociranje pomoči otrokom in mladostnikom s tovrstnimi težavami in motnjami.

Ključne besede:

čustvene motnje, motnje vedenja, model SIVI, skupina, vodenje, organizacijska kultura

Uvod

Ker se v slovenskem (strokovnem) prostoru uporablja več pojmov, povezanih z motnjami čustvovanja, vedenja ter na področju socialnega delovanja, naj v uvodu najprej prikažem kontinuum težav in motenj tega področja ter opredelim nekaj osnovnih terminov.

Shema 1: Kontinuum čustvenih, vedenjskih ter socialnih težav in motenj

Prehodne, manjše, »običajne« težave, ki ne potrebujejo posebnih oblik pomoči (otrok jih premaguje sam, v interakciji s socialnim okoljem).	Težave, ki ovirajo zadovoljevanje otrokovih potreb (težave, ki jim otrok s svojim funkcioniranjem ni kos, jih ne zmore konstruktivno reševati).	Težave, ki resneje ovirajo zadovoljevanje otrokovih potreb. Otrok potrebuje specializirano pomoč.	Motnje (otrok ima moten odnos do stvarnosti, do socialnega okolja in do sebe), potrebe zadovoljuje na način, ki ogroža njega in/ali okolico. Otrok potrebuje obravnavo v specializirani ustanovi (vzgojni zavod, stanovanjska skupina ...).
	Otrok potrebuje pomoč v okviru drugačnih pristopov (nudijo jo lahko učitelji, svetovalni delavci v OŠ).		

»Meje med skupinami seveda niso jasne in enoznačne, a otrok/mladostnik potrebuje ustrezno pomoč na vseh ravneh. Otroci v prvi skupini zmorejo v interakciji s socialnim okoljem (če je to funkcionalno) premagovati prehodne, razvojno in situacijsko pogojene težave. Deloma tudi otroci/mladostniki druge skupine ob pomoči strokovnjakov (učitelji, svetovalne službe...) konstruktivno premagujejo nastale težave in zadovoljujejo svoje potrebe. Del otrok in mladostnikov iz te skupine ter vsi iz tretje in četrte pa bi, dokler funkcionira sprejeti sistem usmerjanja, morali biti usmerjani, saj običajni vzorci soočanja in spoprijemanja s težavami niso več funkcionalni. V četrti skupini otroci/mladostniki potrebujejo obravnavo v specializiranih ustanovah (vzgojni zavodi, stanovanjske skupine) in predstavljajo le zelo mali del celotne populacije« (Kobolt in Vec, 2011, s. 91).

Kot je razvidno iz predstavljenega kontinuuma, poskušamo postaviti v sodobnih pristopih v ospredje ne/funkcionalnost v zadovoljevanju osnovnih potreb otroka v interakciji z okoljem, ne pa toliko same simptomatike (kar je bila praksa v preteklosti). Najustrezneje bi bilo torej govoriti o težavah in motnjah v zadovoljevanju potreb na pomembnih področjih življenja (ki se lahko odražajo na čustvenem, vedenjskem in socialnem področju), ne pa o motnjah vedenja, čustvovanja. Res pa je, da je navadno simptomatika tovrstnih težav prav moteče vedenje.

Značilno zanj je, da gre vedno za vedenje v socialni interakciji (v kar uvrščam celoten spekter besedne in nebesedne komunikacije). Seveda pri tem nimam v mislih zgolj agresivnega vedenja, temveč cel spekter vedenja, ki je socialno manj sprejemljivo oz. nesprejemljivo; od nagajivosti, nezbranosti, neupoštevanja navodil, pomanjkljivega spoštovanja drugih, neusvojenega bontona, pa vse do hujšega, antisocialnega vedenja, kot so kraje, maltretiranje drugih, spolno nesprejemljivo vedenje, poškodovanje lastnih in tujih stvari, ogrožanje lastne varnosti in varnosti ali celo življenj drugih. Značilno je, da so nekatere oblike motečega vedenja širše družbeno nesprejemljive (npr. fizična agresija, poseganje po tuji lastnini, mučenje živali ...), druge pa so odvisne od specifičnega socialnega okolja. Tako je neko vedenje npr. moteče za nekatere učitelje ali za enega od staršev, za druge učitelje in sorodnike pa ni (npr. ugovarjanje odraslemu, tekanje po hodniku, pogovarjanje s hrano v ustih ...). V svoji pojavnosti je blizu pojmu disocialno vedenje (ki sta ga pri nas uporabljala Bregant in Bečaj že leta 1987) in ga označita za tisto vedenje, ki ni v skladu z normativno urejenostjo družbe. Vendar moteče vedenje za razliko od disocialnosti zajema tisti del kontinuuma, ki je manj antisocialno naravnan ter ne vključuje asocialnega vedenja.

Prav zato, ker je moteče vedenje povezano s socialno interakcijo, je njegova temeljna značilnost, da v večini primerov ni moteče za tistega, ki tako vedenje izraža, temveč je moteče za samo socialno okolje, torej za tistega, ki se s takšnim vedenjem sooča. Akterji motečega vedenja torej najpogosteje ne čutijo t. i. bolezenskega pritiska k spremembi svojega vedenja. Za te otroke in mladostnike so moteče šele posledice, ki so jih zaradi svojega vedenja deležni od svoje socialne okolice (s strani vrstnikov so to odklanjanje, agresija, sovražna nastrojenost, privoščljivost ipd., s strani odraslih pa kazni, povračila, ki jih morajo izvajati sami, pa tudi agresija, maščevalnost ipd.). Prav zato, ker je moteče vedenje vedno socialno umeščeno, ga ne nameravam v tem prispevku osvetliti toliko iz (pri nas vedno pogosteje uporabljanega) medicinskega vidika (kar mi predstavljata klasifikaciji ICD-10 in DSM-IV TR), ampak pretežno iz socialno-psihološkega vidika, ki ga dojemam povezanega s sistemskim pristopom Faringtona

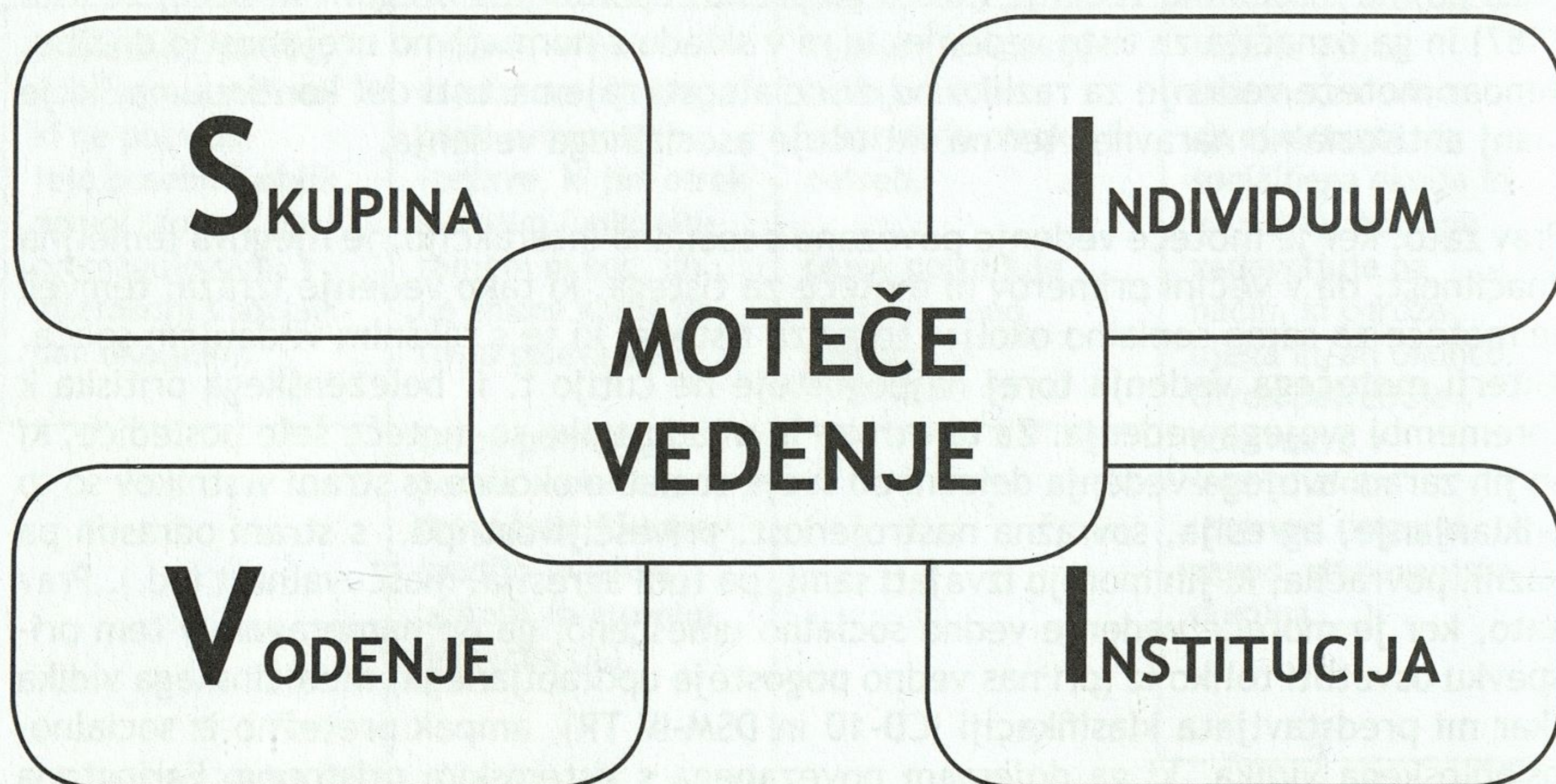
(2005) in s holistično obravnavo Timmermana ter Emmelkampa (2005). Na tej osnovi izpeljem model SIVI, iz katerega so razvidni štirje temeljni dejavniki, povezani z motečim vedenjem: tisti, ki izhajajo iz skupine in skupinske dinamike (S), dejavniki, ki so povezani s posameznikom, njegovimi osebnostnimi, biološkimi in drugimi značilnostmi (I), dejavniki, ki izhajajo iz značilnosti in stilov vodenja (V) ter dejavniki, ki jih oblikuje institucija s svojo kulturo (I).

Za razliko od klinično psiholoških modelov, ki so poskušali odkrivati predvsem vzroke za pojav antisocialnosti (npr. Lahey, Waldman in McBurnett, 1999), se v sodobnih pristopih (Burke in dr., 2005, 2008, Loeber, Burke, in Pardini 2009, Stringaris in Goodman, 2009) poudarja, da je dejavnikov (ne vzrokov!), ki vplivajo na razne oblike nesocialnega vedenja več, da pogosto delujejo posredno in nastopajo medsebojno povezano in prepleteno. Seveda enako velja tudi glede preventivnega delovanja, povezanega z motečim vedenjem, kot je v raziskavi o nasilju poudarila že Prothrow-Stith (1987).

Kompleksnost izvorov in kompleksnost področij delovanja ob motečem vedenju

Kot sledi že iz zgoraj zapisanega, lahko le redko kot izvor motečega vedenja prepoznamo en sam posamezen dejavnik. Najpogosteje je moteče vedenje povezano z več različnimi dejavniki (tako neposrednimi kot posrednimi), ki šele povezani v prepleteno, sovplivajočo mrežo sprožajo moteče vedenje. Prav zato v praksi ugotavljamo, da skorajda ne obstajajo enostavne in hitre rešitve (nasveti) pri soočanju s to problematiko. Poenostavljeno razmišljanje, v stilu »otrok je moteč, ker so ga tako vzgojili starši« ali »tako se obnaša, ker je agresiven po očetu« oz. »nemogoč je, ker enostavno vidi, da ima od tega korist«, ne sodi v strokovni pristop. Seveda pa pri razumevanju problematike in pri načrtovanju pristopa potrebujemo neke modele, ki kompleksnost etioloških povezav predstavijo preko posameznih sklopov. Če izhajamo iz modela »SIVI« (Vec, 2009), ki poskuša povezati različne ugotovitve tega področja, vidimo, da se usmerja na štiri temeljna psihološka ozadja motečega vedenja.

Slika 1: Model SIVI - temeljna psihološka ozadja motečega vedenja (Vec, 2009).

Skupina kot izvorni dejavnik in kot področje delovanja ob motečem vedenju

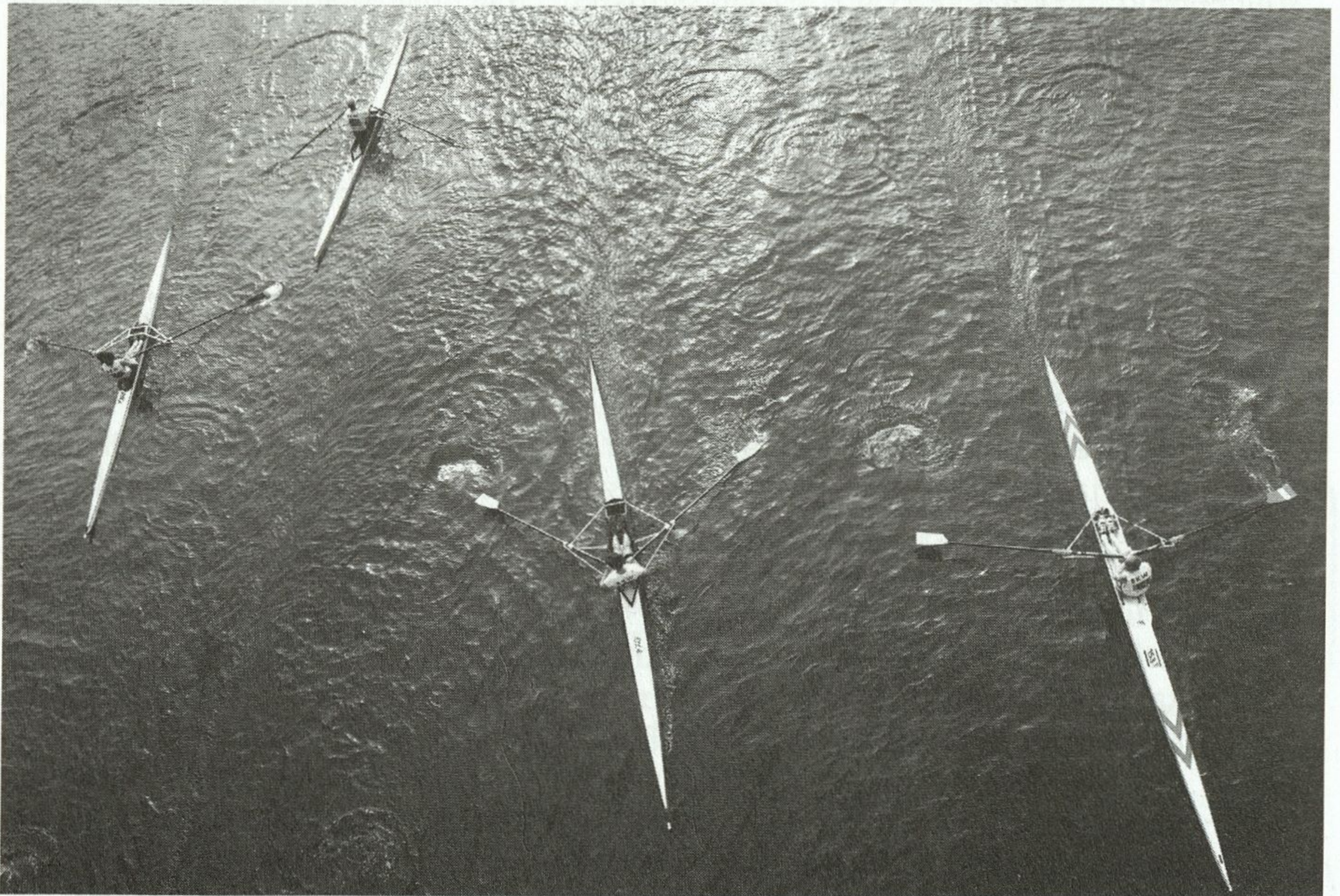
Na moteče vedenje lahko vpliva skupina na več različnih načinov; včasih deluje kot samostojni dejavnik izvora motečega vedenja, še pogosteje pa, v povezavi s povsem individualnimi značilnostmi članov skupine in/ali z neustreznim vodenjem, sooblikuje in sovzdržuje moteče vedenje. Oglejmo si nekaj temeljnih elementov, ki lahko pri članih skupine delujejo kot izvor takega vedenja.

1. Skupinske norme: delujejo kot izvor motečega vedenja takrat, ko se posameznik zaradi želje po vključitvi v skupino vede tako, kot misli, da skupina od njega pričakuje in/ali sprejme nekatere njene norme, ki niso skladne s tistimi, sprejetimi v širšem socialnem kontekstu. Otrok ali mladostnik se vede moteče zaradi pomena, ki ga ima zanj skupina. Bolj kot ponotranji socialno neustrezne norme, v večji meri se vede moteče tudi izven svoje t. i. referenčne skupine. Pri tem je treba poudariti, da so skupinske norme za »svet odraslih« težko dostopne - spreminjamo jih lahko zgolj posredno, saj po eni strani odrasli ni enakopravni član mladostniške skupine, po drugi pa spreminjanje s pozicije moči norme pogosto bolj utrdi kot jih spreminja. Preostane nam torej le vpliv v smislu razgovora k ozaveščanju ne/smiselnosti in spodbujanje kritičnega presojanja posameznih norm.
2. »Kultura« ravnanja s konflikti in problemskimi situacijami: je tesno povezana z normami skupine, le da gre pri tem za specifične norme ravnanja v konfliktnih in problemskih situacijah. Motečega vedenja bo več v skupinah, kjer »kultura« ne podpira soočanja in konstruktivnega ravnanja s konflikti ter problemi.
3. Siljenje skupine: včasih mladostnik določeno vedenje sicer sprejme v skupinskih situacijah (zaradi različnih vzrokov, bodisi zaradi pomena skupine bodisi si obeta neko korist oz. zaradi strahu pred posledicami odklonitve ...), vendar takšnega vedenja ne ponotranji, ga sam ne odobrava. Ker ga ne »sprejme za svojega«, sebi lastnega, je moteče vedenje prisotno zgolj v skupini.
4. Strukture (komunikacijska struktura, struktura skupinskih vlog, socialne moči ipd.): z motečim vedenjem v skupini so različne oblike skupinskih struktur povezane na različne načine:
 - moteče vedenje lahko nastaja že pri samem oblikovanju strukture (kot del razvoja skupinske dinamike), ko morajo člani skupine vzpostaviti medsebojna razmerja v t. i. fazi konfliktov,
 - kadar prihaja do konflikta med formalno (s strani odraslega) postavljeno strukturo (npr. določitev vlog v razredu, kot so predsednik, dežurni učenec ipd.) in neformalno izoblikovano strukturo vlog,
 - kadar so strukture nejasne, nestabilne, nepredvidljive ipd., spodbujajo moteče vedenje, ki na ta način dobi funkcijo vzpostavljanja predvidljivosti,
 - moteče vedenje provocirajo tudi neskladne strukture v sestavi skupine (npr. kadar je v skupini preveč posameznikov s podobnimi težavami, ko so potrebe, interesi, sposobnosti, zrelost itd. posameznikov neskladni),
 - kadar odraslim ni jasna njihova vloga v različnih skupinskih strukturah, ali pa imajo napačno predstavo o njej (npr. želijo si vzpostaviti prijateljske vezi z mladostniki ali zavzemajo preveč distancirano pozicijo avtoritarne moči ipd.).
5. Faze razvoja skupine: vsaka skupina gre od svojega nastanka dalje skozi določene faze, ki se najpogosteje pojavljajo v različnih skupinah, v značilnem zapo-

redju. Ena od faz, ki nastopi po fazi formiranja skupine, je faza konfliktov, kot je pisal že leta 1965 Tuckman (2001, [http¹](#)), in kot smo ugotavljali tudi pri nas (po fazi orientacije in začetnega strukturiranja), tako na pedagoškem področju (Vec, 2000, 2004) kot (po fazi izolacije in odvisnosti) na področju skupinske psihoterapije (Praper, 1992, 2008). To, če nekoliko poenostavimo, pomeni, da ne glede na to, kakšna je skupina, kakšne so njene naloge in cilji, kakšno je vodenje, skorajda vedno in pri večini skupin pride obdobje, ko je motečega in konfliktnega vedenja več - zlasti pri t. i. šibkih členih skupine.

6. Cilji: z motečim vedenjem so povezani na različne načine, pri čemer je najpomembnejše to, ali so cilji v skupini resnično zastavljeni kot skupinski cilji. V skupinah večkrat ni preprosto odkriti, kaj sploh je skupinski cilj, saj to, da so različni posamezniki usmerjeni k istemu cilju, še ne pomeni, da imajo skupinski cilj (npr. v razredu ali vzgojni skupini). Tako je bilo večkrat opaziti, da npr. učitelji zmotno mislijo, da je skupinski cilj uspešno zaključiti razred. Vendar je to pravzaprav cilj vsakega posameznega otroka oz. mladostnika - kakor npr. ne bi mogli govoriti o tem, da imajo veslači v kanuju enosedu skupinski cilj zmagati na tekmi, saj je to cilj vsakega izmed njih, in tisto, kar jih druži, je le ista ali podobna pot do cilja. Lahko bi rekli, da imajo posamezniki (čeprav se hkrati nahajajo skupaj na določenem prostoru) vsak svoj cilj (čeprav so ti enaki).

Slika 2: Posamezniki v skupini imajo enak cilj, ki pa ni skupinski

¹ Gre za elektronski ponatis dela iz leta 1965

Kot smo ugotavljali (Vec, 2008), bi o pravih skupinskih ciljih lahko govorili le takrat, kadar je za njihovo doseganje potrebna medsebojna aktivnost, sodelovanje oz. kooperacija. Tak cilj si lahko postavi npr. posadka v čolnu z več veslači ali pa prijatelji, ki se zvečer srečajo z namenom uživati v medsebojnem klepetu - torej ne glede na to, ali si za cilj postavijo rezultat ali odnose. Samo v primeru, ko imajo posamezniki skupen cilj, ki ga lahko dosežejo le skupaj, govorimo o skupinskem cilju. Razliko med obema vrstama ciljev tako poudarjamo predvsem zato, ker šele takrat, ko ima skupina skupinski cilj, lahko zares sploh govorimo o skupini - če tega ni, lahko govorimo le o posameznikih, ki se nahajajo skupaj, v istem prostoru, in počno podobne stvari s podobnimi nameni. In za to, da skupina pride (najde, izoblikuje, izrazi, uskladi ...) do skupinskega cilja, je potreben čas. Do cilja sploh ne more priti brez določene količine medsebojne interakcije oz. komunikacije! Skupinski cilji pa so pomembni tudi zato, ker kadar k iskanju in izoblikovanju skupinskih ciljev in pravil pritegnemo otroke, ti postanejo bolj motivirani za doseg načrtovanih ciljev in čutijo večjo soodgovornost zanje (se torej bolj trudijo) ter posledično tudi manj pogosto kršijo pravila.

Slika 3: Posamezniki v skupini imajo skupinski cilj

Individualna ozadja motečega vedenja

Ozadja motečega vedenja, ki jih izvorno prepoznavamo v posamezniku (predvsem t. i. strukturni dejavniki), sestavljajo kompleksen sklop (največkrat povezanih) dejavnikov, ki (iz)oblikujejo osebnostno strukturo, se nanašajo na polje genetskih, bioloških ipd. predispozicij ter drugih dejavnikov, lahko trajno zaznamujejo življenje in delovanje posameznika (npr. prezgodnje rojstvo, bolezni, poškodbe ipd.), ki pa seveda delujejo vedno tesno soodvisno od socialnih interakcij, v katere je vpleten otrok ali mladostnik.

1. Reakcije na pretirano obremenilne situacije: mladostnik s svojimi vzorci delovanja ni kos posebnim situacijam (npr. smrt v družini, ločitev, prešolanje, izsiljevanje ali drugačne grožnje vrstnikov, pa tudi njihovo zavajanje v neustrezno

vedenje, izpostavljenost zahtevam, ki jim ni kos, v šoli ipd.). Čeprav mladostnik navadno ne izraža motečega vedenja, lahko v nekaterih okoliščinah (ki so zanj nove, neznane, čustveno zelo intenzivne - tako neprijetne kot prijetne. ..) deluje manj zrelo, neodgovorno, z neupoštevanjem možnih posledic. Vendar praviloma tovrstnega vedenja ne ponavlja oz. sčasoma to izzveni - kako hitro, je odvisno tudi od reakcij okolice na njegovo vedenje.

2. Biološki, prirojeni dejavniki, genetske predispozicije, ki vplivajo na moteče vedenje: za mladostnika je najbolj ogrožajoč pravzaprav nestrokov, agresiven, nerazumevajoč, odklanjajoč odziv okolice na njegovo drugačnost (ne pa toliko drugačnost sama po sebi), saj lahko na tak odziv okolja sam razvije stabilno moteče (agresivno, antisocialno ...) vedenje. Ravnanje okolja (staršev, vrstnikov, učiteljev itd.) že od zgodnjega otroštva dalje je torej lahko bistvenega pomena pri preventivi razvoja antisocialnega vedenja (Nagin in Tremblay, 1999, Burke in dr., 2005), sovražnosti (Lahey in dr., 2000), fizični agresiji (Brotman in dr., 2009), opozicionalnosti (Stringaris in Goodman, 2009).
3. Čustveni razvoj z zametki osebnostne strukture: pri otrocih in mlajših mladostnikih še ne moremo govoriti o dokončno izoblikovani osebnostni strukturi, zato je potrebna previdnost in zadržanost pri določanju tovrstnih izvorov motečega vedenja - ne glede na to, da je osebnostna struktura pri nekaterih že v otroštvu bolj izrazita in prepoznavna (zlasti pri otrocih, ki živijo v izrazito patološkem okolju). Če sledimo Bregantovi (1987) razvrstitvi izvora disocialnega vedenja, lahko govorimo o zametkih:
 - nevrotične osebnostne strukture: ne znajo izraziti svojih interesov in kažejo znake zavrtosti, ob agresivnem vedenju občutijo krivdo in notranji konflikt, želijo se spremeniti, manj zaupajo vase, v svoje zmožnosti in sposobnosti, imajo veliko potrebo po tem, da bi jih drugi upoštevali in jih sprejeli, niso motivirani za učenje in delo (kar je navadno posledica neuspehov), za vlaganje naporov v vsakodnevne obveznosti, zmorejo vzpostavljati čustveni odnos z vrstniki in odraslimi itd; prav to so tudi področja, kjer je lahko podpora odraslega odločilna: da težave ne preidejo v motnje na področju socialne integracije;
 - disocialne osebnostne strukture: praviloma so v opoziciji z normami, vrednotami in pravili svojega okolja, čeprav bi jih bili sposobni razumeti in upoštevati, agresivno vedenje jih navadno notranje zadovolji, zaradi njega nimajo notranjih konfliktov, so brez občutij krivde, ne želijo se spremeniti oziroma si ne želijo sprememb na sebi, pričakujejo spremembe okolice in življenjskih razmer, ravna se skoraj izključno po lastnih potrebah in težijo k njihovi takojšnji zadovoljitvi, se ne navezujejo na odrasle in so brezbržni do njihovih pričakovanj, praviloma niso navezani na starše, jih odklanjajo itd.; ti mladostniki potrebujejo zelo jasne okvire in meje delovanja, predvidljivost, doslednost ter zlasti izvedljivost (!) posledic ob kršenju postavljenih pravil.

Za naše namene je pomembno vedeti, da šele ob pojavljanju več izrazitih disocialnih osebnostnih potez v daljšem časovnem obdobju in na več življenjskih področjih lahko govorimo o disocialni osebnostni strukturi. Pogostejše kot se nekdo vede moteče, dlje kot se tako vede in v številnejših situacijah, kot se vede moteče, z večjo verjetnostjo lahko rečemo, da je pri njem prisoten t. i. disocialni vedenjski sindrom, kot ga imenuje Bečaj (1989). Ugotavljal je, da na njegov nastanek vpliva več medsebojno poveza-

nih dejavnikov (ki jih lahko hkrati vidimo kot možna preventivna področja delovanja): a) učinkovitost oz. neučinkovitost, ki se navadno kaže kot učna neuspešnost, številne nezadostne ocene, ponavljanje razreda(ov) ipd; pomoč odraslih je pri tem učinkovitejša, kadar se prične s skupnim raziskovanjem, kaj je tisto, kar mladostnika sploh zanima; iz interesov lahko namreč šele oblikuje svoje lastne cilje, za dosego katerih je navadno tudi sam bolj motiviran kot za tiste, za katere so odrasli prepričani, da bi jih moral in zmogel dosegati; b) pomanjkanje aktivnih interesov: kot kažejo izkušnje, je prav usmerjanje v aktivnosti in pomoč pri vztrajanju, ko se zanje mladostnik odloči, ena ključnih oblik pomoči; c) pomanjkanje delovnih navad: mladostnik ni sposoben iti preko točke napora, ne le pri učenju ali kakem drugem delu, pač pa tudi pri igri; ni več aktivnosti, pri kateri bi kazal ustrezno vztrajnost; doma nima odgovornosti ali pa noče prevzeti nikakršnih obveznosti, meni, da je zanj dovolj obiskovanje pouka (pa še tega ne počne redno). Pri vzpostavljanju delovnih navad je tako nujno potrebna pomoč in sodelovanje, zlasti staršev; d) pomanjkanje stikov z vedenjsko nemotečimi vrstniki: med uspešnimi vrstniki brez motečega vedenja nimajo več prijateljev, se z njimi ne družijo drugače kot naključno; družijo se predvsem s sebi enakimi, saj le ob njih čutijo sprejetost in to, da »niso drugačni«, e) izločenost iz socialnega okolja: mladostnik ni nikamor več vključen in sam brez pomoči odraslega pogosto niti ne zmore storiti prvega koraka k ponovni vključitvi; f) pomanjkanje pozitivnega čustvenega stika z odraslimi: izjemnega pomena je, da vsakemu mladostniku omogočimo pozitiven čustveni stik vsaj s kakšno odraslo osebo (pa naj bo to učitelj, svetovalni delavec, knjižničarka ali pa hišnik, kuharica).

Vodenje kot ozadje motečega vedenja

Kot sem že omenil, delujejo individualni dejavniki pogosto v tesni prepletenosti s skupinskimi značilnostmi, tako tudi v kombinaciji z načinom vodenja ne bi smeli spregledati nivoja zrelosti, sposobnosti, interesov ipd. posameznega otroka ali mladostnika (npr. kadar dejavnost v skupini presega zrelost in sposobnosti, kadar se ne upošteva pobud, ki prihajajo z njegove strani, ko neka dejavnost traja dlje, kot so zmožni koncentracije, sedenja pri miru, zbranega poslušanja ...), se poveča verjetnost za pojav motečega vedenja.

Že leta 1939 je Lewin z Lippittom in Whiteom (Lewin, Lippit in White, 1939) proučeval vpliv različnih stilov vodenja (avtokratičnega in demokratičnega) na skupino in njene člane. Kasneje so njegove izsledke o vodenju skupin aplicirali na vzgojne stile staršev (načini, kako starši nadzorujejo vedenje otrok in kako postavljajo pravila v družini) ter jim dodali vzgojno brezbržnost in kaotični stil. Tudi v tem prispevku nameravam predstaviti vodenje na ta način. Vsak stil vodenja skupine lahko po svoje vzpodbuja moteče vedenje.

Avtoritaro vodenje (tudi avtokratično ali rigidno) je tisto, ki je osnovano na podrejanju. Otroci, ki se prepustijo takšnemu vodenju, pričnejo prevzemati vse manj odgovornosti za svoje lastno ravnanje, saj za vse poskrbijo in uredijo drugi. Vendar postane takšno vodenje prej ali slej preveč omejujoče, ker je v ospredju zadovoljevanje predvsem potreb odraslih, premalo pa potreb otroka. Najpogostejše posledice izredno avtoritarnega vodenja so lahko: otrokovo zelo zgodnje upiranje; povsod tam, kjer se le lahko upira, prične uveljavljati podoben stil vedenja, kot ga uporabljajo odrasli (torej

si poskuša podrediti druge) ali pa postaja »pretirano« prilagodljiv (hiperadaptiran), tako da svojih lastnih potreb in želja ne upošteva več (včasih se jih celo ne zaveda), ampak poskuša vedno znova ravnati tako, da bi ustregel drugim (staršem, prijateljem, partnerjem).

Pri popustljivem vodenju je otroku dopuščeno vse, ta je skorajda brez vsakih omejitev. Celotako, ko so neke meje in zahteve postavljene, jih otroci pogosto kršijo brez sankcij in jih spreminjajo skladno s svojimi potrebami. Tak otrok postane omejen zgolj s svojimi lastnimi mejami, potreb drugih pa ni pripravljen upoštevati. Tisti, ki uporabljajo takšen stil vodenja (in vzgoje), pogosto ne zmorejo ali ne znajo sprejeti odgovornosti vloge odraslega. Menijo, da so dobri vodje oz. starši le tisti, ki otrokove svobode v ničemer ne omejujejo. Najpogostejše so raje njihovi prijatelji, kot da bi prevzeli odgovornost za to, da se otrok prek njihovega postavljanja nauči, kje so meje, da v realnem življenju ne bo vedno vse teklo zgolj skladno z njegovimi željami. Rezultat takšnega vodenja je lahko otrok, ki je pretirano razvajan, nesocialen, včasih celo antisocialen. Odrasli ob njem kmalu postanejo nemočni, saj otrok ne upošteva nobene njihove zahteve oz. meje. Njegova smernica v življenju in ravnanju je v brezmejnem zadovoljevanju lastnih potreb - pogosto tako, da prezre potrebe drugih, včasih celo v škodo drugih.

Iz sistemske teorije in teorije komunikacije izhaja, da je najbolj neučinkovito in celo škodljivo vodenje (in starševski stil vzgoje) kaotično vodenje. V njem se (po Goldner-Vukov 1988) pojavlja cel spekter stilov: od avtoritarnega do popustljivega, vendar se ti pojavljajo konsistentno nekonsistentno (stalno nestalno). Posledice takšnega vzgojnega stila so lahko zelo različne, njihova skupna značilnost pa je, da otrok poskuša sam najti usmeritev in stalnost, ki je od staršev ne dobi: včasih je to zatekanje v bolezen (ker je tam vsaj nekaj manj kaotičnosti), včasih umik vase (celo v popoln umik v svoj svet v smislu avtizma), včasih je to moteče ali celo disocialno vedenje (saj le z izrazito motečim vedenjem kdaj doseže relativno stalnost v reagiranju staršev: to je kaznovanje) ipd.

Nekateri dodajo stilom vodenja in vzgoje še brezbržnost ali nevpletenost in zanemarjanje, ki se pojavijo, kadar odrasli niso sposobni ali ne znajo vzpostavljati čustvenega odnosa (niti pozitivnega niti negativnega) z otrokom. V nasprotju s tistimi tipi vzgoje, pri katerih je v ospredju nesmotrnost ali neposredno ogrožanje, prihaja tu do opuščanja oz. zanemarjanja vzgoje. Otrok ob brezbržnem vodenju sam (brez postavljenih mej od zunaj) uravnava svoje vedenje (ki je zato lahko za ostale soudeležene moteče), ali pa se, kadar brezbržnost doživlja kot način kaznovanja, z motečim vedenjem poskuša upreti takšni »kazni«.

V demokratičnem vodenju in vzgoji prevladujejo vrednote, ki se navezujejo na enakost, svobodo in hkrati na odgovornost. Za ohranjanje teh vrednot se izbira pravo ravnotežje med popustljivostjo in elementi avtoritarnosti. To pomeni, da je pri takšnem vodenju veliko svobode, vendar ta ni brez omejitev, upošteva se potrebe in želje posameznikov, vendar se ne dopušča njihovega zadovoljevanja na račun drugih. Tako ima vsakdo pravico do kakršne koli potrebe, vendar mora izbirati pravi način njihovega zadovoljevanja. Odrasli sicer postavljajo meje, vendar to počno smiselno in utemeljeno, nikoli ponižujoče. Zato včasih delujejo avtoritarno, nedemokratično, vztrajajo namreč pri tem, da otrok spoštuje postavljene meje. Ob tem vztrajanju pa

meje in pravila postavljajo in hkrati spreminjajo glede na otrokov razvoj, zrelost, stopnjo samostojnosti, sposobnosti itd.

Značilnost takšnega vodenja je, da ne temelji na podrejanju, ampak predvsem na dogovarjanju. Ko otroci in odrasli v zvezi z nečim dosežejo dogovor, tudi prevzamejo odgovornost, da se ga bodo obojestransko držali. Vendar lahko tudi demokratično vodenje izziva moteče vedenje - zlasti v situacijah, kadar otroci takšnega vodenja niso navajeni (ker so bili prej deležni avtoritarnega vodenja) ter pri otrocih, ki imajo že izoblikovane motnje vedenja -lahko ga razumejo kot popustljivo ali celo kaotično vodenje!

O značilnostih demokratičnega vodenja sem že podrobno pisal (Vec, 2007), zato si oglejmo le povzetek osnovnih principov, ki manjšajo verjetnost pojavljanja motečega vedenja:

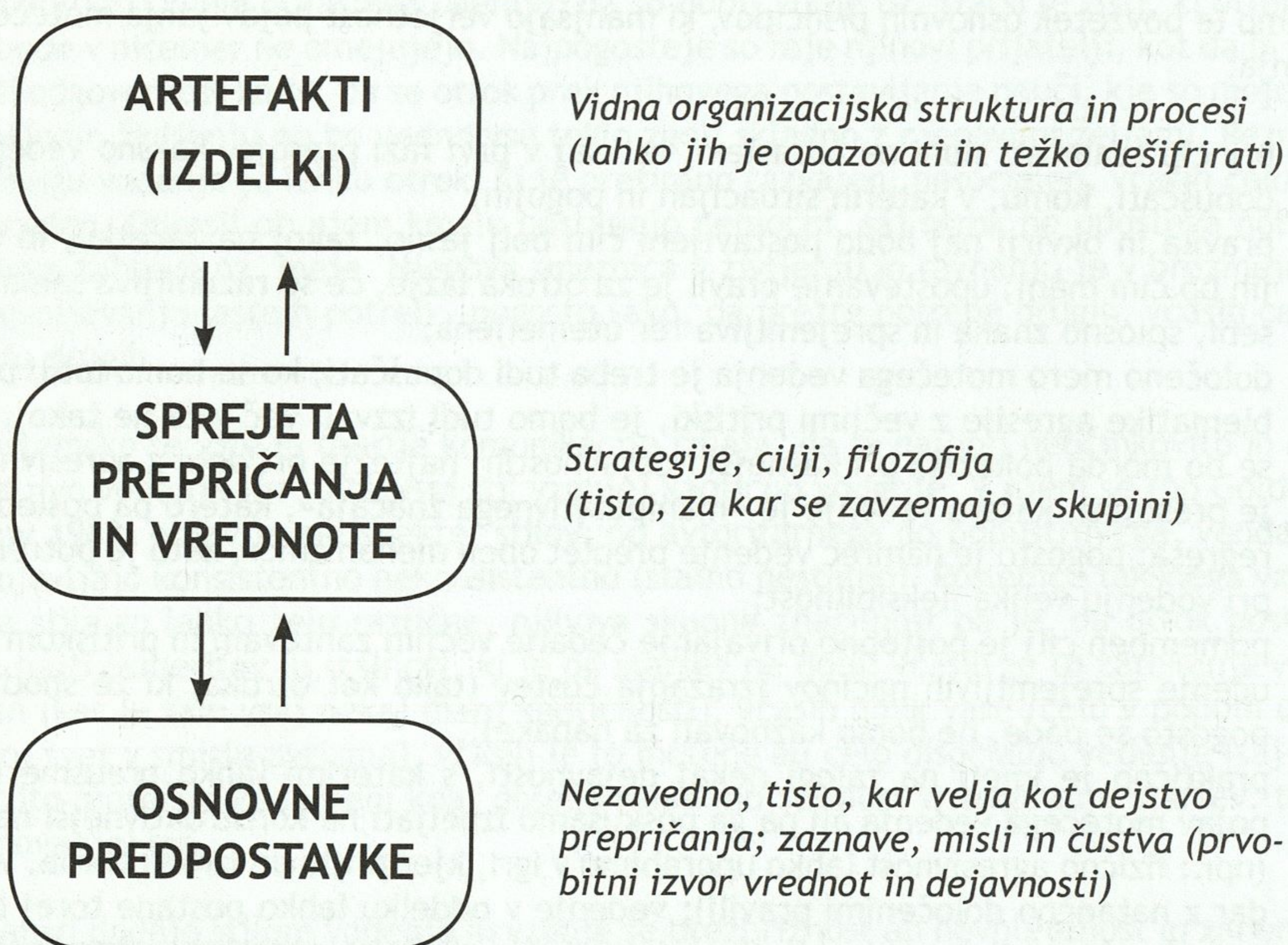
1. princip realnosti sloni na odraslem, ta vsaj v prvi fazi presoja, kakšno vedenje dopuščati, komu, v katerih situacijah in pogojih;
2. pravila in okvirji naj bodo postavljeni čim bolj jasno, takoj na začetku, in naj jih bo čim manj; upoštevanje pravil je za otroka lažje, če so razumljiva sama po sebi, splošno znana in sprejemljiva ter utemeljena;
3. določeno mero motečega vedenja je treba tudi dopuščati; ko se bomo lotili problematike agresije z večjimi pritiski, je bomo tudi izzvali več - če ne takoj, pa se bo morda pokazala pri kasnejših dejavnostih; najtežje pri delu z agresivnimi je presojati, katero vedenje je »manipulativnega značaja«, katero pa posledica regresa; pogosto je namreč vedenje preplet obeh mehanizmov, zato je potrebna pri vodenju velika fleksibilnost;
4. pomemben cilj je postopno privajanje čedalje večjim zahtevam in pritiskom ter učenje sprejemljivih načinov izražanja čustev (tako kot otroka, ki že shodi in pogosto še pade, ne bomo kaznovali za napake);
5. praktično je imeti na zalogi nekaj dejavnosti, s katerimi lahko preusmerimo pojav motečega vedenja ali pa ga poskušamo izpeljati na konstruktivnejši način (npr.: fizično agresivnost lahko uporabimo v igri, kjer pride do izraza borba, vendar z natančno določenimi pravili); vedenje v oddelku lahko postane torej bolj moteče, če poskušamo izpeljati učni načrt, ne glede na potrebe in dogajanje v oddelku;
6. več časa, kot ga bomo namenili za razreševanje določenih težav in komunikaciji nasploh, manjši bo pojav motečega vedenja;
7. agresivni odziv na odraslega največkrat ni usmerjen dejansko nanj, ampak na vse tisto, kar odrasli simbolizira otroku; kot pravita Redl in Wineman (1980, 88) se otroci »v bistvu spopadajo z odraslimi kot predstavniki tega sveta« in kasneje opozorita tudi na možnost agresivnega odziva zaradi »strahu pred ljubeznijo«; če ne upoštevate tega principa, lahko razumete vsako otrokovo vedenje kot napad nase in imate navidezno opravičilo, da ste tudi sami agresivni do njega;
8. odrasli se v svoji komunikaciji in sporočanju (še posebej ob kritiki) otroku ne sme usmerjati na osebo, ampak na vedenje;
9. eden od pomembnih ciljev dela z otroki in mladostniki naj bo vzpostavitev in ohranjanje kontakta; vendar tak kontakt ne bi smel postati sredstvo za doseg nekaterih ciljev (npr. primerne vedenja), ampak bi moral biti cilj sam po sebi;
10. ne pričakujemo preveč (od sebe in otrok); ne pozabite, da vi s svojim delom le

vplivate na vedenje otrok, in da na vedenje otrok vpliva še vse polno drugih dejavnikov (vrstniki v šoli in na ulici, prijatelji, družina, njihova zgodovina, njihov potencial, ki so ga prinesli na svet, osebnostne značilnosti itd.).

Institucionalna ozadja motečega vedenja

Pod terminom institucionalna ozadja motečega vedenja mislim na celoten sklop dejavnikov, ki tvorijo kulturo ustanove na vseh njenih nivojih (kot jih opredeljuje E. H. Schein, 2004).

Slika 4: Nivoji kulture (Schein 2004)

1. Artefakti ali izdelki² vključujejo vse pojave, ki jih lahko vidimo, slišimo in občutimo, kot npr. arhitektura, jezik, tehnologija, stili oblačenja, pa tudi vidni rituali, ceremonije, organizacijski procesi itd. Schein (2004) poudari, da je te izdelke lahko opazovati in težko dešifrirati - kot primer navede zunanjo podobnost piramid pri Egipčanih in Majih, ki pa imajo za oboje različne pomeni. Izdelke torej lahko opazujemo, težko pa rekonstruiramo, kaj pomenijo za določeno skupino. In kadar takšno dešifriranje poskušamo opraviti zgolj na podlagi izdelkov, smo v nevarnosti, da bo interpretacija prej projekcija naših kot dejanskih pomenov. In vendar, če povzamem Leeja (2007, 19), lahko k izražanju motečega vedenja bistveno prispeva:

- že samo fizično okolje; šola naj bi nudila varno, udobno in prijazno okolje za delo in sprostitev (moteče vedenje lahko sprožajo utesnjeni hodniki, kričeče pobarvani prostori, pomanjkljiva osvetlitev ipd.),

² V orig.: artifact

- učni kontekst; učilnice bi morale delovati kot spodbudno okolje (iz praktičnih izkušenj izhaja, da je manj motečega vedenja, kjer že dekoracija učilnice spodbuja radovednost in privlači učence na kognitivnem področju, s spodbujanjem prijetnega počutja in spodbujanjem sodelujočih odnosov),
 - ponudba dejavnosti izven razreda; tam, kjer obstajajo možnosti za učenje in socialne aktivnosti izven razredov, v katerih lahko uživajo in imajo korist od njih tako učenci kot osebje, se pojavlja manj motečega vedenja.
2. Sprejeta prepričanja in vrednote, ki jih lahko enačimo z zdravo organizacijsko kulturo, kot jo imenujeta Olsen in Cooper (2001), ali z indikatorji šolskega etosa po Leeju (2007), in bi jih lahko združili v naslednje smernice:
- dobro vodenje, ki temelji na medsebojnem zaupanju, usmerjenosti v rešitve (ne toliko v stalno ukvarjanje s problemi), zadovoljstvu (tako otrok, staršev kot osebja) in dobrih odnosih (medsebojno upoštevanje in spoštovanje); učenci so cenjeni kot osebe,
 - učinkovito vpeljevanje spreminjanja, ki temelji na sodelovalnem načrtovanju,
 - jasno izraženo in realistično poslanstvo, pozitivna in podporna naravnost do otrok, vzgojiteljev, staršev (s posebno pozornostjo do vpeljevanja novega osebja in otrok), enakost ter pravičnost, ki ju osebje odraža v vsakodnevni praksi,
 - razvojna naravnost, pri kateri osebje razume značilnosti socialnega, čustvenega in kognitivnega razvoja otrok in pri katerem je »notranji« kurikulum šole, z učenjem in upravljanjem, uravnotežen z otrokovimi razvojnimi nivoji in njegovimi razvojnimi potrebami,
 - temeljni pristop šole do zagotavljanja urejenega okolja, v katerem je osebje zmožno poskrbeti za svoje obveznosti in v katerem se učenci čutijo zmožne delati brez motenj in zastraševanja; gre za to, kako jasno so postavljene meje vedenja učencev, ali je v teh mejah stalnost (konsistentnost) pristopa ali so pravila utemeljena in ponavljajoča in ali šola kot taka upošteva pomembnost časa (pri vzpostavljanju in spreminjanju mej),
 - sodelovanje s starši, ki zagotavlja boljše funkcioniranje same šole in hkrati služi potrebam, zahtevam, ciljem uporabnikov, na način, da se čutijo v tem sodelovanju upošteevane (ne zgolj informirane).
3. Schein (2004, 25) nezavedne, bazične predpostavke definira kot bistvo kulture. Osnovne predpostavke so prepričanja med člani skupine, v katera preprosto verjamejo, o katerih se ne pogajajo - za razliko od vrednot, ki so lahko predmet diskusije in za katere ni nujno, da so članom skupne. Osnovne predpostavke pa so takšna prepričanja, pri katerih je nekdo, ki se jih ne drži, označen za »tujca« ali »norca« in je avtomatično odklonjen. Osnovne predpostavke imajo med posamezniki zelo majhno variabilnost, saj se potrjujejo z vedenjem - Schein zapiše (2004), da takrat, ko neka rešitev problema večkrat deluje, prične potrjevati določena prepričanja in vrednote, ki začnejo veljati kot splošno sprejeta dejstva; implicitne predpostavke namreč usmerjajo vedenje tako, da govorijo članu skupine, kako naj zaznava, misli o nečem in čustvuje. O osnovnih predpostavkah navadno ne dvomimo in so nediskutabilne³

³ V orig.: *nonconfrontable and nondebtable*

ter posledično zelo težko spremenljive. Spreminjanje osnovnih predpostavk ne zahteva le veliko časa, temveč destabilizira kognitivno strukturo članov skupine in medosebni svet, kar sproža visoko stopnjo bazične anksioznosti. Temeljne predpostavke so torej tiste, ki bistveno določajo resnično ravnanje ob motečem vedenju (večina ravna navadno na tak način).

Kot smo že ugotavljali (Vec, 2009), je v vzpostavljanju komunikacije pomemben že način, kako šola predstavi svoje videnje sodelovanja staršem. To namreč predstavlja staršem model. Seveda pa je pomembno tudi, da je sodelovanje predstavljeno na njim razumljiv način. Že uporaba izrazov, ki jih starši ne razumejo, je namreč del izgrajevanja hierarhično oblikovanih vlog. Šola je tista, ki mora in zmora prilagoditi sporočanje, na staršem jasnem, razumljiv in natančen način, da bodo razumeli, kaj imajo lahko sami od svoje sodelležbe v teh procesih. Šola mora prav tako v fazi vzpostavljanja kontakta s starši tem zagotoviti, da jih ne bo silila v spremembe, ki zanje niso sprejemljive (izjema so seveda tiste, ki so povezane z varnostjo, zlorabami ipd.). Jasno je treba izraziti stališče, da bo šola upoštevala starše - tako v njihovi pripravljenosti k aktivnosti, kot v njihovih mejah v odpiranju in spreminjanju. Pri tem naj bi bilo osnovno vodilo šole, da je dobro načine in oblike sodelovanja, pričakovanja v zvezi s sodelovanjem, cilje, udeležbo pri sodelovanju itd. vedno znova odkrivati skupaj s starši in z njimi neprestano komunicirati o tem. Iz navedenega avtorice (Caspe, Lopez in Wolos, 2007) izpeljejo štiri osnovna vodila za praktike:

- ustvarjajte mehanizme za stalno družinsko vpletenost v šolo, od otroškega vrtca dalje,
- podpirajte zmožnosti staršev za prevzemanje odgovornosti za učenje njihovih otrok v osnovni šoli,
- izoblikujte povezave med izvenšolskimi aktivnostmi, družinami in osnovno šolo,
- spoštujte različnost staršev v osnovni šoli.

V tem kontekstu se lahko strinjam z Dobravčevo (2007), ki pravi, da šolo lahko razumemo kot prostor, kjer se prepletata vzgojni in izobraževalni proces ter kjer hkrati potekajo številne interakcije med učitelji, učenci, vodstvom in starši. Ne gre samo za kvaliteto izobraževanja, temveč tudi za kvaliteto odnosov, osebno zadovoljstvo, motiviranost za učenje in delo, razvijanje ustvarjalnosti ter kritičnega mišljenja in za občutek pripadnosti ter sprejetosti. Iz večine raziskav je namreč razvidno, da bodo starši, ki imajo občutek, da s sodelovanjem resnično vplivajo na učni uspeh, otrokovo počutje, na spreminjanje v šoli, na učiteljevo delovanje itd., tudi v prihodnje sodelovali s šolo. Starši, ki ne vidijo svojega vpliva, bodo bodisi prenehali sodelovati s šolo bodisi sodelovali le toliko, kolikor se jim zdi potrebno za ohranjanje neke zunanje forme.

Zaključek

Iskanje posameznega dejavnika ali v nekaterih primerih celo enega vzroka motečega vedenja (t. i. laični oz. zdravorazumni pogled) v praksi (tako pri preventivnih kot pri korektivnih dejavnostih) ne prinaša rezultatov. Vse preveč poenostavljeno bi bilo, tudi zgolj iz simptomatike, sklepati na težavnost motnje pri tako kompleksnem področju vplivanja različnih medsebojno povezanih dejavnikov na sam zunanji odraz v motečem vedenju. K učinkovitejši obravnavi prav tako ne pripomore poenostavljeno reševanje v

smislu »pet korakov« k odpravljanju ali preventivi motečega vedenja. Ne glede na to, kje se skriva »težji« psihološki dejavnik motečega vedenja, je to namreč vedenje, ki je povezano s socialnim kontekstom, socialno interakcijo in komunikacijo. Predstavljeni model SIVI poskuša integrirati različna, tako t. i. klasična kot najsodobnejša spoznanja o dejavnikih, ki vplivajo na moteče vedenje, ga vzdržujejo v določenem socialnem in situacijskem kontekstu ter hkrati dajejo smernice za delovanje. Delovanje si pri tem kajpak predstavljam predvsem v preventivnem smislu, torej preden se dejanska simptomatika oz. problemi sploh začnejo pojavljati. Moja osnovna predpostavka je namreč, da lahko glede motečega vedenja največ naredimo preden se to sploh pojavi. Ko do njega pride, so naše možnosti delovanja precej omejene (večinoma usmerjene na zmanjševanje negativnih posledic ali preprečevanje nadaljnje škode, ogroženosti). Kadar pa delujemo v relativno umirjeni klimi, kadar naše izhodišče temelji na dobrih (ali vsaj neporušenih) odnosih, bo naše delovanje učinkovitejše; prinašalo bo pozitivne učinke tudi na druga področja (npr. spodbujanje še socialnega delovanja pri otrocih, ki relativno dobro socialno funkcionirajo, učenje dobrega načina reševanja konfliktov, ne le otrok, ampak tudi odraslih itd.).

V modelu SIVI predstavljam štiri temeljna področja: skupino, posameznika (individu-um), vodenje in institucijo, ki lahko vsako zase, najpogosteje pa povezano v kompleksno prepleteno celoto, delujejo bodisi kot ogrožajoči bodisi kot varovalni dejavniki razvoja motečega vedenja. Problem sodobnih pristopov k celotnemu spektru nezaželenih oblik vedenja (asocialnega, motečega, opozicionalnega, disocialnega, agresivnega, antisocialnega, delinkventnega itd.) vidim namreč prav v parcialnosti. Vse prevečkrat nudijo sicer korekten pristop k obravnavani problematiki pri usmerjenosti v posamezne segmente, s čimer pa pogosto izgubljajo na preglednosti in umeščenosti v kompleksen sistem. Pri tem model SIVI ne nudi nikakršnih revolucionarnih novosti, temveč podrobnejšo analizo posameznih področij, hkrati pa predstavlja poskus integracije in enega od možnih pogledov na raznovrstnost različnih ozadij motečega vedenja, kot tudi raznovrstnost možnosti delovanja - tako preventivnega kot tistega, v katerem poskušamo omejiti ali zmanjšati pojave. Ob zaključku naj le opomnim na eno temeljnih izhodišč, ki naj bi si ga zastavili vsi, ki se ukvarjamo s tem področjem (Vec, 2007): naša pričakovanja ob soočanju z že obstoječim motečim vedenjem ali ob preventivnemu delovanju naj bi bila čim bolj realna, kar pomeni, da popolna odprava motečega vedenja v institucijah, kot so vrtec, šola, dijaški dom ipd. ni možna.

Literatura:

- Bečaj, J. (1987). *Disocialnost pri otrocih in mladostnikih*. Psihoterapija 15, Ljubljana: Medicinska fakulteta.
- Bečaj, J. (1989). Kriterij za oddajo v vzgojni zavod. *Ptički brez gnezda*, 13 (27), 7-29.
- Bregant, L. (1987). *Disocialnost pri otrocih in mladostnikih*. Psihoterapija 15, Ljubljana: Medicinska fakulteta.
- Brotman, L. M., O'Neal, C. R., Huang, K., Gouley, K. K., Rosenfelt, A., Shrout, P. E. (2009). An experimental test of parenting practices as a mediator of early childhood physical aggression. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 50 (3), 235-245.
- Burke, J. D., Loeber, R., Lahey, B. B., Rathouz, P. J. (2005). Developmental transitions among affective and behavioral disorders in adolescent boys. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 46 (11): 1200-1210.

- Burke, J. D., Pardini, D. A., Loeber, R. (2008). Reciprocal Relationships Between Parenting Behavior and Disruptive Psychopathology from Childhood Through Adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36 (5): 679-692.
- Caspe, M. S., Lopez, E. M., & Wolos, C. (2007). Family Involvement in Elementary School Children's Education. Harvard Family Research Project. Nu. 2. Dostopno prek: <http://www.hfrp.org/family-involvement/publications-resources/family-involvement-in-elementary-school-children-s-education>. (15. 6. 2008).
- Goldner-Vukov, M. (1988). *Porodica u krizi*. Beograd - Zagreb: Medicinska knjiga.
- Kobolt, A., Vec, T. (2011). V Sloveniji ni otrok in mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti? Šolsko svetovalno delo. - ISSN 1318-8267. - Letn. 15, št. 1/2 (2011), str. 89-92.
- Lahey, B. B., Waldman, I. D., McBurnett, Keith (1999). The development of antisocial behavior: an integrative causal model. *Journal of child psychology and psychiatry*, 40 (5), 669-683.
- Lahey, B. B., Waldman, I. D., McBurnett, K. (2000). Age and gender differences in oppositional behavior and conduct problems: A cross-sectional household study of middle childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 488-503.
- Loeber, R., Burke, J., Pardini, D. A. (2009). Perspectives on oppositional defiant disorder, conduct disorder, and psychopathic features. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 50 (1/2): 133-142.
- Lewin, K., Lippitt, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. V Harriman, Philip Lawrence, Harriman, Philip (1970). *Twentieth Century Psychology: Recent Developments in Psychology*, s. 200-230. New York: Ayer Publishing. Dostopno na: <http://books.google.com/books?prints ec=frontcover&id=vdvXOxzbiNwC&hl=sl&output=html> (11. 10. 2008).
- Nagin, D. in Tremblay, R. E. (1999). Trajectories of boys' physical aggression, opposition, and hyperactivity on the path to physically violent and nonviolent juvenile delinquency. *Child Development*, 70, 1181-1196.
- Olsen, J., Cooper, P. (2001). *Dealing with disruptive students in the classroom*. London: Kogan Page Limited.
- Praper, P. (1992). Proces individualizacije v skupini. *Anthropos*, 24 (3-4), 95-101.
- Praper, P. (2008). From chaos through cosmos toward coinonia: A group analytic developmental line. *Psihološka obzorja* 17 (3), 65-73.
- Prothrow-Stith, D. (1987). *Violence prevention. Curriculum for adolescents*. Newton: Education Development Center, Inc.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Stringaris, A., in Goodman, R. (2009). Three dimensions of oppositionality in youth. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 50 (3): 216-223.
- Timmerman, I. G. H., Emmelkamp, P. M. G. (2005). An Integrated Cognitive-Behavioural Approach to the Aetiology and Treatment of Violence. *Clinical Psychology and Psychotherapy*. Vol. 12, 167-176.
- Vec, T. (2000). Nekateri vidiki supervizijskega procesa pedagoških delavcev. *Specialistična naloga*. Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Vec, T. (2004). Skupinska dinamika z vidika procesnosti. *Panika*, 9 (1), 49-53.
- Vec, T. (2007). Kaj lahko učitelj prispeva k temu, da bo imel v razredu več težav z vedenjem učencev. *Vzgoja in izobraževanje*, 38 (1), 4-9.

Vec, T. (2008). Skupine in skupinska dinamika. V M. Krajncan, D. Zorc Maver, B. Bajželj (ur.), *Socialna pedagogika - med teorijo in prakso* (s.143-164). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Vec, T. (2009). Partnerstvo med šolo in starši - enoznačen cilj in različnost poti. V F. Cankar in T. Deutsch (ur.), *Šola kot stičišče partnerjev: Sodelovanje šole, družine in lokalnega okolja pri vzgoji in izobraževanju otrok* (s. 63-82). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

PRISPEVKI STROKOVNIH DELAVCEV CSD

Sendi Murgel

ALI RAZMIŠLJAMO O OTROKU?

Vsem, ki delamo z otroki, morajo biti njihove koristi osnovno in najvišje vodilo pri našem delu in odločitvah, ki jih sprejemamo zanje. Pa je temu res tako? Strokovni delavci institucij deklarativno delajo po tem vodilu, težave večinoma nastanejo, kadar je za rešitev potrebno sodelovanje več institucij za dosego istega cilja. Za otroka.

Center za socialno delo (v nadaljevanju CSD) sodeluje z vzgojnimi zavodi (v nadaljevanju VZ) pri izvajanju javnih pooblastil in svojih nalog, kadar odda otroka v vzgojni zavod na podlagi svoje odločbe ali sklepa sodišča. CSD ima na podlagi Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih¹ javno pooblastilo za odločanje o nujnih ukrepih za zagotavljanje koristi otroka, odvzem otroka staršem ter njegovo namestitev v rejniško družino ali vzgojni zavod. Standard nalog odvzema otroka in oddaje otroka v zavod je opredeljen v Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo². V postopku odvzema otroka staršem CSD skliče multidisciplinarni tim, opravi pogovor s starši ter otrokom, pripravi oceno ogroženosti otroka v domačem okolju, opravi obisk na domu, kjer se seznani s trenutno situacijo in razmerami, v obravnavo vključi predstavnike drugih institucij, s ciljem pripraviti načrt pomoči za otroka in starše, pridobi mnenje strokovne komisije o tem, kaj je v dani situaciji najbolje za otroka, opravi ustno obravnavo, pri kateri je najpomembnejša kontradiktornost postopka in sprejme odločitev, o kateri izda odločbo v upravnem postopku. Po opravljenem celotnem postopku in navedenih opravilih CSD odvzame otroka staršem in ga namesti v rejniško družino ali VZ. Kadar CSD namešča otroka v VZ, si predhodno, skupaj z otrokom in starši (če je le mogoče) ogleda VZ, v katerega bo nameščen. O tem, v katerem VZ bo bival otrok, se odloča na podlagi mnenja strokovne komisije, vseh ostalih okoliščin in tehtnega premisleka, kje bo za konkretnega otroka najbolje poskrbljeno - upošteva njegove posebnosti, primanjkljaje in karakteristike.

V VZ pa CSD namešča tudi na podlagi sklepa sodišča, kadar je mladoletniku izrečen vzgojni ukrep oddaje v VZ³. Na podlagi sprejetega standarda izvajanja te naloge CSD opravi pogovor z mladoletnikom in starši o izbranem VZ, pripravi analizo položaja, profil družine in mladoletnika, ugotovitev močnih točk, napoved in utemeljitev predloga s socialno anamnezo, skupaj z mladoletnikom in starši opravi ogled zavoda in

1. Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, Uradni list RS, št. 69/04 UPB1, 101/07 Odl. US, 122/07 Odl. US, 90/11 Odl. US.

2. Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo; gradivo zbrali in uredili Darja Kuzmanič Korva in Sendi Murgel, Skupnost centrov za socialno delo Slovenije, 2007.

3. Kazenski zakonik (KZ-1), Uradni list RS, št. 50/12-UPB2 v povezavi s Kazenskim zakonikom (KZ), Uradni list RS, št. 95/04-UPB1, 37/05 Odl. US, 17/06 Odl. US, 55/08 (66/08 popr.), 89/08 Odl. US, 5/09 Odl. US.

pogovor s strokovnimi delavci VZ, nato mladoletnika namesti in sodišču posreduje dopis o realizaciji ukrepa. Z nameščanjem mladoletnikov na podlagi sklepa sodišča večinoma ni težav.

Glede na novo sprejeti Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami⁴ se bo podaljšal postopek oddaje otroka z odločbo CSD v VZ, saj bo moral CSD pred odločitvijo oziroma izdajo odločbe pridobiti še strokovno mnenje komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Zanj bo imela komisija 60 dni časa, CSD pa bo moral v 15 dneh od izdaje odločbe obvestiti o tem še Zavod RS za šolstvo. V postopku bo tako najprej treba pridobiti mnenje strokovne komisije na CSD glede na določbe Zakona o socialnem varstvu⁵, opraviti ustno obravnavo, pridobiti strokovno mnenje komisije za usmerjanje in šele nato bo lahko CSD izdal odločbo o oddaji otroka v VZ. Že po kratkem razmisleku ugotovimo, da lahko postopek oddaje otroka v VZ traja tudi do tri mesece ali več, saj gotovo nekaj časa preteče pred uvedbo postopka in prvih upravnih dejanj ter strokovnih opravil do prošnje komisiji za usmerjanje, ki ima nato še dodatna dva meseca časa za izdajo strokovnega mnenja. Na ta način je situacija, kjer je nujno hitro ukrepanje in zaščita otroka z izločitvijo otroka iz njemu ogrožajočega okolja, pripeljana do absurda. Očitno se je država odločila postaviti birokratizacijo nad korist otroka in nad hitro reševanje zadev. Odločitev multidisciplinarnega tima na CSD bo najprej preverjena z mnenjem strokovne komisije na CSD, nato pa jo bo preverila še tretja komisija za usmerjanje otrok. Zakonodajalec je očitno mnenja, da Slovenija nima kompetentnih strokovnjakov, ki bi lahko sprejemali odločitve na najbolj racionalen način, s ciljem zaščititi otroka, če zato potrebujemo kar tri samostojne komisije, time ipd.

Ob razmišljanju o času, ki preteče od začetka postopka do izdaje odločbe o oddaji otroka v VZ na CSD, pa ne moremo spregledati tudi dejstva, da ne glede na zgoraj zapisane zaplete, CSD večinoma ne izda odločbe v zakonsko določenem roku, ki traja dva meseca: na podlagi Zakona o splošnem upravnem postopku (v nadaljevanju ZUP)⁶. Dogaja se, da ta rok ni spoštovan in tako je težko govoriti o upoštevanju zakonitosti pri izdajanju odločb. Tudi po skupni odločitvi VZ in CSD, se zadnji ne držijo časovne opredelitve za izdajo odločbe. Tako VZ velikokrat kar po več mesecev zaman čakajo na odločbo CSD. ZUP seveda ni zakon, ki bi se ga lahko poljubno upoštevalo, temveč jasno in precizno določa naloge organa, ki odloča v postopku o upravni zadevi, kamor sodi tudi odločanje o oddaji otroka v VZ. Predvsem pa, kot je bilo že rečeno, bi morali biti ti postopki hitri, tudi glede izdaje odločbe.

Žal se na tej točki zapleti z oddajo otroka v VZ še ne končajo. Pred izdajo odločbe VZ za sprejem otroka zahtevajo izpolnitev vloge za sprejem v VZ, ki jo izpolni CSD, ter soglasje otroka. Seveda VZ nimajo pravne podlage ali pravice zahtevati izpolnitev vloge za sprejem, še manj soglasje otroka. Kot je že zapisano, zakonodaja določa izključno odgovornost CSD (seveda s pridobitvijo vseh številnih mnenj) za sprejetje odločitve o tem, da je treba izločiti otroka iz domačega okolja (zaradi katerega koli razloga) in ga namestiti v določen VZ. CSD izbere VZ za individualnega otroka glede

4. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 - začetek uporabe s 1. 12. 2012.

5. Zakon o socialnem varstvu, Uradni list RS, št. 3/07-UPB, 5/08, 73/08, 8/09, 53/09, 56/10, 61/10, 62/10, 57/12.

6. Zakon o splošnem upravnem postopku, Uradni list RS, št. 24/06-UPB2, 105/06, 126/07, 65/08, 47/09 Odl. US (48/09 popr.), 8/10.

na skrbno pretehtana vsa dejstva, njegove potrebe in primanjkljaje, velikokrat pa tudi glede na bližino ali oddaljenost določenega VZ - kar je za otroka najprimerneje. Na tem mestu je treba poudariti, da nepravilno prakso VZ v celoti podpirajo CSD, saj pridno izpolnjujejo vloge za sprejem otroka in poskušajo pridobiti soglasje otroka za sprejem, čeprav je njihova naloga poskrbeti za otroka skladno s pooblastili, danimi v zakonodaji s strani države. Težko je razumeti tak servilen odnos CSD do VZ, kjer bi moral obstajati partnerski odnos za doseganje cilja, ki bi moral biti (kot že rečeno) skupen in en sam - korist otroka. Nerazumljivo je tudi izmikanje in ugotavljanje, »česa kdo ne bi« in kaj ni pristojnost katere od obeh institucij.

Po izdaji odločbe CSD o oddaji otroka v VZ, mora CSD poskrbeti za izvedbo namestitve, kar pomeni, da strokovni delavec skupaj s starši (takrat, ko je to mogoče) pripelje otroka v VZ. Pa se ponovno zaplete, saj VZ velikokrat otroka ne želi sprejeti in se temu izmika, kljub konkretni zakonski določbi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki VZ nalaga dolžnost nastanitve in vključitve otroka v vzgojni in vzgojno-izobraževalni program. Utemeljitve so seveda različne, mnogokrat gre tudi za konec šolskega leta, VZ menijo, da otroka niso dolžni sprejeti med počitnicami, čeprav delujejo vse leto, ne glede na počitnice. Otrok naj bi imel zagotovljeno tudi nastanitev med vikendi, izven VZ, saj takrat ti nimajo dovolj strokovnih delavcev, ki bi delali z otroki. Kakšna škoda, da otroci, ki jih je treba nameščati v VZ, večinoma nimajo kam med vikendi, prazniki in počitnicami, saj gre vendar za problematiko, ki se med vikendom ne spremeni.

Za neupoštevanje te določbe so predvidene tudi prekrškovne določbe v istem zakonu. Ob tem Kazenski zakonik v 258. členu določa, da se uradno osebo ali javnega uslužbenca, ki zavestno krši zakone ali druge predpise, opušča svoje nadzorstvo ali kako drugače očitno nevestno ravna v službi, čeprav predvideva ali bi morala in mogla predvidevati, da lahko nastane zaradi tega hujša kršitev pravic drugega ali škoda na javni dobrini ali premoženjska škoda, in res nastane kršitev oziroma večja škoda, kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do treh let. Določba velja za vse javne uslužbenke obeh institucij, tako CSD kot VZ. Večinoma CSD otroka namesti v VZ tudi brez zgoraj opisanih zapletov.

Ko je otrok nameščen v VZ, se CSD lahko sooči z novo težavo: ko VZ sporoči na CSD, da bo otroka odpustil v domače okolje, saj ga zaradi težav ne zmorejo več obravnavati. Žal se dogaja tudi to, da otroka preprosto pošljejo domov samega, ne glede na okolje, v katero se vrača. Strokovno nerazumljiva je razlaga, da VZ ne zmore več obravnave otroka, saj so VZ ustanovljeni ravno z namenom nuditi podporo in pomoč otrokom, ki v svojem domačem okolju ne dobijo spodbud in podpore, ki jo potrebujejo za zdrav in normalen razvoj. Kako lahko potem pride do situacije, ko VZ dvigne roke nad petnajstletnikom in meni, da temu otroku preprosto ni več pomoči? Da strokovnjaki, ki so usposobljeni za pomoč otrokom, menijo, da svojega dela ne zmorejo opraviti in se s tem ne želijo ukvarjati. Nekaj je hudo narobe. Morda bi pomagala poglobljena razmišljanja o izbiri poklica in njegovem poslanstvu; če nečesa ne zmorem, pač tega ne počnem in prepustim delo nekomu, ki to zmore.

Zgodi se, da otrok pobegne iz VZ, kamor je nameščen. O tem je s strani VZ treba obvestiti policijo, ki razpiše iskanje; ko ga policija najde, o tem obvesti VZ, ki je dolžan

prevzeti otroka na policijski postaji ter ga odpeljati v VZ. Prepogosto se zgodi, da VZ ne prevzame otroka, z obrazložitvijo, da v VZ ni dovolj osebja, ki bi lahko pazili na otroke v tem času. Pričakujejo, da bo to zanje opravil CSD, odšel po otroka na policijsko postajo ter ga pripeljal nazaj, saj je CSD izdal odločbo o oddaji otroka in je zanj odgovoren. Vendar temu ni tako. VZ nosi odgovornost za otroka, njihova naloga je skrb za otrokovo varnost in s tem tudi vrnitev v zavod.

Naslednja težava pri izvajanju nalog je, da CSD izjemno težko postavlja meje, tako institucijam, s katerimi sodeluje, kot tudi staršem in otrokom, ki jih obravnava, kar je nesprejemljivo. Postavljanje meja je sposobnost, ki bi jo morali imeti strokovni delavci na CSD in jo tudi pričakujejo od uporabnikov; učijo jih, česar sami pogosto ne zmorejo.

Z umikanjem, prošnjami in prilagajanjem svojih strokovnih odločitev zahtevam drugih institucij prihaja do medlega in nestrokovnega delovanja CSD, kar vodi v poglobljanje stisk in težav uporabnikov in otrok, za katere je treba poskrbeti.

Za premostitev opisanih težav je bila na Skupnosti CSD Slovenije ustanovljena delovna skupina, katere delo je predstavljeno v tem biltenu. Delovna skupina, ki je bila sestavljena tako iz predstavnikov CSD kot VZ je pripravila veliko rešitev, ki pa se žal na terenu ne izvajajo. Na področjih, kjer je za dosego strokovnih ciljev potrebno sodelovanje več različnih institucij, se velikokrat kažejo težave pri komunikaciji, strokovnem opravljanju nalog in težave pri celostnem gledanju situacije, saj vsaka institucija stori točno toliko (ali pa tudi manj), kot je zakonsko predpisano. Včasih si zakonodajo razlagajo tudi po svoje, izven konteksta namena določb. Med pristojnostjo ene in druge institucije pa »padajo« resnični otroci, ljudje, ki jih ne vidimo, ne slišimo in jim ne znamo pomagati ali tega ne zmoremo.

V prispevku sem želela izpostaviti težave, ki se pojavljajo pri oddaji otrok v VZ, velikokrat je sodelovanje teh institucij tudi izjemno dobro. Cilj naših aktivnosti mora biti tudi v prihodnje naravnan k boljšemu delovanju vseh: za zaščito otrok, zato je prispevek kritično naravnan.

Morda bo pri kom vzbudil drugačno razmišljanje o svojem delu in poslanstvu, ki ga opravlja v instituciji, kjer je zaposlen.

Ivan Janko Cafuta

»VAS BOMO PA DALI NA TELEVIZIJO«

V članku opisujem svojo izkušnjo sodelovanja v TV-prispevku (Pop TV, oddaja Preverjeno, predvajana 16. oktobra 2012), v zvezi z družino, ki jo obravnavamo na našem centru za socialno delo. Kdor si je ogledal prispevek, je najbrž dobil precej drugačen pogled na dogodke od tistega, ki bi ga dobil, če bi prebral ali vsaj prelistal naš dosje te iste družine. V sestavku sem zato zapisal nekaj osnovnih podatkov o našem delu s člani te družine in v nadaljevanju podal analizo TV-prispevka ter nekaj svojih razmislekov, predlogov.

Družino intenzivno obravnavamo zadnjih 5 let. Z njimi se ukvarjamo po svojih najboljših močeh. V obravnavo vključujemo zunanje strokovnjake, prostovoljce, sodelujemo tudi z drugimi službami. Pri svojem delu dosledno in v celoti sledimo pravilom stroke.

Leta 2006 smo vključili v program dela z mladimi tri od petih otrok družine, kasneje se je pridružil še četrti. Sodelovali so na naših poletnih socialno-terapevtskih taborih (op. mladostnica, predstavljena v oddaji, je bila z nami dvakrat) in pri drugih aktivnostih med letom. V prispevku so zaobšli ta del moje izjave.

Pred štirimi leti sem se začel intenzivno ukvarjati s celotno družino. V sodelovanju s kolegico iz Zdravstvenega doma Ljubljana Center sem s starši izvajal poglobljeno svetovalno-terapevtsko delo. Delal sem pod supervizijo psihologa dr. Bernarda Stritiha, enkrat pa je svetovalno-terapevtski pogovor z družino vodila (op. sam sem organiziral pogovor in v njem tudi sodeloval) gospa Sonja Bouwkamp s Kemplerjevega inštituta, z Nizozemske. Oba starša sta bila nekaj časa zainteresirana za tak pristop. Nasilja v njihovi družini nista omenjala, prav tako ne kateri od otrok.

Interes za partnersko oz. družinsko svetovanje je upadel, ko je žena in mama sprejela odločitev, da bo zapustila družino. Še pred tem je tako odločitev najavil mož oz. oče, pa ga je žena pregovorila, naj je ne pušča same z vsemi otroki. Mož je s svojo namero očitno mislil resno, saj si je najel stanovanje v drugem koncu mesta. Dejal je, da nima smisla živeti z nekom, ki si tega tudi sam ne želi. Zatrdil je, da bo ves denar, ki mu bo ostal, potem ko bo plačal stanarino in prehrano, dajal za otroke. Kot rečeno, ni odšel iz družine malo za tem pa je nenapovedano odšla žena in vse otroke prepustila možu, njihovem očetu. Oče in otroci so bili zato zelo prizadeti. Prvi je takrat šolo in center prosil za pomoč pri skrbi za otroke. V tistem času smo za otroke, posebej mlajša dva, še dodatno skrbeli.

Mladostnica je v času razhajanja družine v šoli močno popustila. Z njo in sorojenci se je veliko ukvarjala šolska psihologinja. Zaključila je 9. razred, vendar s slabo bero točk, zato se ni mogla vpisati v zeleno srednjo šolo v Ljubljani, pojavila pa se je možnost, da bi se vpisala v enak program v Mariboru, kjer so zahtevali manj točk. Kolegica iz šolske svetovalne službe ji je predlagala, naj se vpiše v zeleni program v Maribor, kar se mi je zdelo primerno, zato smo uredili namestitev v stanovanjski skupini, ki si jo je mladostnica skupaj z mamo najprej informativno ogledala in se šele po ogledu, vidno zadovoljna, odločila za namestitev. V tej skupini je imela zelo zavzeto in skrb-

no vzgojiteljico, ki ima zasluge, da je dekle uspešno opravilo 1. letnik srednje šole, naprej pa ni šlo več, saj v izobraževanje ni vložila dovolj svojega časa in energije. Mladostnica je postala neodzivna na prigovarjanja (precej smo sodelovali) in spodbujanja. V Mladinskem domu so jo takrat napotili na dodatno psihološko svetovanje, pa predloga ni sprejela.

Ugibal sem, ali je morda s tem, ko ni opravila 2. letnika, izsilila selitev k materi v Trbovlje. Zadnja je namreč, odkar je oktobra 2008 zapustila družino, najprej živela s svojim novim partnerjem v Litiji, za tem pa v Trbovljah. K materi so si otroci zelo želeli, še posebej mlajši trije, pa nobenega ni vzela s seboj. Mladostnica je bila prva od otrok, ki jo je mati sprejela (po tem, ko je junija 2011 zapustila stanovanjsko skupino). Vpisala se je v enako srednjo šolo v Ljubljani, v 2. letnik, in se k pouku vozila iz Trbovelj. Spet ni namenila dovolj časa učenju, velikokrat je izostala od pouka, vrstile so se slabe ocene. Februarja in marca letos smo sestankovali na njeni šoli v Ljubljani, kjer so jo spodbujali, kar sem počel tudi sam, enako oba starša, toda šolska situacija je bila iz tedna v teden slabša. Šola ji je ponudila prostor, kjer bi se lahko učila vsak dan do 19. ure, mi smo ji ponudili prostor v naši mladinski sobi, pa zadeva ni in ni stekla v želeno smer. Sledil je šolski neuspeh.

Septembra letos smo se pogovarjali z mladostnico in staršema, kaj bi se dalo storiti v nastali situaciji. Dobrega izhoda ni bilo videti. Lahko bi nadaljevala šolanje v tej isti šoli, toda proti plačilu (ker tretji redni vpis v 2. letnik ni možen), sredstev za plačilo šolnine pa nimajo. Ko je sledil trenutek streznitve, na kar smo jo opozarjali že leto poprej v Mariboru in ponovno v Ljubljani v začetku letošnjega koledarskega leta, se je očitno sesula v naročje priložnostnih dobrotnikov, ki so njeno življenje interpretirali kot zgodbi o nesreči.

Tudi ljudje, ki so imeli težko otroštvo, morajo v določenem starostnem obdobju odrasti in prevzeti odgovornost zase, enako kot vsi drugi. Ker je imela omenjana mladostnica težave pri tem, smo ji ponudili bivanje v mladinski stanovanjski skupini. Tam so zanjo skrbeli strokovno usposobljeni ljudje in prav tam bi bivala (če bi se izteklo po eni boljših variant) tudi v 4. letniku srednje šole. To, da je od letošnjega septembra vpisana v drugo poklicno šolo, ji ne prinaša finančnih ugodnosti s strani države, saj je uradno prvič vpisana v 1. letnik nove šole kot polnoletnica, torej ji ne pripada štipendija. (Dve leti pred tem je dekle že prejemale štipendijo, ko je bilo v 1. letniku srednje šole in prvič v 2. letniku te iste šole.) Otroški dodatek ji prav tako ne pripada, ker je polnoletna, denarna socialna pomoč pa zato ne, ker ima status dijaka in ne more imeti hkrati še statusa iskalca zaposlitve.

Kako pa je bilo prikazano na televiziji?

V televizijsko oddajo, povezano s to družino, sem bil vključen brez lastnega interesa. Že v izhodišču sem se znašel pred skoraj nerešljivim problemom, kako skrbeti za lastno integriteto, ne da bi ogrozil integriteto strank, oseb, ki jih obravnavam/o. V omenjenem TV-prispevku so me predstavili kot strokovnega delavca, ki zanemarja svoje obveznosti. Ključni očitek zoper mene in našo ustanovo v oddaji je, da nismo poskrbeli za zaščito mlade osebe.

Po oddaji sem predlagal popravek oz. odgovor na prikazano, kot to predvideva področni zakon: da ne bi izgledalo, da se s prispevkom strinjam. Pa ni bilo nič od tega, prav tako ne z mojim predlogom za vpogled v celoten posnetek pogovora z mano. To potrjuje dejstvu, da so v oddaji zamolčali nekaj pomembnih podatkov, ki so jih posneli, ker spodbijajo navedbe v TV-prispevku.

Te vrste TV-zgodbe potekajo po preprostem scenariju, brez večjega intelektualnega vložka. Predstavi se neka oseba, ki se ji pripiše zgolj pozitivne socialne attribute in je ogrožena, oškodovana, tudi po krivdi tega, ki se ga postavi nasproti nje in se mu pripiše zgolj negativne attribute. V postopku priprave oddaje se pridobi izjave, ki gravitirajo k potrditvi tako postavljene zgodbe. Oba lika nato v oddaji predstavijo predpostavkam primerno. Oseba z negativno konotacijo ve, da bo brez lastne neposredne udeležbe v oddaji predstavljena na slab način, in da bo podobno, tudi če bo pristala na sodelovanje. Spraševali jo bodo na neugoden način, izzivali njeno jezo, občutek nemoci, morda tudi zmede, iskali njene šibke točke in iz kasnejše predstavitve izbrisali vse, kar jim ne bo po godu. Znano je, da ima vsak, ki ni več nastopanja pred kamero, v takšni igri slabe možnosti.

Obtožba, naslovljena na predstavnika naše službe, da nismo pomagali, pa bi morali, ima slabšalen pomen. Ko se nekoga razglasi kot takega, se ga sme slabšalno obravnavati. To se začne z imenovanjem zgolj po priimku in s tonom, ki ne izraža pričakovanega spoštovanja. Nasproti temu (da nismo storili ničesar, pa bi morali), dejansko pa povsem blizu, so besede, da smo neupravičeno posegli v zasebno, družinsko življenje nekoga. Tudi to so obtožbe z resnimi posledicami.

Novinarski prispevki pogosto vsebujejo eno od teh obtožb, ko se govori o našem delu. Parodija je v tem, da sta ti dve poziciji neke vrste siamski dvojček prispevkov, kot da gre za isto entiteto z dvema različnima glavama. Novinarka mi je v prispevku očitala, da nisem storil česar koli za mladostnico, ko pa sem jo pozval, naj sporoči javnosti, da to ni res, da smo, med drugim, mladostnico za dve leti namestili v mladinsko stanovanjsko skupino, mi je napisala, da tega ne bo storila, ker je bilo to po njenih podatkih obsojanja vredno dejanje, nasilje proti volji mladostnice (kar ni v skladu z resnico).

Avtorica oddaje je iskala dokaz za trditev, da nismo pravilno postopali v zvezi z mladostnico in družino. Osredotočila se je na domnevo o nasilju v družini in našem domnevnem ignoriranju Zakona o preprečevanju nasilja v družini, konkretno tega, da policiji nismo prijavili nasilja. V naši ustanovi ne razpolagamo s podatki, ki bi potrjevali domnevo o nasilju v tej družini, razen izjave, ki jo je v začetku oktobra 2012 podala mladostnica, da jo je mati pretepla/pretepala, kar je konkretizirala šele v omenjenem TV-prispevku. Če gre verjeti izjavam, se je to dogajalo letos spomladi v Trbovljah, v času, ko je bila mladostnica že polnoletna.

V zvezi s tem se odpre še eno ključnih načelnih vprašanj naše stroke, ali nam zakoni dopuščajo in strokovnost omogoča učinkovito samostojno obravnavo težkih situacij ljudi, tudi ko/če gre za sum zlorabe ali nasilja v družini. To je v prvi vrsti vprašanje za nas, ki predstavljamo stroko. Če odgovorimo z »ne«, povemo, da naša stroka nima sposobnosti, potenciala ali dovoljenja za samostojno reševanje težjih primerov. Če je pri obravnavi takih primerov naš prvi korak prijava policiji in tožilstvu, povemo, da

je treba družino (ko je zaznati sum zlorabe ali nasilja) obravnavati po pravilih drugih organov. Center za socialno delo je po takšnem pozicioniranju prenašalec informacij in koordinator služb na ravni delovanja poslovnih sekretarjev, ki smo jim včasih rekli tajniki. Pri tem poudarjam, da s policijo in tožilstvom dobro sodelujemo, si pomagamo, zavedajoč, da imamo težko delo, zapletene primere.

Pri našem delu je dobila beseda prijava prizvok onipotentnega. Če prijaviš, si na poti rešitve primera, ker si ga dal v prave roke, si pravilno pristopal, če ne, si nepravilno postopal in je primer ostal (v obravnavi zgolj na centru za socialno delo) brez pravilne obravnave. V našem primeru je novinarka gradila zgodbo na tej predpostavki in zapirala oči ter si zatiskala ušesa pred vsem ostalim, kar smo intenzivno in poglobljeno delali v procesu nujenja pomoči tej družini.

Prispevek v oddaji ni bil usmerjen k raziskovanju, proučevanju vseh relevantnih dejstev v zadevi in poglobljeni analizi. Ustvarjalci oddaje so nekatera ključna poznana dejstva - namesto da bi jih smiselno vključili v prispevek - preprosto izvzeli iz obravnave in objave.

To so storili, ker so tako hoteli, ali ker drugače niso znali.

Sam imam pomisleke o koristi, ki naj bi jo imela oseba v stiski z javnim razgaljenjem. Trenutna pozornost, ki jo dobi, ji ne pomaga veliko, na dolgi rok najbrž sploh ne. Iluzija o magični rešitvi težav se navadno razblini kmalu za tem, ko ugasne kamera.

Mladostnica, ki se je izpostavila v našem primeru, je dobila sporočilo, da so za njeno nesrečo odgovorni drugi. To ni izhodišče, ki bi ji pomagalo iz stiske, saj jo odvrča od lastne aktivnosti v iskanju odgovorov in rešitev iz težav, tudi od uvida, da nosi svoj del odgovornosti za položaj, v katerem je. Ko bodo izzvenele besede iz oddaje, bo prepad med njo in njej pomembnimi ljudmi še večji. Ne vem, kdaj bo pomislila na to, da je bila v oddaji zato, ker je s tem dala priložnost ljudem, da so predstavljali sebe in svoja stališča (morda nikoli), in da je bila vključena v medijski prostor, ker take zgodbe dvigajo gledanost neke TV-postaje.

Za nekoga je postala izgovor za izliv srda nekih svojih frustracij.

Oddaja je namigovala na nujo po neke vrste brezpogojni ljubezni do mlade polnoletne osebe. V sodobnem svetu je očitno začelo primanjkovati racionalnega premisleka, kot ga predstavlja moška mentalna sfera. Po moji oceni (tudi z mojo pomočjo, če je ne bo zavračala) bo mladostnica lažje našla pot iz težav, če bo zmogla analizirati svoj trenutni položaj in lasten vpliv na zaplete ter možne razplete svoje življenjske zgodbe. Tak pristop jo bo notranje krepil, za razliko od javnega razgaljanja, ki jo postavlja pred skupnostjo v položaj nemočnega otroka, brez moči, da bi v tem krivičnem svetu dobila, kar ji pripada - brezpogojno ljubečo mamo in očeta, ki bosta skrbela zanjo.

To, kar se mladostnici dogaja zdaj, je zanjo škodljiva infantilizacija. Zakaj bi bilo narobe, da bi si mlada ženska, po tem ko v šoli tri leta ni napredovala, postavila svoj eksistenčni temelj za zaposlitev, delovno razmerje? Kot vemo, so v naši družbi že dolgo dostopne različne možnosti izobraževanja ob delu, če si ljudje tega želijo. Bolj bi ji koristilo kot to, da se vrača v svoj socialno-psihološki profil izpred nekaj let.

Strokovni delavci centrov za socialno delo smo omejeni pri komuniciranju z javnostjo glede svojega poklicnega dela, kar je logično in prav. Kodeks etike v socialnem varstvu določa, da udejstvovanje v javnih občilih ne sme ovirati nadaljnje pomoči strankam in udejstvovanje v določeni oddaji ne sme ogroziti zaupnega razmerja med svetovalcem ter stranko. Zakon o varovanju osebnih podatkov nas omejuje pri poročanju javnosti o našem konkretnem delu. Zaupnost svetovalnega odnosa je zapovedana tudi na osnovi strokovnih določil. Strokovnega delavca ni moč odvezati zaupnosti v odnosu do uporabnika, iz razlogov, vezanih na javno prikazovanje primera.

Novinarske zgodbe so sestavljene po zamisli avtorja oddaje, posamezen strokovnjak ali strokovna skupnost na to nima večjega vpliva. Opisovanje stisk ljudi in zapletenih strokovnih obravnav v institucijah, kot so centri za socialno delo, vzgojni zavodi ipd., niso diskusija o igranju nogometa. Moje mnenje je - poročati da, vendar z omejitvami in možnostjo vplivanja naše stroke na predstavitev zgodbe.

V mojem primeru se je novinarka sklicevala na svoje avtorske pravice, ko mi je odgovarjala (op. pa mi ni odgovorila, razen sklicujoč se na omenjene avtorske pravice), zakaj je v prispevku izpustila nekatere izjave, ki sem jih podal. To, da gre za moje izjave, postane po tem, ko so posnete, irelevantno. Zame je sporno, da postane TV-hiša lastnik izjav drugih oseb in jih uporabi po svoji presoji. Težava mnogih (najpogostejše največja) takih prispevkov je, da »izrežejo« dele izjav, ki zgodbo pojasnijo.

Po objavljenem prispevku, ko strokovni delavec uveljavlja pravico do popravka ali odgovora, tega praviloma ne dobi. Dobi nek ohlapen odgovor in napotilo, naj preneša svoje pripombe in zahteve na sodišče. Moje mnenje je, da sodišče ni primarna instanca za uveljavljanje pravic, ki so vezane na opravljanje poklica. Če že sodna pot, menim, da jo mora po skrbni proučitvi primera, v imenu/soglasju strokovnega delavca, podati pravna oseba, ki ima širše pristojnosti v zvezi z izvajanjem socialno-varstvene dejavnosti.

Mislim, da potrebujemo protokol ali vsaj jasna priporočila o objavljanju socialnih tem, pred tem pa strokovno diskusijo, ki bi pojasnila, katere so ključne postavke, ki naj jih tak protokol vsebuje. Najbrž bi taka diskusija pokazala na potrebo po imenovanju strokovnega svetovalnega telesa za področje socialnega varstva, ki bi pred objavo proučilo primer. Na vpogled bi dobilo vse razpoložljive podatke, tudi te, ki so varovani pod klavzulami Kodeksa etike v socialnem varstvu in Zakona o varovanju osebnih podatkov. Avtorji prispevkov bi bili dolžni vprašati (ne pa ga tudi upoštevati) za mnenje strokovnega svetovalnega telesa pred objavo prispevka. Ta skupina bi po objavi na predlog katere koli strani podala oceno o vsebini prispevka in upravičenosti pripomb.

Sebe imam za osebo, ki živi in dela po moralno-etičnih standardih. Morda za koga nisem enostaven sogovornik, zagotovo pa nisem oseba s pomanjkljivimi moralno-etičnimi vrednotami in gotovo nisem oseba, ki bi opravljala svoje poklicno poslanstvo nemarno. Pri svojem delu sledim ambiciji po doseganju visokih strokovnih standardov. Pridobil sem si dobro izobrazbo, vse nazive, ki jih podeljuje stroka, izvajam dodatne programe za uporabnike ipd. Na tak način se trudim prispevati svoj del k ustvarjanju ugleda ustanove in dejavnosti, ki ji pripadam. Sprašujem pa se, ali je v poklicu, ki ga opravljam, sploh moč imeti ugled, če si nas lahko, brez tveganja zase, »privošči« kdor koli. Ne želim se počutiti pozabljenega od boga in cesarja, zato to pišem.

TV-prispevek, kot so ga sestavili, je uporabil govorico čustev. Zgodba o nesrečnem otroku sproži čustveno reakcijo, ponudi pa tudi možnost nezavednih identifikacij z lastnimi travmami iz otroštva. Sprožala je sočutje, hkrati pa tudi negativna čustva ljudi, ki imajo neprijetno izkušnjo s katerim od centrov za socialno delo oz. podobno institucijo, ali se čutijo prizadeti v življenju iz kakšnega drugega razloga.

Neutemeljeno diskreditiranje javne službe, razglasanje te za nezanesljivo in neod-
zivno, odpira prostor za sproščanje negativnih čustev, prostor za sproščanje impulzov
nasilja, pa tudi prostor za ljudi, ki menijo, da je potrebno neposredno komuniciranje
z ljudstvom, v duhu mitingov resnice, saj institucijam ne velja zaupati. Najbrž gre pri
takih oddajah za vse navedeno zgoraj, še najbolj pa za trgovanje s človeško stisko.

dr. Bernard Stritih

RAZMISLEK OB GLEDANJU TV-ODDAJE

Oddajo oziroma TV-prispevek, v katerem se je pojavil tudi socialni delavec Janko Cafuta, sem gledal z zanimanjem, ker zadnjega že dolgo poznam kot zanesljivega, resničljivega človeka in vestnega strokovnjaka. Nekoliko pa poznam tudi problematiko družine, o kateri je bilo govora. Bil sem vesel, da se je prav ta tematika pojavila na TV-ekranih. Vesel zato, ker je bilo v Sloveniji strokovno socialno delo dolgo časa popolnoma izven zanimanja novinarske stroke. Ker je tako, sem si rekel, je vsekakor dobro, da se o neki temi s področja socialnega varstva govori in piše v medijih. Vendar pa pisanje o nečem, kar je bilo dotlej prezrto, ni povsem preprosta naloga. Na tem mestu sem se zavestno izognil besedi problematika, ki pa se v zvezi z življenjskimi situacijami mladih uporablja zelo pogosto. Piše se o raznih ekscesnih primerih, o katastrofalnih dogodkih, ki so bolj ali manj rezultat naključne kombinacije nesrečnih okoliščin, a ko te zgodbe spoznavamo malo bolj od blizu, pogosto sprevidimo, da je bila na delu tudi neprevidnost in pogosto utrujenost - izčrpanost staršev, pa tudi splošna brezbržnost.

Besedo tematika sem izbral zato, ker se je novinarka odzvala na dogajanje oziroma zgodbo, ki ni eksces, ni kriminalno dejanje in ni katastrofa, ampak je zgodba mlade ženske, ki po svoji starosti spada med polnoletne osebe, a je po svojem vedenju bolj podobna zapuščenemu otroku. Naša »junakinja« nikakor ne predstavlja osamljenega primera, podobnih je mnogo več, kot si mislimo, in v celoti predstavljajo zelo resen družbeni problem. Ta je tem bolj resen, čim manj se zavedamo množice podobnih primerov, ki se dogajajo v naši okolici, a se pretvarjamo, da jih ni. Ne vidimo jih tudi zato, ker ne vemo, kaj bi sploh lahko naredili kot občani, ki nam ni vseeno za dogajanje v naši okolici. Tudi gledano s tega stališča omenjena oddaja zasluži pohvalo, saj je nastala po zaslugi občana, ki mu je bilo mar do dekletovega nenavadnega vedenja: tako rekoč dan in noč je posedalo po klopih v neki ljubljanski soseski.

Ko pa se naši novinarji lotevajo socialne tematike, praviloma zapadajo v tako hude poenostavitve, kar je povsem nedopustno. Sklicevanje na avtorske pravice v primerih, ko novinarji pišejo o živih ljudeh - osebah in o povsem konkretnih institucijah, ni na mestu.

Če bi novinarka napisala roman (ali avtorski scenarij za film), bi bralec (oz. gledalec) ves čas vedel, da je protagonist izmišljen oziroma konstruiran. Bralec bi ob branju romana dobil občutek, da ga je delo obogatilo, če v tekstu ne bi bili le bolj ali manj nazorno opisani neki posamezniki, ampak bi se v zgodbi srečal z opisi literarnih oseb, ki bi bili tako konkretni, da bi s svojo individualnostjo prepričali, in bi bili istočasno tako tipični (oziroma bi bili njihovi opisi tako splošni), da bi ta isti bralec ob branju postal dojemljivejši za raznolikost človeških likov in usod v svojem družbenem okolju.

V podobnih zgodbah se verjetno zrcalijo tudi bistvene dileme neke družbe in nekega časa. Če avtor v svojem snovanju ostane na pol poti, poda dramatičen in zanimiv opis neke dejanske osebe, a brez navedenih značilnosti umetniškega dela, tak izdelek sodi na področje trivialne književnosti; namenjen je bralcem, ki hlepijo po poenostavljenih črno-belih opisih, zgodbah o raznih ekscesih itd. V takem primeru mora novinar zelo paziti, da prikrije osebe in situacije, ki so mu služile za model.

Če bi bili opisi literarnih oseb v romanu površni, črno-beli oziroma klišejski, bi neuki bralec vedel, da se skozi tak roman kaže predvsem primitivnost pisca in njegovih pogledov na življenje. TV-oddaja, o kateri govorimo, pa je bila sestavljena tako, da ni zakrila identitete nastopajočih oseb, ampak ravno obratno, prikazane so bile povsem realistično, kar je služilo celo kot nekakšen dokaz: to in ono se dogaja s tisto mlado žensko; tako dela in govori ta socialni delavec. Če novinar potem odene vse skupaj še v plašč kritičnega novinarstva ali t. im. raziskovalnega novinarstva, lahko rečemo, da končni izdelek ni zgolj zadetek v prazno, ampak je zelo problematičen. Strokovne in osebne odgovornosti novinarja prav nič ne zmanjšuje dejstvo, da se v zadnjem času take oddaje in časopisni članki pojavljajo precej pogosto.

Po vsem povedanem ostane novinarju in ustanovi, ki omogoča objavo takega izdelka, še en izgovor. Saj so gledalci dovolj kritični, da ne bodo nasedli enostranskim informacijam o posameznih ljudeh in o delovanju neke institucije. Kaj pa če se v tem in njemu podobnih novinarskih izdelkih skriva neka ideologija, ki ni ne desna ne leva, ampak odsev predmodernih življenjskih navad v vaških skupnostih, kaj pa če to ni kritičnost do modernih institucij, ampak odpor do njih; če v jedru take (totalne) kritike ni želje po razvoju, temveč so sanje o uničenju sodobnih institucij. Tukaj navajam kratek odlomek iz knjige *Mit našega časa*, ki jo je napisal Umberto Galamberti: »Soseska morala praviloma brani skupino (družino, sosesko), za vse drugo pa se ne meni. Tako se odgovornost, moralna rahločutnost, sočutje, državljanska zavest, pogum, altruizem in čut za skupnost umaknejo brezbriznosti, čustveni odtujenosti, otopelosti, hladu, anomiji in končno vsesplošni osamljenosti sredi mestnega življenja.«

Galamberti ustvarja v sodobni Italiji, kjer se tradicija vaških skupnosti kontinuirano ohranja še iz fevdalnih časov. Pri nas je bila kontinuiteta življenja v vaških skupnostih in v malih trgih grobo prekinjena z revolucionarnimi spremembami, s tem pa ni rečeno, da je bila uničena miselnost vaške skupnosti s svojimi vrednotami. Če bi v gornjem navedku sintagmo *soseska morala* zamenjali s sintagmo *moralna skupine pajdašev* ali *moralna mafijske skupine* oz. z geslom *veze in poznanstva* (VIP,) bi nam postale citirane misli precej bolj domače.

Takšne oddaje, kakršna je ta, o kateri pišem, so za gledalce lahko atraktivne in zavajajoče obenem, ker so koncipirane na podoben način in pri naslovnikih ustvarjajo prepričanje, da ena oddaja potrjuje drugo, oziroma da skozi take oddaje govorijo »tisti mali ljudje, ki jih vsi izkoriščajo in zapostavljajo«.

Resnica je verjetno ravno obratna. Prikazana zgodba mlade ženske, ki je komaj prekoračila meje polnoletnosti in se bolj ali manj uspešno bojuje za svoje življenje v družini, ki razpada, v okolju, kjer vlada splošna brezbriznost, otopelost in hlad, je bila dejansko izkoriščena za limonado, ki se kar dobro prodaja. Žrtve takih oddaj pa so tudi naivni gledalci, ki mislijo, da se njim samim ali njihovim potomcem kaj takega ne more zgoditi.

Protagonistka te zgodbe nikakor ni osamljen primer; je le ena od oseb v množici mladih, ki nimajo orientacije. Njihovi cilji se jim sproti odmikajo, starši, ki so sami obremenjeni, jim pogosto nudijo le pomoč za preživetje, in, ker jih ne razumejo, jim ne morejo biti v oporo. Tako bi lahko naštevali še številne druge dejavnike, ki ne delu-

jejo vzpodbudno, ki mladim ne odpirajo novih perspektiv, ampak jih vodijo v nekakšen življenjski labirint. Iz številnih izkušenj pri delu z mladimi in družinami lahko trdim, da večina mladih hoče priti iz labirinta, in da tudi vlagajo napor v dejanja, ki naj bi jih pripeljala »ven«. Nekaj podobnega bi lahko rekel za njihove starše, a žal se vedno znova izkaže, da pot ne vodi »ven«, ampak še globlje.

Nobenega dvoma ni, da mladi ljudje, ki ne najdejo svoje poti, potrebujejo pomoč družbe, ne le družine. Pri tem se moramo zavedati, da imamo tudi odrasli težave pri razlikovanju obetavnih možnosti, ki so le privid, in dejanskih možnosti, ki odpirajo poti v svet dela ter v izpolnjeno življenje. Ko se strokovni delavci šolskih svetovalnih služb, centrov za socialno delo in različnih dobrodelnih organizacij lotevajo projektov za pomoč mladim in mlajšim odraslim osebam, se znajdejo pred problemom, kako oceniti lastne potencialne osebe za uspešno izrabo zunanjih virov in lastnih notranjih virov.

Posebna težava pri oceni osebnih možnosti za uresničevanje svojih življenjskih ciljev je v tem, da to niso psihični bolniki, ki bi jih preganjal notranji strah ali pa bi jih stiska hromila, ki bi doživljali popolno nemoč. Veliko teh mladih ljudi kaže navzven povsem dobro podobo, znajo se razumno pogovarjati, kažejo se kot dejavni in bojeviti, a jim v odločilnih trenutkih vedno znova spodleti. Starši, ki svoje otroke dobro poznajo, pogosto ne morejo razumeti, kako je mogoče, da je hčerki ali sinu spet spodletelo. Podobno se dogaja učiteljem in nekaj podobnega se lahko zgodi tudi strokovnim delavcem v šolah ter v socialnih službah.

V službah socialnega varstva, pa tudi v dobrodelnih organizacijah, se je v zadnjih letih usposabljal večje število strokovnih delavcev za pomoč mladim, ki so osebno labilni. Lahko rečemo, da so številni strokovnjaki dosegli kompetentnost za vodenje oziroma za delo s takimi mladimi ljudmi. Poleg nizkopražnih programov, ki nudijo predvsem pomoč mladim za preživetje, se dogajajo tudi oblike pomoči, ki bi jih lahko označili kot visokopražne programe. To so dolgotrajnejše oblike dela, ki so lahko uspešne le, če mlad človek zaupa strokovnjaku, in če je pripravljen ustvarjati na naporni poti doseganja novih življenjskih in delovnih navad. Del procesa sprememb je, da mladostnik ali mladostnica razvije dolgotrajno vez osebnega zaupanja in delovnega sodelovanja z določeno ustanovo, z njenimi sodelavci in tudi, da si prične izbirati prijatelje, od katerih lahko pričakuje vzajemno podporo pri uresničevanju pozitivnih ciljev.

Mlad človek in njegovi nekako dozoriijo za vključitev v zahtevnejše oblike dela pogosto šele takrat, ko spoznajo, da v življenju ni bližnjic. Zato različne oblike pomoči lahko predstavljajo dvorezen meč. Po eni strani nudijo podporo lažnejšim in morda avanturističnim oblikam življenja, a tudi odlagajo trenutek uvida, ko bo treba stopiti na zahtevnejšo pot. V obravnavani TV-oddaji nisem odkril tiste konstruktivne kritičnosti, ki je potrebna, da se mlada oseba zave možnosti drugačnega upravljanja s svojim življenjem, in da bi za to potrebovala tudi ustrezno strokovno pomoč; po vsej verjetnosti pa bi ji stala ob strani tudi starša.

Priloga 1

SEZNAM CSD

CSD	NASLOV	POŠTA	POZIVNA	CENTRALA	FAX	E-mail GL. PISARNE
AJDOVŠČINA	Gregorčičeva ul. 18	5270	05	368 06 12	368 06 24	gpcsd.ajdov@gov.si
BREŽICE	C. Prvih borcev 24	8250	07	499 10 07	499 10 21	gpcsd.brezi@gov.si
CELJE	Opekarniška 15 b	3000	03	425 63 00	548 41 61	gpcsd.celje@gov.si
CERKNICA	Partizanska 1	1380	01	705 04 00	705 04 10	gpcsd.cerkn@gov.si
ČRNOMELJ	Ul.21. oktobra 9, p.p.57	8340	07	306 23 60	306 23 72	gpcsd.crnom@gov.si
DOMŽALE	Ljubljanska 70	1230	01	724 63 70	721 56 80	gpcsd.domza@gov.si
DRAVOGRAD	Meža 4	2370	02	872 36 30	872 36 31	gpcsd.dravo@gov.si
GORNJA RADGONA	Partizanska c. 21	9250	02	564 93 10	564 93 29	gpcsd.gornj@gov.si
GROSUPLJE	Adamičeva cesta 51	1290	01	781 80 50	786 16 01	gpcsd.grosu@gov.si
HRASTNIK	Log 9	1430	03	564 27 70	564 27 76	gpcsd.hrast@gov.si
IDRIJA	Vojkova ul. 2	5280	05	373 46 00	373 46 01	gpcsd.idrij@gov.si
ILIRSKA BISTRICA	Bazoviška 32	6250	05	711 01 40	711 01 41	gpcsd.ilirs@gov.si
IZOLA	Cesta v Pregavor 3/a	6310	05	662 26 94	662 26 98	gpcsd.izola@gov.si
JESENICE	c. Železarjev 4a	4270	04	583 46 01	583 46 40	gpcsd.jesen@gov.si
KAMNIK	Ljubljanska 1	1240	01	830 32 80 830 32 81	831 60 31	gpcsd.kamni@gov.si
KOČEVJE	Ljubljanska cesta 25	1330	01	893 83 80	893 83 90	gpcsd.kocev@gov.si
KOPER	Cankarjeva 6	6000	05	663 45 50 663 45 66	663 45 55	gpcsd.koper@gov.si
KRANJ	Koroška cesta 19	4000	04	256 87 20	256 87 22	gpcsd.kranj@gov.si
KRŠKO	C. Krških žrtev 11	8270	07	492 23 25 490 49 51	490 49 52	gpcsd.krsko@gov.si
LAŠKO	Kidričeva ulica 2	3270	03	734 31 00	734 31 20	gpcsd.lasko@gov.si
LENART	Ilaunigova 19	2230	02	720 03 00	720 03 09	gpcsd.lenar@gov.si
LENDAVA	Glavna ul. 73	9220	02	578 98 40	578 98 41	gpcsd.lenda@gov.si
LITIJA	Ljubljanska cesta 12	1270	01	890 03 80 890 03 81	898 35 61	gpcsd.litij@gov.si
LJ BEŽIGRAD	Einspilerjeva ulica 6	1000	01	300 18 00 300 18 01	300 18 30 300 18 31	gpcsd.ljbez@gov.si
LJ. CENTER	Dalmatinova 2	1000	01	475 08 00 475 08 16	231 61 90	gpcsd.ljcen@gov.si
LJ. MOSTE-POLJE	Zaloška cesta 69	1000	01	587 34 00	587 34 44	gpcsd.ljmos@gov.si
LJ. ŠIŠKA	Celovška 150	1000	01	583 98 00	519 40 80	info.csdsiska@gov.si
LJ. VIČ-RUDNIK	Tržaška 40	1000	01	200 21 40	200 21 12	gpcsd.ljvic@gov.si
LJUTOMER	Rajh Nade ulica 2 a	9240	02	585 86 60	585 86 70	gpcsd.ljuto@gov.si
LOGATEC	Tržaška cesta 50 a	1370	01	759 06 70	759 06 75	gpcsd.logat@gov.si
MARIBOR	Zagrebska 72	2000	02	250 66 00 250 66 30	252 30 54	gpcsd.marib@gov.si

METLIKA	Naselje Borisa Kidriča 5a	8330	07	369 14 83 369 14 82	369 14 85	gpcsd.metli@gov.si
MOZIRJE	Šmihelska c. 2	3330	03	839 14 60	839 14 78	gpcsd.mozir@gov.si
MURSKA SOBOTA	Slovenska ul. 44	9000	02	535 11 40	535 11 70	gpcsd.mursk@gov.si
NOVA GORICA	Delpinova ulica 18 B	5000	05	330 29 00	330 29 13	gpcsd.gorica1@gov.si
NOVO MESTO	Resslova ul. 7 b	8000	07	393 26 40 393 26 70	393 26 71	gpcsd.novom@gov.si
ORMOŽ	Ptujska cesta 12	2270	02	741 05 60	741 05 72	gpcsd.ormoz@gov.si
PESNICA	Pesnica pri Mb. 43 a	2211	02	654 42 20	654 42 30	gpcsd.pesni@gov.si
PIRAN	Obala 114 / POR-TOROŽ	6320	05	671 23 00	671 23 09	gpcsd.piran@gov.si
POSTOJNA	Novi trg 6	6230	05	700 12 00	700 12 11	gpcsd.posto@gov.si
PTUJ	Trstenjakova 5a	2250	02	787 56 00 787 56 12	778 77 71	gpcsd.ptuj@gov.si
RADLJE OB DRAVI	Mariborska cesta 7	2360	02	887 97 30 887 97 32	887 97 40	gpcsd.radlj@gov.si
RADOVLJICA	Kopališka 10	4240	04	537 14 00 537 14 11	537 14 28	gpcsd.radov@gov.si
RAVNE NA KOROŠKEM	Gozdarska pot 17	2390	02	821 63 50 821 63 51	821 63 75	gpcsd.ravne@gov.si
RIBNICA	Škrabčev trg 17	1310	01	836 10 03 836 93 50	836 10 28	gpcsd.ribni@gov.si
RUŠE	Hmeljarska 8	2342	02	673 01 50	673 01 61	gpcsd.ruse@gov.si
SEVNICA	Trg svobode 9	8290	07	816 12 40	816 12 50	gpcsd.sevni@gov.si
SEŽANA	Kosovelova ul. 4b	6210	05	707 42 00 734 16 80	707 42 01	gpcsd.sezan@gov.si
SLOVENJ GRADEC	Ozka ul. 1	2380	02	885 01 00 885 01 01	885 01 02	csdsg.tajnistvo@gov.si
SLOVENSKA BISTRICA	Ljubljanska 16	2310	02	805 07 60 805 07 61	805 07 77	gpcsd.slovb@gov.si
SLOVENSKE KONJICE	Mestni trg 18	3210	03	758 08 80	758 08 90	gpcsd.slovk@gov.si
ŠENTJUR	Ul. Dušana Kvedra 11	3230	03	746 25 20	746 25 25	gpcsd.sentj@gov.si
ŠKOFJA LOKA	Partizanska c. 1 d	4220	04	517 01 00	517 01 10	gpcsd.skofj@gov.si
ŠMARJE PRI JELŠAH	Rogaška c. 38	3240	03	818 16 50 818 16 51	818 16 64	gpcsd.smarj@gov.si
TOLMIN	Cankarjeva ul. 6	5220	05	381 91 70	381 91 72	gpcsd.tolmi@gov.si
TRBOVLJE	Mestni trg 5 a	1420	03	563 40 16 563 40 33	562 93 42	gpcsd.trbov@gov.si
TREBNJE	Goliev trg 11	8210	07	348 15 70	348 15 80	gpcsd.treb@gov.si
TRŽIČ	Usnjarska ul. 3	4290	04	597 12 00	597 12 01	gpcsd.trzic@gov.si
VELENJE	Prešernova 10	3320	03	898 45 00 898 45 80	898 45 40	gpcsd.velen@gov.si
VRHNIKA	Ljubljanska cesta 16	1360	01	750 62 70	750 62 80	gpcsd.vrhni@gov.si
ZAGORJE OB SAVI	Cesta zmage 7	1410	03	566 02 40	566 02 49	gpcsd.zagor@gov.si
ŽALEC	Mestni trg 5	3310	03	713 12 50 713 12 61	713 12 80	gpcsd.zalec@gov.si

Priloga 2

SEZNAM ZAVODOV

Zap.št.	Kategorija	Vsebina
1	Naslov	MLADINSKI DOM MALČI BELIČEVE MENCINGERJEVA 65 1000 LJUBLJANA T: 01 283 31 96 F: 01 283 31 98 E: md.malci-beliceve@quest.arnes.si W: www2.arnes.si/~mdljmb1s/
	Kapaciteta	60 otrok oz. mladostnikov.
	Populacija	Sprejemamo osnovnošolske otroke in mladostnike obeh spolov v starosti od 6 - 14 leta. V primeru uspešnosti otroka in učinkovitosti njegovega bivanja pri nas, lahko z bivanjem nadaljuje do zaključka izobraževanja, če se otroku med šolanjem ne najde ustrežnejše namestitve.
	Programi	Vsi naši otroci in mladostniki obiskujejo eksterne šole na področju MOL. Prednost doma je v tem, da je vključen v urbano mestno okolje, kje nudi otrokom in mladostnikom več možnosti za vključevanje v različne interesne aktivnosti. Posebnost našega Doma je akcija Botrstvo, na osnovi katere imajo otroci in mladostniki možnost samostojnega učenja ravnanja z denarjem. V Domu imamo organizirano individualno učno pomoč, kjer lahko posameznik nadomesti primanjkljaje na učnem področju. V neposredno vzgojno delo vključujemo večje število prostovoljcev, kje imajo otroci in mladostniki dodatne možnosti za napredovanje. Vključeni smo v mednarodni projekt z Univerzo Agder na Norveškem, v okviru katerega skrbimo za strokovno rast in povezavo, kot tudi neformalno učenje angleščine s študenti in otroki.
2	Naslov	MLADINSKI DOM JARŠE JARŠKA 44 1000 LJUBLJANA T, F: 01 541 43 43 E: info@mdj.si W: www.mdj.si
	Kapaciteta	Osnovna šola: do 32 otrok Produkcijska šola: 10 otrok Stanovanjske skupine: 4 x 8 otrok
	Populacija	Mladi obeh spolov, praviloma med 12 in 18 letom starosti. Skupne značilnosti: stanovanjske skupine: ohranjena zmožnost integriranega šolanja na sekundarni stopnji, prostovoljni pristanek na bivanje v stanovanjski skupini, osnovna šola: učenci glede na določila ZOŠ in ZUOPP, skupna lastnost je močno izraženi vedenjski simptomi MVČ produkcijska šola: mladi v starosti po zaključeni osnovnošolski obveznosti, ki lahko bivajo doma, imajo pa različne in pogosto tudi psihične težave
	Programi	javni: osnovna šola produkcijska šola stanovanjske skupine razvojni: izobraževanje učiteljev svetovanje staršem

3	Naslov	MLADINSKI DOM MARIBOR ULICA SAŠE DEVA 21 2000 MARIBOR T: 02 614 44 04 F: 02 614 44 05 E: mladinski.dom-maribor@guest.arnes.si W: www.mladinskidom-mb.org
	Kapaciteta	Kapaciteta je 43 otrok oziroma mladostnikov obeh spolov. Od tega je 40 otrok v petih stanovanjskih skupinah na različnih lokacijah in trije fantje so v enem mladinskem stanovanju.
	Populacija	Starost: od 8 do 18 let. V stanovanjsko skupino so otroci in mladostniki vključeni zaradi čustvene, socialne, vzgojne ogroženosti in potrebujejo razen nadomestila za domače okolje in postopne normalizacije ter vključitev v socialno življenje tudi strokovno pomoč. V domačem okolju imajo težave zaradi vedenjskih in osebnostnih posebnosti ter za to potrebujejo pomoč strokovnih delavcev-vzgojiteljev.
	Programi	Otroci in mladostniki obiskujejo osnovne in srednje šole v Mariboru in okolici.
4	Naslov	VZGOJNI ZAVOD KRANJ ŠEMPETERSKA ULICA 3 4000 KRANJ T: 04 23 15 041 F: 04 23 15 043 E: vz-kranj@siol.net W: www.vz-kranj.si
	Kapaciteta	Kapaciteta zavoda je 40 otrok/mladostnikov. V vsaki stanovanjski skupini je možna namestitev 8 otrok/mladostnikov.
	Populacija	V stanovanjske skupine sprejemamo otroke in mladostnike v starosti od 7 do 18 let iz področja cele Slovenije. Gre za fante in dekleta, ki zaradi vedenjskih, čustvenih težav, socialne in vzgojne ogroženosti v družini in širšem okolju potrebujejo začasno izločitev iz družine in širšega okolja (šole, soseske).
	Programi	Otroci in mladostniki se vključujejo v redne zunanje osnovne, poklicne in srednje vzgojno izobraževalne institucije na področju Kranja, Ljubljane, Preddvora in Škofje Loke po principu integracije in inkluzije. Otrokom in mladostnikom, ki so vključeni v stanovanjske skupine na podlagi usmeritve, nudimo dodatno strokovno pomoč Izbor poklicnih in srednjih vzgojno izobraževalnih programov je na področju Gorenjske izredno raznolik, tako, da omogoča mladostnikom široko možnost izbire smeri izobraževanja.

5	Naslov	VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI ZAVOD FRANA MILČINSKEGA SMLEDNIK VALBURGA 5 1216 SMLEDNIK T: 01 362 51 20 F: 01 362 51 27 E: info@viz-smlednik.si W: www.viz-smlednik.si
	Kapaciteta	Zavod lahko v centralni dom in interno šolo sprejme 40 fantov in deklet s področja cele Slovenije. Letno sprejmemo v dom približno 20 novih otrok; toliko jih vsako leto dom tudi zapusti, saj dokončajo devetletko ali pa zaključijo osnovnošolsko obveznost v nižjem razredu. Stanovanjska skupina Ježek sprejme 8 srednješolcev.
	Populacija	V zavod sprejemamo povprečno inteligentne otroke in mladostnike v starosti od 11 do 15 let, s področja cele Slovenije, ki v domačem okolju zaradi čustvenih in vedenjskih težav ne zmorejo več dosegati pozitivnih uspehov.
	Programi	V zavodu imamo organizirano interno osnovno šolo od šestega do devetega razreda osnovne šole, ki izvaja redni osnovnošolski program. Pouk v interni šoli je individualiziran, diferenciran ter na ta način prilagojen stopnji predznanja in motiviranosti posameznega otroka. Razredi so manjši, saj razred sestavlja od pet do osem otrok. V popoldanskem času pa otroci bivajo v domu, ki ima štiri vzgojne skupine, kjer se odvija bogat vzgojni program, ki ga izvajajo posebej usposobljeni vzgojitelji. V Ljubljani pa imamo Stanovanjsko skupino Ježek, ki sprejema srednješolce, ki obiskujejo različne srednješolske programe v Ljubljani ali Kranju. Stanovanjska skupina Ježek sprejme 8 srednješolcev s področja cele Slovenije.
6	Naslov	OSNOVNA ŠOLA VERŽEJ - ENOTA DOM PUŠČENJAKOVA ULICA 7 9241 VERŽEJ T: 02 587 16 54 E: viz.verzej@guest.arnes.si W: www.vzgojni-zavod-verzej.si
	Kapaciteta	Maksimalno lahko sprejmemo 60 otrok. Kot je bilo omenjeno, bivajo v šestih stanovanjih.
	Populacija	Sprejemamo fante in dekleta, ki so še šoloobvezni. Torej tiste, ki hodijo v osnovno šolo od 1. do 9. razreda. Pri nas najdejo drugi dom vsi otroci, ki so usmerjeni kot otroci s posebnimi potrebami in so otroci z motnjami vedenja in osebnosti. To so otroci, ki imajo težave z ne-obiskovanjem šole, z beganjem od doma, z neprilagojenim vedenjem, z velikimi čustvenimi težavami, s potepanjem in kraji, marsikateri tudi s kaznivimi dejanji, s pretepi, prve ali tudi »druge« izkušnje s prepovedanimi psihoaktivnimi snovmi, s suicidalnimi težnjami in spolno izkoriščani.
	Programi	Otroci, ki bivajo v našem domu obiskujejo isto šolo kot otroci šolskega okoliša Občine Veržej, vendar so oddelčno samostojni, saj za njih velja prilagojeno izvajanje - v razredu jih je največ osem, prilagajajo se organizacijske oblike, podajanje snovi, preverjanje in ocenjevanje... Celotno življenje in delo osnovne šole pa se kaže kot enotno in skupno delovanje vseh, vsi cilji in naloge iz letnega delovnega načrta šole so enoviti.

7	Naslov	VZGOJNI ZAVOD PLANINA PLANINA 211 6232 PLANINA T: 05 703 12 00 F: 05 756 50 80 E: zavod.planina@guest.arnes.si W: www.vz-planina.si
	Kapaciteta	V skupini, kjer so prisotne diagnosticirane psihiatrične motnje/bolezni, je normativ 4; v ostalih skupinah do 8. V zadnjih letih so glede na naravo težav v večini skupin po 4 otroci/mladostniki (od 20 - 24)
	Populacija	Otroci in mladostniki obeh spolov, vseh starosti (od 7 leta do 18 leta oziroma dlje, do dokončanja šolanja)
	Programi	Osnovna šola z nižjim izobrazbenim standardom NPI - obdelovalec lesa NPI - pomočnik v tehnoloških procesih — v postopku odobritve programa NPI na MIZKŠ - pomočnik v biotehniki in oskrbi; — v postopku pridobivanja koncesije s področja zdravstva (MZ) - programi usposabljanja — v postopku na zdravstvenem svetu za odobritev določenega zdravstvenega kadra
8	Naslov	VZGOJNO IZOBRAŽEVALNI ZAVOD VIŠNJA GORA CESTA DOLENJSKEGA ODREDA 19 1294 VIŠNJA GORA T: 01 78 87 824 F: 01 78 87 828 W: www.vizvisnjagora.si E: viz.visnja-gora@guest.arnes.si
	Kapaciteta	V VIZ Višnja Gora lahko sprejemamo v 5 vzgojnih skupin od 35 - 40 mladostnic in 10 - 15 mladostnikov, ti so razmeščeni v vse skupine po 2 - 3. V stanovanjsko skupino v Ljubljani pa sprejmemo do 8 mladostnic.
	Populacija	V zavod se lahko vključijo mladostniki/ce po končani osnovnošolski obveznosti v starosti med 14. in 18. letom, za katere je v prvotnem socialnem okolju ugotovljeno, da jim zaradi čustvenih in vedenjskih težav z običajnimi vzgojnimi postopki niso več kos niti starši, niti pedagogi in strokovnjaki v domačem okolju in po strokovni oceni potrebujejo posebno - bolj intenzivno, strukturirano pomoč in vodenje.
	Programi	V programe nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja v zavodski šoli se praviloma vključujejo vsi mladostniki/ce - gojenci/ke iz zavoda, poleg tega pa se je do lanskega leta v posameznem oddelku izobraževalo še 4 - 6 »zunanjih« dijakov iz ožjega okolja. Tako je bila kapaciteta šole v 12 oddelkih skupno od 80 do 100 dijakov. MIZKŠ je s šol. letom 2011/2012 možnost vpisa za zunanje dijake s sklepom ustavilo. Pripravljamo pobudo za ponovno uveljavitev te možnosti. Mladostnice iz stanovanjske skupine se praviloma izobražujejo v srednjih šolah v Ljubljani.

9	Naslov	VZGOJNI ZAVOD SLIVNICA PRI MARIBORU POLANSKA C. 6 2312 OREHOVA VAS T: 02 60 40 292 F: 02 60 40 290 E: vzgojni-zavod.slivnica@guest.arnes.si W: www.vzgojni-zavod-slivnica.si
	Kapaciteta	V vzgojnih skupinah imamo prostora za 30 mladostnikov (od 8 do 10 v skupini). V stanovanjski skupini lahko biva 8 mladostnic in mladostnikov.
	Populacija	Sprejemamo mladostnike in mladostnice praviloma v starost od 14 - tega do 18 tega leta, na podlagi sklepa pristojnega centa za socialno delo. Gre za pojavne oblike motenj na področju medosebnih odnosov, šolskega dela, lastnine.
	Programi	V zavodu nimamo internega izobraževanja, vsi mladostniki so vključeni v redne srednje šole v Mariboru, Slovenski Bistrici, Rušah, na Ptuju oz. v Velenju in Celju. Imajo se možnost izobraževati v vseh programih nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega poklicnega in poklicno tehniškega izobraževanja ter splošnega srednjega izobraževanja, pa tudi v osnovni šoli za odrasle. Izjemoma lahko zaključijo osnovno šolo v Slivnici. Šolsko situacijo stalno spremljamo, sodelujemo s šolskimi svetovalnimi službami, razredniki, posameznimi profesorji, ravnatelji. Šolski uspeh je okoli 90 %.
10	Naslov	ZAVOD ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE LOGATEC TRŽAŠKA 63 1370 LOGATEC T: 01 7541 240 F: 01 7509 300 E: zvi.logatec@guest.arnes.si W: www.zvi-logatec.si
	Kapaciteta	do 30 mladostnikov v zavodu, 16 v stanovanjskih skupinah v Ljubljani in Postojni
	Populacija	Starost od 14 do 18 let (v nekaterih primerih, predvsem sodnih se raztegne do 21 leta). Mladostniki, ki prihajajo v vzgojni zavod imajo običajno naslednje težave: učna neuspešnost in prekomerno izostajanje od pouka, vzgojna nevedljivost, konfliktnost v odnosu do domačih, vrstnikov ter družbenega okolja nasploh, manjša kazniva dejanja (tatvine, kraje, izsiljevanja, maltretiranja, preprodaja drog), pogosto je eksperimentiranje z drogami (marihuana), občasne težave nekaterih gojencev s trdimi drogami.
	Programi	Izobraževalni programi: Nižje poklicno izobraževanje (lesar, pomočnik v tehnoloških procesih), osnovna šola na Ljudski univerzi. Vzgojni programi: Razvijanje pozitivnega samovrednotenja, zdravo življenje, socialne veščine...

11	Naslov	PREVZGOJNI DOM RADEČE POT NA BROD 23 1433 RADEČE T: 03 56 58 300, 03 56 58 310 F: 03 56 85 018 E: pd.radece@gov.si, franc.majcen@gov.si
	Kapaciteta	68 mladoletnikov(-ic) v treh matičnih vzgojnih skupinah in dekleški skupini, skupini na oddelku brez drog, skupini odprtega oddelka, sprejemnem oddelku in posebni vzgojni skupini.
	Populacija	Mladoletniki in mladoletnice v starosti od 14 do 21 let oz. 23 let.
	Programi	V Prevzgojnem domu Radeče izvajamo naslednje izobraževalne programe: program opismenjevanja in drugo funkcionalno izobraževanje, osnovna šola po programu za odrasle in program za romsko populacijo, programi nižjega poklicnega izobraževanja (obdelovalec kovin, obdelovalec lesa, električar, ličar, pomočnica gospodinje) s praktičnim poukom ter usposabljanjem z delom v naslednjih delavnicah: kovinska ročna in strojna, elektro, oddelek stiskalnic, ličarska, mizarska, zidarsko pleskarska, kuhinja, šivalnica in pralnica. Šolanje je možno tudi v drugih programih s poukom v zmanjšanem obsegu in učno pomočjo v pripravah na izpit. Pri izbiri programa so vodilo sposobnosti, poklicni interes in zaposljivost mladoletnika. V zavodu izvajamo tudi programe nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) za poklice varilec, izvajalec zidanja in ometavanja in pomočnik kuharja. Delovne navade pridobivajo mladoletniki tudi s hišnimi deli pri vzdrževanju parka, zelenic, igrišča in drugimi splošno vzdrževalnimi opravili. Vse izobraževalne dejavnosti se izvajajo v zavodu z lastnimi učitelji in inštruktorji. Možno je tudi redno šolanje in delo zunaj zavoda, ko mladoletniki izpolnjujejo zahtevane pogoje. V okviru vzgojnega dela se ob vsakodnevnih aktivnostih izvajajo naslednji programi: delavnice razvijanja pozitivnega samovrednotenja, edukacijsko motivacijski program obravnave odvisnosti od drog in alkohola, skupinski in skupnostni terapevtski sestanki, program prostočasnih dejavnosti. Mladoletniki se vključujejo tudi v tečaje prve pomoči, cestnoprometnih predpisov in ko izpolnjujejo pogoje, opravijo tudi vožnjo in šoferski izpit ter v tečaj računalništva.

Priloga 3**VPRAŠALNIK ZA ANALIZO VZROKOV ZA ODKLONITEV SPREJEMA ZA NAMESTITEV OTROKA/MLADOSTNIKA V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO INSTITUCIJO**

Naziv institucije, ki izpolnjuje vprašalnik:

-
-
1. Inicialke otroka / mladostnika: _____
 2. Letnica rojstva: _____
 3. Spol (obkrožite): M Ž
 4. Center za socialno delo, ki je želel namestiti otroka/mladostnika (izpolni VZ/SS/MD):

 5. Trajanje obravnave otroka na CSD (izpolni CSD): _____
 6. Programi in oblike pomoči v katere je bil otrok že vključen (npr. MHO, NVO, SC, ...):

 7. Otrok ima odločbo komisije za usmerjanje (obkrožite): DA NE
 8. Ime institucije kamor ga je CSD poskušal namestiti:

 9. Ali je bil pred poskusom namestitve opravljen ogled institucije (obkrožite): DA NE
 10. Poskus namestitve na podlagi (obkrožite):
 - a. odločba CSD / 120. člen ZZZDR
 - b. odločba CSD / 121. člen ZZZDR
 - c. sklep sodišča
 11. Soglasje za namestitve (obkrožite)
 - a. starši: DA NE
 - b. otrok/mladostnik: DA NE
 12. Vzroki za poskus namestitve otroka / mladostnika (izpolni CSD):

 13. Argumenti za odklonitev sprejema (izpolni VZ/ SS/ MD):

 14. Pisni odgovor VZ/ SS/ MD (obkrožite): DA NE

Hvala za sodelovanje!

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

481 591 2013

920132074, 12

COBISS ©

